

Uudistuva ja osaava Suomi 2021 – 2027

EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelma

Investoinnit työpaikkoihin ja kasvuun -tavoite

Ohjelmaversio 6, 28.10.2020 luonnos

Sisällys

1. Ohjelmastrategia: keskeiset haasteet ja poliittiset toimet.....	3
2. Toimintalinjat.....	21
2.1. EAKR-toimintalinja 1: Innovatiivinen Suomi	21
2.1.1 Eryistavoite: Tutkimus- ja innovointivalmiuksien ja kehittyneiden teknologioiden käyttöönoton parantaminen (ET 1.1).....	21
2.1.2 Eryistavoite: Digitalisaation etujen hyödyntäminen kansalaisten, yritysten ja julkishallinnon hyväksi (ET 1.2)	28
2.1.3 Eryistavoite: Pk-yritysten kasvun ja kilpailukyvyn parantaminen (ET 1.3)	34
2.2. EAKR-Toimintalinja 2: Hiilineutraali Suomi	40
2.2.1 Eryistavoite: Energiatehokkuustoimenpiteiden edistäminen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen (ET 2.1.)	40
2.2.2 Eryistavoite: Ilmastonmuutokseen sopeutumisen, riskien ehkäisemisen ja katastrofivalmiuden ja -palautuvuuden edistäminen (ET 2.4)	47
2.2.3 Eryistavoite: Kiertotalouteen siirtymisen edistäminen (ET 2.6.)	54
2.3 EAKR-toimintalinja 3: Saavutettavampi Suomi	62
2.3.1 Eryistavoite: Alueellisen ja paikallisen saavutettavuuden kehittäminen (ET 3.3)	62
2.4. ESR-toimintalinja 4: Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi	66
2.4.1. Eryistavoite: Polkuja töihin (ET 4.1.1)	66
2.4.2. Eryistavoite: Uutta osaamista työelämään (ET 4.1.6)	73
2.4.3.. Eryistavoite: Yhdenvertaiseen osallisuuteen (ET 4.1.7.)	81
2.5. ESR-toimintalinja: Lapset mukaan ottava Suomi	89
2.5.1 Eryistavoite: Eväitä elämään (ET 4.1.10)	89
3. Rahoitussuunnitelma.....	94
3.A Siirrot ja maksuosuudet.....	94
3.1 Määrärahat vuosittain	94
3.2 Kokonaismäärärahat rahastoittain ja kansallinen yhteisrahoitus	94
4. Mahdollistavat edellytykset.....	94
5. Ohjelmasta vastaavat viranomaiset.....	94
6. Kumppanuus.....	94
7. Viestintä ja näkyvyys	96
8. Yksikkökustannusten, kertakorvausten, kiinteämääräisen rahoituksen ja kustannuksiin perustumattoman rahoituksen käyttö	97
Liitteet.....	97

1. Ohjelmastrategia: keskeiset haasteet ja poliittiset toimet

(23 863 /30 000)

Kansalliset strategiset tavoitteet ja alueiden älykkään erikoistumisen valinnat ohjaavat ohjelman muutosjoustavaa toimeenpanoa. Kansalliset tavoitteet korostavat jatkuvan oppimisen ja oppimisjärjestelmän kehittämisestä, työllisyyden edistämistä ja työhön osallistumisen laajentamista, elinkeinolähtöistä innovaatiopolitiikkaa ja kestävästä kasvusta sekä toimia, jotka edistävät hiilineutraaliin talouteen ja yhteiskuntaan siirtymistä.

Kestävä kehitys, sukupuolten tasa-arvo, yhdenvertaisuus, digitaalisuus, kansainvälistyminen, ilmastomuutos ja innovatiivisuus sisällytetään kaikkeen toimintaan tarkoituksenmukaisesti siten, että aktivoidaan toimijoita näkemään uusia potentiaaleja ja kehittämään toimintaansa periaatteiden mukaiseen suuntaan. ESR tukee erityisesti YK:n kestävä kehityksen tavoitteita 1-5 ja 8. EAKR tukee erityisesti tavoitteita 7-10 ja 13. Sen lisäksi, että tasa-arvo huomioidaan kaikissa hankkeissa, voidaan rahoittaa myös hankkeita, joiden pääasiallisena tavoitteena on sukupuolten tasa-arvon edistäminen. Saamelaiden, romanien ja muiden väestöryhmien ja yhteisöjen tukeminen kulttuurisensitiivisesti on tärkeää ohjelmaa toteutettaessa. Vammaisten henkilöiden oikeuksien, työllistymismahdollisuuksien ja yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistaminen sekä toimien saavutettavuus huomioidaan tuettavassa toiminnassa. Ohjelman toimet toteutetaan perusoikeuskirjan mukaisesti. Toimilla vähennetään osaltaan epätasa-arvoisuutta.

Ohjelman sisällöllisten valintojen määrittämisen tukena ja erityisesti toimeenpanon aikana älykkään erikoistumisen strategiatyö on keskeinen väline EAKR:n ja ESR:n osarahoittamassa toiminnassa. Älykkään kasvun lisäksi tulee ohjelman toteutuksessa huomioida myös kestävä ja osallistava kasvu. Ohjelman toimilla varaudutaan muutosjoustavaan toimeenpanoon ohjelmakauden muuttuvissa tilanteissa. Ulkoisten riskitekijöiden ja äkillisten suhdannemuutosten uhatessa on tärkeää panna toimeksi toimia, joilla tuetaan yritystoimintaa ja työpaikkojen säilymistä tai muita kriiseistä selviytymiseen liittyviä sekä äkillisiä että pitemmän kehityskaaren toimia kansallisten ja alueellisten tarpeiden pohjalta. Ohjelmakauden alkua leimaa COVID-19 –pandemian seuraukset ja vaikutukset erityisesti yritystoiminnan ja työllisyyden osalta. Elvytystoimissa korostuu digitaalisuuden ja ilmastönäkökulman edistäminen.

Alueelliset erot ja painotukset heijastuvat toimeenpanon valinnoissa. Keskittymiskehitys ja kaupungistuminen ja toisaalta vähenevä väestö toisaalla luovat taustaa ohjelman toimeenpanolle. Kaupunkiseuduille pääosin keskittyvän kasvavan yritys- ja innovaatiotoiminnan resursoinnissa tulee huomioida myös yhteistyö ympäröivän seudun toimijoiden kanssa. Työssäkäyntialueiden laajentuminen ja työn tekemisen uudistuvat tavat voivat lisätä työllisyysastetta alueilla, joissa työmarkkinoiden toimimattomuus on haaste. Väestön muutos ja väestörakenteen muutos näkyvät eri tavoin eri alueilla. Kaupungit kohtaavat haasteita heterogeenisen väestön palvelujen kehittämisessä. Samaa aikaan harvaan asutuilla alueilla pyritään löytämään uuden tyyppisiä palvelujen järjestämisen tapoja. Digitalisaatio edistää paikasta riippumatonta työn tekemistä, yritystoimintaa ja palveluja sekä tukee monipaikkaista elämää, kehittymistä ja kasvua.

Pohjoisen harvaan asutun alueen erityisiä alueellisia kehityseroja lieventämään tarkoitettua erityisrahoitusta (NSPA) suunnataan erityisesti elinkeino- ja yritystoimintaa edistävään saavutettavuuden sekä koulutuksellista tasa-arvoa, hyvinvointia ja osallisuutta lisäävien palvelujen saavutettavuuden kehittämiseen esimerkiksi digitalisaation avulla. NSPA-tuki kohdennetaan Itä- ja Pohjois-Suomen alueen erityishaasteiden ratkaisemiseen. Näitä haasteita ovat mm. pysyvät kilpailukykyhaitat, jotka johtuvat harvasta asutuksesta ja pitkistä etäisyyksistä.

Ohjelman toimin tuetaan EU:n Itämeristrategian toimeenpanoa ja edistetään kansainvälistä yhteistyötä sekä raja-alueilla että laajemmin.

Ohjelma täydentää muita EU:n strategioita ja politiikkoja sekä kansallisia toimia elinkeino-, energia-, ilmasto-, innovaatio-, koulutus- ja työllisyyspolitiikassa sekä syrjäytymisen ja köyhyyden vastaisessa työssä sekä lisäämällä toimenpiteisiin volyymia, että tuottamalla uusia toimintamalleja, menetelmiä ja verkostoja politiikan kehittämiseksi. EAKR:n toimet tukevat mm. Horisontti ohjelmaa rahoittamalla yritysten ja oppilaitosten alkuvaiheen innovaatiotyötä ja verkostoja. EAKR:n yritystuet toimivat koordinoitusti maaseuturahaston yritystukien kanssa muodostaen peiton kaikille alueille. EAKR:n yritystuet, kansalliset ja EU:n osarahoittamat rahoitusinstrumentit sekä yritystoiminnan muu kehittäminen toimivat koordinoituna kokonaisuutena.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteet toteutuvat Suomessa nykyisellään varsin hyvin. Ohjelman ESR-toimilla on kuitenkin tarpeen tukea etenkin työllisyyden, jatkuvan oppimisen ja työelämän kehittämistä, sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, yhtäläisiä mahdollisuuksia ja osallisuutta. Kansalliset tasa-arvotavoitteet tukevat ohjelman toteutusta. Leader-toiminta tukee myös osallisuutta maaseutualueilla. ESR:llä tuetaan osittain samoja maahanmuuttajaryhmiä kuin Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (AMIF) ESR-toimien ollessa kuitenkin laajalaisempia, sillä AMIF keskittyy tyypillisesti alkuvaiheen kotoutumista edistävään toimintaan, joka kohdistuu kolmansista maista tuleviin kansalaisiin. Rahastot täydentävät kansallisella rahoituksella rahoitettavia kotoutumislain mukaisia kotouttamistoimia.

Ohjelmakauden 2014-2020 ulkopuolisen ohjelma-arvioinnin mukaan hallinnon haasteet liittyvät niukkojen resurssien tehokkaaseen käyttöön ja asiakaslähtöisen uudistuvan hanketoiminnan aktivointiin. Hallinnon vahvuuksia ovat entistä sujuvampi sähköinen asiointi, käyttöön otetut kustannusmallit ja maksatusten nopeutuminen. Myös jatkossa yksinkertaistetaan kustannusmalleilla ja edelleen kehittyvillä sähköisillä prosesseilla. Toimijoita kannustetaan hyödyntämään strategisesti innovatiivisia julkisia hankintoja huomioiden laatu-, elinkaari ja ympäristökriteerit.

Valtakunnallista ja ylimaakunnallista hanketoimintaa arviointi pitää pääosin hyvänä. Valtakunnalliset hankkeet poistavat toiminnallista päällekkäisyyttä, edistävät tulosten leviämistä ja tuovat erityisasiantuntemusta hanketoimintaan. Ylimaakunnalliset edistävät keskinäistä oppimista ja tuovat mitataavaetuja, kun toimia toteutetaan yhtä maakuntaa suuremmalla alueella. Arvioinnin mukaan toimenpiteissä tulee kiinnittää jatkossa huomioita aluenäkökulmaan, sillä valtakunnallisten ja alueellisten hankkeiden välillä ei ole ollut riittävästi synergiaa.

Tavoitteena on vahvistaa EAKR ja ESR -rahastojen yhteensovittamista laajempien päämäärien toteuttamiseksi. Aiemmalla ohjelmakaudella tässä on onnistuttu arvioinnin mukaan osittain vain kohdullisesti.

TKI-haasteet

Globaalin toimintaympäristön muutokset, kuten nopea teknologinen ja taloudellinen kehitys sekä ympäristöhaasteet edellyttävät panostuksia elinkeinoelämäälähtöiseen innovatiiviseen tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Kansallisessa uudistusohjelmassa on asetettu TKI-toiminnan tavoite 4 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Suomen TKI-intensiteetti oli 2,75 % suhteessa BKT:hen vuonna 2018. Vuodesta 2009 lähtien yrityssektorin TKI-intensiteetti on supistunut voimakkaasti, vaikka käänne parempaan onkin aivan viime vuosina tapahtunut. Julkisen tutkimuksen yksityisen yhteisrahoituksen määrä on EU:n keskiarvoa pienempi. Suomessa yksityisiin TKI-investointeihin kykenevien keski suurten yritysten joukko on kapea ja lisäksi nopeasti kasvavien innovatiivisten yritysten osuus on pienempi kuin keskimäärin EU:ssa.

Tutkimus- ja korkeakoulusektorin haasteena on riittämätön kansainvälistyminen. Suhteellisen korkeiden työvoimakustannusten lisäksi syrjäinen maantieteellinen sijainti ja kielimuuri rajoittavat Suomen kykyä houkutellessa kansainvälisiä osaajia ja investointeja. Suorat ulkomaiset investoinnit ovat pysyneet matalalla tasolla. Myös suomalaisten ulkomailla TKI-toimintaan harjoittavien monikansallisten yritysten määrä on rajallinen.

Liiketoiminnan innovaatiot keskittyvät enimmäkseen pienten parannusten tekemiseen ja toiminnan tehostamiseen yrityksissä ja työpaikolla. Henkilöstön osaamisen ja sitä kautta innovaatiokyvykkyyden lisääminen on tärkeää innovaatiopotentiaalin kasvattamiseksi.

Kauden 2014-2020 arviointi toteaa, että tutkimuksen ja kehittämisen edistämisen osalta rakennerahasto-ohjelman vaikutus jää vähäiseksi tutkimus- ja kehittämistoiminnan kokonaismenoihin suhteutettuna. Rakennerahastojen TKI-toiminnan rahoitus näyttäytyy kuitenkin rakenteellisesti tärkeänä kahdessa suhteessa. Sen avulla on juurrutettu alueellisia TKI-keskittymiä ja innovaatio-ekosysteemejä koskevaa alueellista innovaatiopolitiikkaa. Rakennerahastot ovat myös lisänneet ja suunnanneet TKI-toimintaa erityisesti maakunnissa, joissa yritysten TKI-intensiteetti on alhainen.

Digitaalisuushaasteet

Vaikka digitaaliset taidot ovat yksi Suomen tärkeimmistä kilpailueduista, yrityksillä on vaikeuksista löytää työntekijöitä tieto- ja viestintätekniikan erityisosaamista edellyttäviin tehtäviin. Yritysten välillä on huomattavia eroja digitaalisten teknologioiden integroinnissa ja liiketoiminnassa. Yrityksen digitalisaation asteeseen vaikuttaa merkittävällä tavalla yrittäjän ja muiden avainhenkilöiden osaaminen. Etenkin pienet yritykset tarvitsevat sparrausta ja matalan kynnyksen etenemismalleja digikyvykkyyden kehittämiseen.

Digitalisoituminen on Suomelle keskeinen mahdollisuus tuottavuuden lisäämiseen. Siihen liittyvä teollinen murros edellyttää tietoliikenneinfrastruktuurin ja tulevaisuuden digitaalisiin palveluihin liittyvän osaamisen vahvistamista. Digitaaliset palvelut, etätyöt ja videoneuvottelut vähentävät matkustustarvetta ja tämän johdosta kasvihuonekaasu- ja muita päästöjä. Tätä kehitystä vauhditti merkittävästi vuonna 2020 koronaviruspandemia, joka pakotti yhteiskunnan nopeasti siirtymään digitaalisten yhteyksien ja palvelujen käyttöön. Kokemukset osoittivat käytännössä, kuinka tieto- ja viestintätekniikan yhä laajempi hyödyntäminen yhteiskunnassa tehostaa toimintoja, vähentää niiden paikkasidonnaisuutta ja tuo tarjolle uusia työkaluja ja työmenetelmiä. Koronakriisin opetukset ja kehittämistarpeet tulee pystyä hyödyntämään TKI-toiminnassa ja yritysten tuotekehityksessä.

Pk-yritysten haasteet

Suomen elinkeinorakenteessa on tapahtunut voimakkaita muutoksia viimeisen vuosikymmenen aikana. Etenkin perinteisiltä teollisuuden aloilta on vähentynyt kymmeniä tuhansia työpaikkoja. Samaan aikaan kasvava kiertotalous, terveysteknologia palveluineen sekä ilmastonmuutoksen vaatimat toimet tarjoava uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Pk-yritysten rooli elinkeinorakenteen monipuolistamisessa on keskeinen, sillä suurin osa uudesta liiketoiminnasta ja uusista työpaikoista sekä tuottavuuden kehityksestä tapahtuu nopeasti kasvavissa pk-yrityksissä. Suomen yritysken-
tälle tyypillistä on mikroyritysvaltaisuus ja yksinyrittäjyys. Nopeaa kasvua hakevia yrityksiä on Suomessa vähän. Yritysten kansainvälistymisessä on edelleen kehitettävää. Viennissä ja muussa kansainvälisen liiketoiminnan osuuksissa on toimialojen ja yritysten välillä huomattavia eroja. Pk-yritysbarometrin 2/2020 mukaan COVID-19 pandemia on laskenut investointihalukkuutta ja liikevaihdon kehityksen ja kannattavuuden odotuksia.

Yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot supistuivat 2010-luvulla Suomessa jyrkemmin kuin missään muussa EU-maassa. Innovaatioilla on kuitenkin huomattava vaikutus yritysten toimintaan, uusiutumiskykyyn ja menestykseen. Ilmastoteknologian ja vähähiilisen tuotannon tuomat mahdollisuudet elinkeinoelämässä tulee hyödyntää täysimääräisesti. Jo nykyisellään Suomessa on merkittävää korkean teknologian Cleantech –osaamista monilla aloilla mutta ei riittävästi kansainvälistymistä ja vientiä. Ongelmana on synnyttää riittävän vahvoja konsortioita, jotka tukevat toisiaan, ja ovat kilpailukykyisiä globaaleilla markkinoilla.

Useimmat uudet yritykset ja niiden luomat työpaikat syntyvät keskimääräistä alhaisemman tuottavuuden aloille. Palvelualoille syntyvien työpaikkojen lisäksi pitäisi luoda työpaikkoja myös korkean

tuottavuuden aloille. Uudenlaiset liiketoimintamallit ja palvelutuotanto edellyttävät tuotannon investointien lisäksi myös panostuksia osaamiseen, osaavan työvoiman saatavuuteen, uudistumiseen sekä tutkimusintensiivien kasvattamista. Yli puolet pk-yrityksistä kokee osaavan ja yrityksen tarpeita vastaavan työvoiman saatavuuden olevan rajoite kasvulle ainakin jossain määrin. Pk-yritysten puutteellinen uusiutumiskyky osaamisessa ja omistajanvaihdoksissa vaarantaa etenkin pienyritysväestön alueiden elinvoimaa. Yritykset ovat pyrkineet COVID-19 pandemian aiheuttamien vaikeuksien keskellä pitämään kiinni osaavasta työvoimastaan osittain lomautusjärjestelmää hyödyntämällä.

Ohjelmakauden 2014-2020 arvioinnin mukaan pk-yritysten kilpailukyvyyn kehittymistä on edesautettu monipuolisesti. EAKR-tukea saaneiden yritysten kohdalla ohjelman toimilla kasvua on mahdollistettu tavoitteisiin nähden hyvin; tosin osa vaikutuksista tulee näkyviin vasta pidemmän ajan kuluessa. Ohjelmassa on onnistuttu yritysten kansainvälistymisen edistämiseksi. Sen sijaan ohjelman vaikutukset elinkeinorakenteen monipuolistamiseen ja uusien yritysten syntymiseen ovat olleet vaatimattomat.

Vähähiilisyys- ja ilmastomuutoshaasteet

Suomen tavoitteena on olla hiilineutraali v. 2035 mennessä. Haasteena on löytää keinot luoda kannustimia sitoutua ja valita vähähiilisiä ratkaisuja sekä tasoittaa siirtymän epävarmuuksia. Ilmastomuutoksen hillintä edellyttää isoja muutoksia energia- ja päästöintensiivisessä teollisuudessa ja yhteiskunnassa luomalla tulevaisuuteen ulottuvan tarpeen uudistaa energian tuotantoa vähemmän päästöjä aiheuttavaksi ja energiatehokkaammaksi.

Suomelle avautuu huomattavia uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja ratkaisuja globaaleilla markkinoilla. Sekä julkinen että yksityinen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta on käännettävä kasvurallalle uuden kasvun luomiseksi ja globaalien megatrendien ratkaisemiseksi. Perinteisten menestysalojemme rinnalla hiilineutraalisuus, ekologiset investoinnit, luova talous, cleantech ja kiertotalous synnyttävät uusia suomalaisen elinkeinojen kasvutarinoita, rakennuspalikoita hyvinvoinnillemme. Keskeistä on pk-yritysten vähähiilisten innovatiivisten tuote- ja palveluideoiden tuotteistaminen, kaupallistaminen ja pääsy markkinoille.

Ilmastomuutos on yksi merkittävimmistä tekijöistä arktisella alueella ja määrittää alueen tulevaisuuden kehityspolkuja. Ilmastomuutosta täytyy hillitä kaikin mahdollisin keinoin. Paikallisyhteisöjen ml. alkuperäiskansa saamelaisten mahdollisuuksia sopeutua muutokseen on kehitettävä. Teknologiakehitys mahdollistaa entistä kestävämpiä ratkaisuja vuorovaikutuksen kehittämiseen. Monipaikkaisuus ja etätyö, uudet vähähiilisemmät liikennemuodot, uusiutuvan energian ratkaisut, luonnon ja kulttuuriympäristön virkistyskäyttö ja matkailu edellyttävät yhteistyön kehittämistä kaupunkien ja maaseudun välillä. Ohjelmalla mahdollistetaan näihin teemoihin liittyvää kestävä liiketoiminnan innovatiivista kehittämistä ja siinä tarvittavaa osaamista.

Kaikki yritykset kykenevät osallistumaan hiilineutraalisuutta tavoittelevan kestävä talouden edistämiseen. Perinteisetkin liiketoiminta-alueet hyötyvät, kun toiminta tehostuu, energiaa käytetään säästävällisesti ja raaka-aineita kierrätetään. Pk-yritykset tarvitsevat tuekseen veturiyritysten, tutkimuslaitosten, koulutusorganisaatioiden sekä työmarkkina-, elinkeino- kansalais- ja kuluttajajärjestöjen yhteistyötä. Suomessa on merkittävää korkean teknologian osaamista monilla aloilla – esim. Cleantechin osalta olemme johtavia maita niin alan patenttien määrällä kuin ns. ekoinnovaatioindeksillä mitattuna. Edelläkävijämarkkinoiden avulla luodaan kehittämisalustoja globaalia kysyntää ajatellen. Myös monet päästörajojen tiukennukset luovat kasvun mahdollisuuksia suomalaisille korkean osaamisen ja teknologian yrityksille.

Saavutettavuushaasteet

Suomella on erityinen maantieteellinen sijainti ja siitä syystä pk-yrityksillä on fyysisestä toimintaympäristöstä johtuvia haasteita. Maa on osittain harvaan asuttu ja etäisyydet ovat pitkiä. Saavutettavuudella on keskeinen merkitys elinkeinoelämän kilpailukyvyssä. Saavutettavuuden haasteet ovat

etenkin Itä- ja Pohjois-Suomelle kilpailuhaitta. Pitkät etäisyydet ja harva asutus aiheuttavat haasteita kuljetusketjuissa. NSPA-erityisrahoituksella toteutettavat infrastruktuurihankkeet kytkeytyvät laajempiin kehittämiskokonaisuuksiin. Euroopan komission ”Regions in Industrial Transition” -pilotissa valmistuneessa Itä- ja Pohjois-Suomen Älykkään erikoistumisen strategiassa tunnistettuja yhteisiä kasvualoja. TKI-toimintojen laajenemiseksi Itä- ja Pohjois-Suomessa ao. yritysten investointikynnystä on madallettava ja mahdollistettava yritystoiminnan laajentaminen. Tämä edellyttää tuotannolliseen toimintaan ja matkailun yritystoimintaan keskittyviä pienimuotoisia liikenneinfrastruktuurihankkeita tukemaan yritystoiminnan kehittymistä alueella.

Työllisyyshaasteet

Työikäisen väestön osuuden ennustetaan supistuvan vuoteen 2050 asti. Väestönlisäys tapahtuu yksinomaan maahanmuuton kautta. Työllisyysaste kehittyi positiivisesti 2010-luvun loppupuolella ja yli puolet uusista työntekijöistä työllistyi työmarkkinoiden ulkopuolelta. Huolimatta työllisyyden kasvusta Suomen tärkeimmillä talouden aloilla on rakenteellinen työttömyys säilynyt suhteellisen suurena. Vaikka nuorisotyöttömyyskin on hieman vähentynyt, on se edelleen EU:n keskiarvon yläpuolella. Muuttuvissa tilanteissa on tärkeää myös rahoittaa toimia, joilla tuetaan yritystoimintaa ja työpaikkojen säilymistä ulkoisten riskitekijöiden ja äkillisten suhdannemuutosten uhatessa. Työttömyys on nopeasti lisääntynyt COVID-19 kriisin aikana. Erityisesti lomautettujen määrä on kasvanut merkittävästi.

Työn murros edellyttää panostuksia ja valmiutta jatkuvaan oppimiseen. Osaavan työvoiman saatavuusongelmat vaikuttavat uusien teknologioiden, automaation ja robotiikan kehittämiseen ja hyödyntämiseen sekä ylipäättänsä yritysten tuottavuuteen ja kasvumahdollisuuksiin. Alhaisemman osaamisvaatimuksen omaavat työt voidaan korvata teknologisilla ratkaisuilla. Jatkossa myös ilmastomuutokseen liittyvien haasteiden vastaaminen tulee vaikuttamaan osaamisvaatimuksiin yhä enemmän. Työvoiman saatavuutta haastavat väestön ikääntyminen, ihmisten paikkasidonnaisuus ja osassa maata pitkät etäisyydet. Työvoiman liikkuvuus maan sisällä sekä työperäinen maahanmuutto ovat alhaisella tasolla. Suomen työmarkkinoiden erityinen haaste on sukupuolten välinen ammatillinen segregatio, jonka johdosta osaamispotentiaali ei tule täysimääräisesti käyttöön.

Työelämän ulkopuolella olevien osatyökykyisten työllistymistä on tarpeen edistää työllisyysasteen nostamiseksi. Yhteisötalous ja yhteiskunnallisia tavoitteita liiketoiminnallaan toteuttavat yhteiskunnalliset yritykset voivat osaltaan tarjota työpaikkoja ja osaamisen kehittämisen mahdollisuuksia myös osatyökykyisille ja muille heikossa asemassa oleville.

2014-2020 arvioinnin loppuraportti toteaa, että etenkin ikääntyneiden työllistymisessä on saatu hyviä tuloksia, mutta nuorten työllistymisen suhteen tavoitteisiin ei ole päästy. Pitkäaikaistyöttömyyteen vaikuttaminen on ohjelman puitteissa ollut rajallista. Pääosaltaan ESR-toimilla on kyetty vaikuttamaan kansallista rahoitusta paremmin osallistuneiden työllisyyteen.

Osaamishaasteet

Osaaminen tulee 2020-luvulla olemaan merkittävin kasvun edellytys, ja osaavan työvoiman saatavuus määrittää pitkälti asemaamme kansainvälisessä kilpailussa. Uuden teknologian käyttöönotto ja työn murros lisäävät väestön osaamisen päivittämisen ja jatkuvan oppimisen tarvetta merkittävästi. OECD:n arvion mukaan 21 prosenttia työtehtävistä muuttuu merkittäväällä tavalla seuraavien 10-20 vuoden aikana. Murros edellyttää työelämän jatkuvaa kehittämistä. Vuoden 2018 työolotutkimuksen mukaan digitalisaatio on läpäissyt suomalaisen työelämän. Sosioekonomisten ryhmien väliset erot laitteiden käytössä ja osaamisessa ovat suuria. Ikääntyvät ovat muita useammin huolissaan digitaaloistaan. Työnantajan tarjoamaan koulutukseen osallistuminen ja osaamisen kehittämisen mahdollisuudet eivät ole viime vuosina juuri lisääntyneet, vaikka toimintaympäristö muuttuu vauhdikkaasti.

Ennakointitulosten mukaan uusista työpaikoista 80 % edellyttää korkea-astetasoista osaamista. Toimiala- ja ammattirakenteiden sisäiset muutokset vaikuttavat osaamistarpeiden ennakointiin.

Huomiota tulee kiinnittää myös sukupuolen mukaisen segregaation lieventämiseen koulutuksessa ja työelämässä. Jatkuva oppiminen helpottaa osaavan työvoiman saatavuutta, kasvattaa työvoiman tuottavuutta ja parantaa työorganisaatioiden johtamista. Myös matalimman tulo- ja koulutustason aikuiskoulutuksen kehittämiseen ja koulutuksellisesti aliedustettujen ryhmien osaamisen kasvattamiseen on tärkeää kiinnittää huomiota työmarkkinoiden polarisaatiokehityksen vähentämiseksi.

Palvelujärjestelmää kehitetään siirtymä- ja muutosvaiheen tukielementtejä paremmin hyödyntäviksi. Koulutuksen ja työelämän nivelvaiheita sekä työstä työhön välisiä siirtymiä sujuvoitetaan ja nopeutetaan erityisesti huomioiden muuttuvan työelämän tarpeet ja muutosturvan toimintamallin kehittäminen.

Vaikka Suomessa on toimiva koulutusjärjestelmä, ovat koulutustulokset heikentyneet, osaamistaso on kääntynyt laskuun, erot eri ryhmien välillä ovat kasvaneet, koulunkäynnin keskeyttäneiden osuus on kasvanut ja merkittävällä osalla on puutteita perustaidoissa. OECD:n PISA-tutkimuksen mukaan nuorten osaamistaso on heikentynyt lukutaidossa, matematiikassa ja luonnontieteissä, ja alueiden välillä on havaittavissa aiempaa suurempia eroja. Erityisenä huolenaiheena on maahanmuuttajien osaaminen. PIAAC-tutkimuksen mukaan kaikkien 16-65-vuotiaiden tietoyhteiskuntataidot eivät ole sillä tasolla, jolla pärjäisi nyky-yhteiskunnassa.

Arvioinnin mukaan 2014-2020 on saatu hankkeisiin aiempaa enemmän vain perusasteen suorittaneita. Ohjelmalla on osaltaan voitu vaikuttaa mm. koulutuksen keskeytysten vähentämiseen ja siihen, että yhä harvempi nuori jää koulutuksen tai työn ulkopuolelle. Toimenpiteillä ei kuitenkaan ole edistetty riittävästi elinikäistä oppimista. Kohderyhmistä työllisten määrä suhteessa työttömiin ja työvoiman ulkopuolella oleviin on korostunut. Kasvu- ja rakennemuutosalojen koulutuksen tarjonnan ja laadun parantamisen osalta kehittämistoimet ovat vastanneet kasvualojen ja älykkään erikoistumisen edellyttämään osaamisen vahvistamiseen. Hankkeissa on myös onnistuneesti vahvistettu digitaalisessa yhteiskunnassa tarvittavaa osaamista sekä kehitetty digitaalisia oppimisympäristöjä ja koulutusmalleja.

Syrjäytymishaasteet

Suomessa väestön keskuudessa tapahtuu polarisaatiota ja huono-osaisuus ja köyhyys kasautuu ja periytyy. Myös alueelliset erot kasvavat. Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riski on edelleen pieni, vaikka alueiden ja väestöryhmien välillä on jossain määrin eroja. Matalamman koulutustason omaavien vanhempien lapsilla sosiaalisen syrjäytymisen tai köyhyyden riski on suuri. Maahanmuuttajataustaisten lasten köyhyysriski on merkittävästi suurempi (20 prosenttiyksikköä) kuin suomalaistaustaisilla lapsilla. Köyhyydellä on kytkentä nuorten erilaisiin ongelmiin ja syrjäytymiseen sekä 16-24-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeisiin.

Suomessa on noin 70 000 koulutuksen ja työn ulkopuolella olevaa (NEET) nuorta. Työ- tai koulutuspaikan puuttuminen NEET-nuorella lisää huono-osaisuuden, syrjäytymisen ja yksinäisyyden kokemusten riskiä. Monella nuorella on haasteita osaamisessa ja elämänhallinnassa. Toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen, työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten suuri määrä ja ongelmien kasaantuminen nuorille miehille ovat keskeisiä haasteita. Mielenterveysongelmat ovat olleet työkyvyttömyyseläkkeiden myöntämisen yleisin syy vuodesta 2000 saakka. Mielenterveydenhäiriöt aiheuttavat työkyvyttömyyttä etenkin 18-34-vuotiaille.

Osatyökykyisten, vammaisten, ulkomaalaisten, etnisiin vähemmistöihin kuuluvien ja ikääntyneiden työnhakijoiden työllistymisessä on haasteita. Työttömyys heikentää työ- ja toimintakykyä ja niin ikään vajeus työ- ja toimintakyvyssä heikentää työllistymismahdollisuuksia.

Työllisyysaste työikäisten maahanmuuttajien keskuudessa on kantaväestöä matalammalla tasolla ja niin ikään työttömyysprosentti on korkeampi. Peruskoulun päättäneillä maahanmuuttajataustai-

silla nuorilla on erityisen korkea riski työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämiseen. Ulkomaalaistaustaisten työllistymistä vaikeuttavia tekijöitä ovat muun muassa kotimaisten kielten puutteellinen taito, työkokemuksen puute Suomessa sekä ongelmat, jotka liittyvät ulkomailla suoritettujen tutkintojen ja koulutusten tunnistamiseen.

2014-2020 arvioinnin mukaan sosiaalista osallisuutta ja köyhyyden torjuntaa edistävissä toiminnassa kehittämishankkeet ovat kohdistuneet suuremman köyhyys- ja syrjäytymisriskin mukaisille henkilöille. Vertailun perusteella näiden hankkeiden tulokset ovat olleet parempia kuin vastaaville kohderyhmille tarkoitettussa kansallisessa toiminnassa. Jatkossa toimet osallisuuden lisäämiseksi tulisi kytkeä paremmin sekä kansallisiin rakenteisiin että muuhun rakennerahastotoimintaan.

Lasten köyhyysaasteet

EU-28:n alueella 23,4% lapsista määrittyi köyhiksi, suomalaisista lapsista 14,3%. Vaikka lasten köyhyys on Suomessa kansainvälisesti varsin alhaista, se kolminkertaistui vuodesta 1995 vuoteen 2007, ja toisin kuin useimmissa OECD-maissa alle 6-vuotiaiden köyhyydessä elävien määrä on edelleen kasvanut. Suomessa elää köyhyydessä kaikkiaan noin 120 000 lasta.

Kahden aikuisen talouksissa pienituloisuus on vähäisempää kuin yhden vanhemman talouksissa, joissa mediaanitulo on yhden hengen talouksien ohella väestöryhmien heikoin. Lapsiperheiden köyhyys johtuu paljolti vanhempien työttömyydestä. Työttömistä yksinhuoltajaperheistä kaksi kolmasosaa on köyhiä. Näissä perheissä yllättävä taloudellinen takaisku tai sairastuminen voi helposti johtaa erittäin vakaviin ongelmiin.

Lapsiperheiden köyhyys vaikuttaa lasten perusoikeuksien toteutumiseen, ja sillä voi olla pitkäaikaisia vaikutuksia lasten hyvinvointiin. Osa lapsiperheistä kokee kasautuvaa huono-osaisuutta, mikä uhkaa mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumista. Eriarvoisuudesta seuraa syrjäytymistä ja yhteiskunnan polarisaatiota sekä ylisukupolvista köyhyyttä ja sosiaalisen liikkuvuuden vähenemistä.

Taulukko 1. Toimintapoliittiset tavoitteet, erityistavoitteet ja perustelut

Taulukko 1 EAKR		
Toimintapoliittinen tavoite	Erityistavoite	Perustelut (tiivistelmä) [2000]
1. Älykkäämpi Eurooppa	<i>ET 1.1.</i>	Jotta Suomi voisi tulevaisuudessakin olla innovaatiojohtaja Euroopassa, tarvitaan uusia toimintamalleja elinkeinoelämän ja tutkimuksen yhteistyöhön sekä osaamisen siirtoon elinkeinoelämän monipuolistamiseksi. Kansallisilla strategiatoimilla sekä maakuntien älykkään erikoistumisen strategioilla on tärkeä rooli elinkeinoelämän muutosprosessissa sekä alueellisen innovaatiokapasiteetin kehittämisessä. Toimilla tuetaan kansallista tavoitetta nostaa TKI-investointien osuus bkt:sta 4 %:iin. Muutoksiin vastaaminen edellyttää alueiden ominaispiirteet ja vahvuusalat tunnistavaa kehittämistä.

		Osaamisen ja taitojen kehittäminen synnyttää uusia toimintamalleja, jotka ovat pohjana joustaville, monialaisille innovaatioekosysteemeille sekä myös kiertotalouden kehittymiselle. On edistettävä erityisesti korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten valmiuksia kansainvälistyä ja kytkeytyä EU-tasoiisiin arvoverkkoihin, parantaa tutkimushankkeiden kaupallista kannattavuutta sekä osallistua vuorovaikutteisiin ja avoimiin innovointiprosesseihin. TKI-toiminnassa keskeistä on monialainen yhteistyö eri toimijoiden, kuten korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten, oppilaitosten, yritysten, kuntien, liikelaitosten, yhdistysten ja säätiöiden sekä valtion ja kansainvälisten kumppaneiden välillä. Yksityisen ja julkisen sektorin – erityisesti tutkimus- ja kehittämisorganisaatioiden, kaupunkien ja kuntien – yhteisellä innovaatiotoiminnalla edistetään globaalien haasteiden ratkaisemista ja luodaan kasvua. Kansainvälisten ja kansallisten ilmasto- ja ympäristösopimusten ja -sitoumusten painoarvon kasvaessa on tärkeää tunnistaa sääntelyn positiivinen vaikutus kestäväen kasvun, uusien markkinoiden ja tuotekehityksen suuntaajana. Komissio suosittaa vuoden 2019 maakohtaisissa suosituksissa Suomea investoimaan tutkimukseen ja innovointiin, vähähiiliseen talouteen ja energiaan siirtymiseen sekä kestävään liikenteeseen alueelliset erot huomioon ottaen. Näillä toimilla tuetaan komission Suomelle antamien maakohtaisten suositusten toteutumista. Tämän erityistavoitteen toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.
1. Älykkäämpi Eurooppa	<i>ET 1.2</i>	Digitalisoituminen on Suomelle keskeinen mahdollisuus tuottavuuden lisäämiseen. Siihen liittyvä teollinen murros edellyttää tietoliikenneinfrastruktuurin ja tulevaisuuden digitaalisiin palveluihin liittyvän osaamisen vahvistamista. Digitalisaatio tarkoittaa digitaalisen teknologian kasvavaa integroimista päivittäiseen elämään. Digitaaliset palvelut, etätyöt ja videoneuvottelut vähentävät matkustustarvetta ja tämän johdosta kasvihuonekaasu- ja muita päästöjä. Digitaaliset palvelut tuotetaan ja jaetaan verkoissa ja palveluiden käyttäjät ovat enenevässä määrin niiden tuottajia. Tätä kehitystä vauhditti merkittävästi vuonna 2020 koronaviruspandemia, joka pakotti yhteiskunnan nopeasti siirty-

		mään digitaalisten yhteyksien ja palvelujen käyttöön. Koke- mukset osoittivat käytännössä, kuinka tieto- ja viestintäteknologian yhä laajempi hyödyntäminen yhteiskunnassa parhaimmillaan tehostaa toimintoja, vähentää niiden paikkasidonaisuutta ja tuo tarjolle uusia työkaluja ja työmenetelmiä. Koronakriisin opetuksiin ja käytännössä havaittuihin kehittämistarpeisiin tulee nopeasti tarttua TKI-toiminnassa ja yritysten tuotekehityksessä. Uuden teknologian ratkaisut, digitalisaatio, automaatio ja esim. robotiikka luovat mahdollisuuksia kehittää yritysten tuotantoprosesseja ja palveluja avaten samalla myös uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Kyky integroida digitaalisuutta liiketoimintaansa ei kuitenkaan aiemmin ole ollut suomalaisten yritysten vahvuus. Digitaaliset innovaatiokeskittymät tukevat yrityksiä ja julkisia organisaatioita uusien teknologioiden käyttöön otossa ja älykkäiden prosessien kehittämisessä niin eurooppalaisella, kansallisella kuin paikallisellakin tasolla. Tämän erityistavoitteen toimet vastaavat erityisesti komission vuoden 2019 maakohtaisissa suosituksissa korostamiin tutkimus- ja innovointitarpeisiin. Tämän erityistavoitteen toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.
1. Älykkäämpi Eurooppa	<i>ET 1.3.</i>	Yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot supistuivat 2010-luvulla Suomessa jyrkemmin kuin missään muussa EU-maassa. Innovaatioilla on kuitenkin huomattava vaikutus yritysten toimintaan, uusiutumiskykyyn ja menestykseen. Korkeakouluyhteistyöhön osallistuvat yritykset ovat muita aktiivisempia kehittämään tuotantoprosessejaan ja tuoteinnovaatioita sekä edistämään organisaationsa toimintaa. Korkeaan arvonlisäykseen tähtäävää innovaatiotoimintaa ja siinä esim. luovan osaamisen hyödyntämistä tulee lisätä. Vaikka Suomessa on merkittävää korkean teknologian osaamista monilla aloilla, on talouden monipuolisuuden puute kuitenkin edelleen haaste eikä uusissa ja pienissä yrityksissä tapahtuva kehitys ole sitä vielä kompensoinut. Innovatiiviset kansainvälisesti verkottuneet liiketoimintaekosysteemit toimivat talouskasvun moottoreina luomalla uusia kasvualoja ja uudistamalla elinkeinorakennetta. Tuottavuus pitää palauttaa kasvu-uralle kansainvälisen kilpailukyvyyn lisäämiseksi. Älykkään erikoistumisen mukaisesti on hyödynnettävä uusia kasvun lähteitä mutta myös elvytettävä

		alueiden perinteisiä toimialoja esim. jalostusastetta kasvatamalla. Kuitenkin puutteet kansainvälisyydessä sekä sukupuolten välinen ammatillinen segregatio kaventavat mahdollisuuksia uusien innovaatioiden syntymiselle. Komissio suosittaa vuoden 2019 maakohtaisissa suosituksissa Suomea investoimaan tutkimukseen ja innovointiin, vähähiiliseen talouteen ja energiaan siirtymiseen sekä kestäväään liikenteeseen alueelliset erot huomioiden. Tämän erityistavoitteen toimilla vastataan osaltaan myös näihin tavoitteisiin. Erityistavoitteen toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.
2. Vihreämpi Eurooppa	<i>ET 2.1</i>	Suomi on sitoutunut olemaan hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Energiatehokkuuden kehittäminen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen ovat tärkeässä roolissa tavoitteen saavuttamisessa. Ilmastonmuutoksen hillinnän lisäksi energiaa on tärkeää säästää myös mm. energian saatavuuden turvaamiseksi, tuontienergian tarpeen vähentämiseksi ja energiakustannusten alentamiseksi. Osana energiategokkuuden parantamista onkin myös kiinnitettävä huomiota uusiutuvien energialähteiden käytön ja energian varastoinnin kehittämiseen. Tavoitteena on parantaa erityisesti pk-yritysten toiminnan, tuotteiden ja palveluiden energia- ja resurssitehokkuutta. Pk-yritysten energiankulutus muodostuu tuotantoprosessista ja tuotanto- ja toimitilojen lämmityksestä, valaistuksesta, laitteiden käytöstä, liikenteestä jne. vaihdellen toimialan mukaan. Pääosin kasvihuonekaasupäästöt syntyvät välillisesti sähkön ja kaukolämmön tuotannossa. Yrityksen oma polttoaineen käyttö, kuten öljylämmitys tai liikenne aiheuttaa suoria kasvihuonekaasupäästöjä. Kaikki yritykset kykenevät osallistumaan hiilineutraalisuutta tavoittelevan kestävä talouden edistämiseen. Uudet älykkäät ICT-sovellukset ovat yksi tehokas tapa edistää energia- ja resurssitehokkuutta. Perinteisetkin liiketoiminta-alueet hyötyvät, kun toiminta tehostuu, energiaa käytetään säästävällisesti ja raaka-aineita kierrätetään. Vastuullinen ja ympäristömyönteinen imago lisäävät asiakasuskollisuutta ja myös osaavat työntekijät vaativat työnantajiltaan ekologisesta vastuullista toimintaa. Pk-yritykset tarvitsevat tuekseen veturiyritysten, tutkimuslaitosten, koulutusorgani-

		saatioiden sekä työmarkkina-, elinkeino- kansalais- ja kuluttajajärjestöjen yhteistyötä. Edelläkävijämarkkinoiden avulla luodaan kehittämisalustoja globaalia kysyntää ajatellen. Vuoden 2019 maakohtaisissa suosituksissa komissio mainitsee tutkimuksen ja innovoinnin, vähähiiliseen talouteen ja energiaan siirtymisen sekä kestävä liikenteen. Tämän erityistavoitteen toimilla tuetaan näiden kaikkien suositusten toteutumista. Tämän erityistavoitteen
2. Vihreämpi Eurooppa	<i>ET 2.4</i>	Ilmastonmuutos luo elinkeinotoiminnalle merkittäviä fyysisiä ja yhteiskunnallisia riskejä. Myös muissa maissa ja maanosissa tapahtuvat muutokset heijastuvat suomalaisyritysten toimintaan esim. raaka-aineiden saatavuuden, logistiikka-reittien ja tuotannon sijoittumisen näkökulmasta. Osa muutoksista voidaan kääntää myös uusiksi liiketoimintamahdollisuuksiksi. Ilmastonmuutoksen hillitseminen eri tahoilla on kuitenkin aina ensisijainen toimenpide sopeutumiseen nähden. Merkittävä osa käytännön sopeutumistoimenpiteistä tehdään paikallisella ja alueellisella tasolla. Kaupungeilla ja maakunnilla on sopeutumistarkasteluja tai -suunnitelmia joko erillisinä tai osana laajempaa ilmasto- tai ympäristöohjelmaa. Paikallistason toimijoiden käytännön työtä varten tarvitaan alueellisia arvioita ilmastonmuutoksen vaikutuksista, ilmatoriskeistä sekä haavoittuvuuteen ja sopeutumiskyvyn vahvistamiseen vaikuttavista tekijöistä. Yrityksille nämä tiedot ovat arvokkaita niiden laatiessa strategiaprosessiin liittyviä toimintaympäristötarkasteluja. Eräille toimialoille, kuten luontomatkailulle, ilmastonmuutos asettaa aivan erityisiä haasteita ja ennakointitarpeita. On tärkeää, että tietoa sovelletaan tehokkaasti sekä levitetään käytännön kokemuksia riskien arvioinnin ja -hallinnan menetelmistä ja käytännöistä. Sopeutumisstrategiassa on myös päämääränä lisätä tutkimus- ja kehitystyöllä sekä viestinnällä yhteiskunnan sopeutumiskykyä sekä kehittää innovatiivisia ratkaisuja joista voi kehittyä myös liiketoimintaa ja vientimahdollisuuksia. Ilmastonmuutokseen liittyvä tutkimustieto (julkaisut, tutkimusdata ja menetelmät) tulisi olla kaikkien asiasta kiinnostuneiden saatavilla avoimen tieteen periaatteiden mukaisesti. Sopeutumisen viestintää tulee kehittää. Vuoden 2019 maakohtaisissa suosituksissa komissio mainitsee tutkimuksen ja innovoinnin, vähähiiliseen talouteen ja

		energiaan siirtymisen sekä kestävän liikenteen. Tämän erityistavoitteen toimilla tuetaan välillisesti niitä kaikkia, sillä ilmastonmuutos on näiden kaikkien suositusten taustalla. Tämän erityistavoitteen toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.
2. Vihreämpi Eurooppa	<i>ET 2.6</i>	Ilmastonmuutoksen edetessä monien uusiutuvien ja uusiutumattomien raaka-aineiden saatavuus hankaloituu tuotantoalueiden siirtyessä, satojen vähentyessä ja louhintaolosuhteiden vaikeutuessa. Kiertotalouden tavoitteena on tehostaa resurssien ja materiaalien käyttöä niin, että sekä niiden arvo että raaka-aineet säilyvät kierrossa entistä paremmin. Tällä on usein myönteinen vaikutus myös energiatehokkuuteen, mikä edistää pyrkimistä kohti hiilineutraalisuutta. Tuotteet tulee pyrkiä suunnittelemaan pitkäikäisiksi huomioiden samalla korjattavuus tai päivitettävyyys sekä osien kierrätettävyyys. Kun tuote käytetään tai valmistetaan uudelleen, säästetään merkittävä osa alkuperäiseen tuotantoon menneestä energiasta. Toisaalta tulee huomata, että jokainen kierrätyskerta ja kierrätysraaka-aineiden kuljetus vaativat myös energiaa ja tuottavat päästöjä. Teollisissa symbiooseissa yritykset tuottavat lisäarvoa toisilleen kierrättämällä tehokkaasti raaka-aineita, teknologiaa, osaamista, palveluja ja energiaa. Näin parannetaan eri toimijoiden materiaali- ja energiavirtojen tehokkaampaa keskinäistä hyödyntämistä, pyritään säilyttämään materiaalit ja niiden arvo kierrossa ja luodaan kierrätysmateriaaleista uusia kilpailukykyisiä tuotteita ja palveluita. Myös biotalous voi olla kiertotaloutta. Biologisia ja uusiutuvia resursseja ei kuitenkaan pidä käyttää niiden uusiutumista nopeammin jotta luontopääoma voisi vahvistua, mikä on yksi kiertotalouden keskeisistä tavoitteista Resurssien käytön tehostaminen avaa mahdollisuuden uusille liiketoimintamalleille, joista yhtenä esimerkkinä on jakamistalous, jossa kulutuksen luonne muuttuu omistuksesta käyttöön. Palveluilla ja digitalisaatiolla on tärkeä rooli osana sekä tuotannon että kulutuksen ja tuotteiden ja palvelujen elinkaarihallintaa. Komissio suosittaa vuoden 2019 maakohtaisissa suosituksissa Suomea investoimaan tutkimukseen ja innovointiin, vähähiiliseen talouteen ja energiaan siirtymiseen sekä

		kestävään liikenteeseen alueelliset erot huomioiden. Tällä erityistavoitteella tuetaan erityisesti erityisesti vähähiilistä taloutta edistävää tutkimusta ja innovointia. Erityistavoitteen toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.
3. Yhteenliitetynpi Eurooppa	<i>ET 3.3</i>	Itä- ja Pohjois-Suomen pitkät etäisyydet sekä harva asutus ovat ulkoisia tekijöitä, jotka vaikuttavat yritysten toiminta-edellytyksiin sekä niiden sijoittumis-, liiketoiminta- ja investointipäätöksiin alueella. Yritykset huomioivat liikenne- ja logistiikkajärjestelmien toimivuuden liiketoimintaa koskevissa päätöksissään. Pienimuotoisilla pk-yritystoimintaa edistävillä liikenneinfrastruktuurihankkeilla on merkittävä vaikutus Itä- ja Pohjois-Suomen yritysinvestointeihin. Tuella on myös merkittävä vipuvaikutus kuntien infrastruktuuriin tekemiin investointipäätöksiin. Etenkin asukasluvultaan pienissä, harvaan asutuissa kunnissa rahoituksella on merkittävä vaikutus investointien liikkeelle lähtöön ja yritysten liiketoimintaan alueella. Harvaan asutun alueen kehittämiseen tarvitaan monipuolisia aluekehittämisen instrumentteja ja myös syrjässä sijaitsevien kuntien elinvoimaa tulee kehittää. Pohjoisten harvaan asuttujen alueiden lisärahoituksella parannetaan pk-yritysten kilpailukyvyn kannalta tärkeitä liikenne- ja logistiikkayhteyksiä, elinkeinoelämää ja pk-yritysten toimintaympäristöä kehittäviä liikenneväyliä ja -palveluita sekä kestävää liikennettä. Yritystoiminnan kehittyminen on toimenpiteiden ensisijainen tavoite. Matkailulla on merkittävä rooli Itä- ja Pohjois-Suomen alue-taloudelle. Alan kasvun keskeinen edellytys on hyvä ja toimiva infrastruktuuri. Matkailussa saavutettavuus ja helppo liikkuminen paikasta toiseen sekä sujuvat matkaketjut ovat kannattavan toiminnan elinehtoja. Myös OECD on kiinnittänyt huomiota NSPA-alueen saavutettavuuden kehittämiseen ja todennut selvityksessään, että EAKR-rahoitusta on NSPA-alueella perusteltua kohdentaa liikenneinfrastruktuuriin - erityisesti silloin, kun se aikaansaa yliaalueellisia hyötyjä ja edistää uusia yksityisen sektorin investointeja. Komissio suosittaa vuoden 2019 maakohtaisissa suosituksissa Suomea investoimaan tutkimukseen ja innovointiin, vähähiiliseen talouteen ja energiaan siirtymiseen sekä kestävään liikenteeseen alueelliset erot huomioiden.

		Tämän erityistavoitteen toimilla tuetaan erityisesti kestävän liikenteen kehittämistä lähtökohtana alueelliset erot. Toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.
--	--	--

Taulukko 1 ESR		
Toimintapoliittinen tavoite	Erityistavoite	Perustelut (tiivistelmä)
4. Sosiaalisempi Eurooppa	<i>ET 4.1.1</i>	Työikäisen väestön osuuden ennustetaan supistuvan vuoteen 2050 asti. Väestönlisäys tapahtuu yksinomaan maahanmuuton kautta. Työllisyysaste kehittyi positiivisesti 2010-luvun loppupuolella ja yli puolet uusista työntekijöistä työllistyi työmarkkinoiden ulkopuolelta. Huolimatta työllisyyden kasvusta Suomen tärkeimmillä talouden aloilla on rakenteellinen työttömyys säilynyt suhteellisen suurena. Vaikka nuorisotyöttömyyskin on hieman vähentynyt, on se edelleen EU:n keskiarvon yläpuolella. Osaavan työvoiman saatavuus on merkittävä yritysten kasvun este. Työn murros edellyttää tarvetta osaamisen päivittämiseen ja jatkuvaan oppimiseen. Niin digitaalisuuden lisääntyminen kuin ilmastonmuutoksen haasteisiin vastaaminen ja ekologiset haasteet vaikuttavat osaamisvaatimuksiin yhä enemmän. Työn tekeminen lisääntyy väliaikaisissa verkostoissa, globaaleilla alustoilla ja ilman perinteistä työntekijä-työnantajasuhdetta – tämäkin edellyttää uudenlaista osaamista. Työntekijät tulevat enenevässä määrin vaihtamaan ammattia useasti työuransa aikana ja tarvitsevat siinä tukea. Työvoiman ammatillinen ja alueellinen liikkuvuus on Suomessa suhteellisen vähäistä. Suomen työmarkkinoiden erityinen haaste on sukupuolten välinen ammatillinen segregatio, jonka johdosta osaamispotentiaali ei tule täysimääräisesti käyttöön. Lisäksi mm. työelämän ulkopuolella olevien osatyökykyisten työllistymistä on tarpeen edistää työllisyysasteen nostamiseksi. Suomen, sen eri alueiden ja yritysten elinvoimaisuuden sekä ihmisten hyvinvoinnin varmistamiseksi on koko työvoimapotentialiaali saatava käyttöön. Tätä on tarpeen edistää yhteistyössä työnantajien kanssa.

		Työttömille, työvoiman ulkopuolella oleville ja työmarkkinoille heikosti integroituneille ryhmille kuten ulkomailla syntyneille sekä muille vähemmistöille tarvitaan Suomen saamien maakohtaisten suositustenkin mukaisesti monialaisia palveluita heidän aktivoimisekseen ja ohjaamiseksi avoimille työmarkkinoille, koulutukseen tai yrittäjäksi. Tarvitaan myös toimia, joilla vähennetään syrjintää ja edistetään sukupuolten tasavertaista osallistumista työmarkkinoille. Toimet rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.
	ET 4.1.6	Vaikka Suomessa on toimiva koulutusjärjestelmä, ovat koulutustulokset heikentyneet, osaamistaso on kääntynyt las-kuun, erot eri ryhmien välillä ovat kasvaneet, koulunkäynnin keskeyttäneiden osuus on kasvanut ja merkittäväällä osalla on puutteita perustaidoissa. OECD:n PISA-tutkimuksen mukaan nuorten osaamistaso on heikentynyt lukutaidossa, matematiikassa ja luonnontieteissä, ja alueiden välillä on havaittavissa aiempaa suurempia eroja. Erityisenä huolenaiheena on maahanmuuttajien osaaminen. PIAAC-tutkimuksen mukaan kaikkien 16-65-vuotiaiden tietoyhteiskuntataidot eivät ole sillä tasolla, jolla pärjäisi nyky-yhteiskunnassa. Ennakointitulosten mukaan uusista työpaikoista 80 % edellyttää korkea-astetasoista osaamista. Toimiala- ja ammattirakenteiden sisäiset muutokset vaikuttavat osaamistarpeiden ennakointiin. Huomiota tulee kiinnittää myös sukupuolen mukaisen segregaaation lieventämiseen koulutuksessa ja työelämässä. Työnantajat tarvitsevat tukea mm. rekrytointikäytäntöjen kehittämiseen, inhimillisen pääoman hyödyntämiseen ja työelämän muutoksiin sopeutumiseen kuten mm. työ- ja yksityiselämän yhteensovittamisen edistämiseen. Jatkuva oppiminen helpottaa osaavan työvoiman saatavuutta, kasvattaa työvoiman tuottavuutta ja parantaa työorganisaatioiden johtamista. Muuttuvan työelämän vaatimukset lisäävät jokaisen oman osaamisen päivittämisen ja olemassa olevan osaamisen todentamisen merkitystä. Joustavien jatko- ja uudelleen- koulutusmahdollisuuksien edistäminen, ammatinvaihdon helpottaminen sekä koulusta työelämään siirtymisen tehostaminen parantavat työssä pysymisen ja uralla etenemisen mahdollisuuksia. Myös matalimman tulo- ja koulutustason aikuiskoulutuksen kehittämiseen ja koulutuksellisesti ali- edustettujen ryhmien osaamisen kasvattamiseen on tärkeää kiinnittää huomiota työmarkkinoiden polarisaatiokehityksen vähentämiseksi.

		Koulutusjärjestelmää ja eri koulutussektoreita tulee kehittää saumattomaksi kokonaisuudeksi. Osaamisen kehittämistä tukevien palvelujen, mm. henkilökohtaisen ohjauksen, tulee olla linkitettävissä monimuotoisiin työn muotoihin. Näillä toiminnoilla tuetaan komission Suomelle antamien maakohtaisten suositusten toteutumista. Toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.
	ET 4.1.7	Suomessa väestön keskuudessa tapahtuu polarisaatiota ja huono-osaisuus ja köyhyys kasautuu ja periytyy. Myös alueelliset erot kasvavat. Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riski on edelleen pieni, vaikka alueiden ja väestöryhmien välillä on jossain määrin eroja. Matalamman koulutustason omaavien vanhempien lapsilla sosiaalisen syrjäytymisen tai köyhyyden riski on suuri. Maahanmuuttajataustaisten lasten köyhyysriski on merkittävästi suurempi (20 prosenttiyksikköä) kuin suomalaistaustaisilla lapsilla. Köyhyydellä on kytkeä nuorten erilaisiin ongelmiin ja syrjäytymiseen sekä 16-24-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeisiin. Suomessa on noin 70 000 koulutuksen ja työn ulkopuolella olevaa (NEET) nuorta. Työ- tai koulutustaikan puuttuminen NEET-nuorella lisää huono-osaisuuden, syrjäytymisen ja yksinäisyyden kokemusten riskiä. Monella nuorella on haasteita osaamisessa ja elämänhallinnassa. Toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen, työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten suuri määrä ja ongelmien kasaantuminen nuorille miehille ovat keskeisiä haasteita. Mielenterveysongelmat ovat olleet työkyvyttömyyseläkkeiden myöntämisen yleisin syy vuodesta 2000 saakka. Mielenterveydenhäiriöt aiheuttavat työkyvyttömyyttä etenkin 18-34-vuotiaille. Tärkeää on tunnistaa ne keskeiset henkilöryhmät, jotka tarvitsevat tukea työllistymiseensä. Työllisyysasteen nostamisen sekä ihmisten hyvinvoinnin, osallisuuden ja yhtäläisten mahdollisuuksien edistämisen kannalta on tärkeää, että työelämän ulkopuolella olevia saadaan työelämään ja parannetaan heikossa työmarkkina-asemassa olevien edellytyksiä työllistymiseen. Työttömyys heikentää työ- ja toimintakykyä ja niin ikään vaje työssä ja toimintakyvyssä heikentää työllistymismahdollisuuksia. Masennus on yleisin yksittäinen syy siirtymiseen työkyvyttömyyseläkkeelle. Suomen saamien maakohtaisten suositusten mukaisesti monialaiset ja moniammatilliset palvelut ovat tärkeä väline kohderyhmän tarpeisiin vastaamisessa ja aktiivisen osallisuuden edistämässä. Kohderyhmille suunnattavien

		toimien vaikuttavuutta edistää sukupuolinäkökulman huomiointi. Erityistavoitteen toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.
	<i>TL 5</i> <i>(ET 4.1.10)</i>	EU-28:n alueella 23.4% lapsista määrittyy köyhiksi, suomalaisista lapsista 14.3%. Vaikka lasten köyhyys on Suomessa kansainvälisesti varsin alhaista, se kolminkertaistui vuodesta 1995 vuoteen 2007, ja toisin kuin useimmissa OECD-maissa alle 6-vuotiaiden köyhyydessä elävien määrä on edelleen kasvanut. Lasten pienituloisuus on ollut Suomessa viime vuosina keskimäärin hieman yli 10 prosenttia. Suomessa elää köyhyydessä kaikkiaan noin 120 000 lasta. Kahden aikuisen talouksissa pienituloisuus on vähäisempää kuin yhden vanhemman talouksissa, joissa mediaanitulo on yhden hengen talouksien ohella väestöryhmien heikoin. Lapsiperheiden köyhyys johtuu paljolti vanhempien työttömyydestä. Työttömistä yksinhuoltajaperheistä kaksi kolmasosaa on köyhiä. Näissä perheissä yllättävä taloudellinen takaisku tai sairastuminen voi helposti johtaa erittäin vakaviin ongelmiin. Lapsiperheiden köyhyys vaikuttaa lasten perusoikeuksien toteutumiseen, ja sillä voi olla pitkäaikaisia vaikutuksia lasten hyvinvointiin. Osa lapsiperheistä kokee kasautuvaa huono-osaisuutta, mikä uhkaa mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumista. Eriarvoisuudesta seuraa syrjäytymistä ja yhteiskunnan polarisaatiota sekä ylisukupolvista köyhyyttä ja sosiaalisen liikkuvuuden vähenemistä. Ongelmien ennaltaehkäisy ja varhainen tunnistaminen ovatkin avainasemassa lasten köyhyyden ja sosiaalisen eriarvoisuuden tuottamien inhimillisten ja taloudellisten haittojen minimoimiseksi. Pitkittyvä köyhyys voi eristää lapsen ikätovereista ja aiheuttaa osattomuuden ja ulkopuolisuuden kokemuksia, jotka puolestaan altistavat kiusaamiselle. Kaikki tämä on vahingollista opinnoissa ja myöhemmässä työelämässä tarvittavan stressinsietokyvyn kannalta. Tarjoamalla lapsille tukea ja toimintaa, joka edistää heidän osallisuuttaan ja luo heille paremmat mahdollisuudet onnistua koulussa sekä opiskelu- ja työelämässä, parannetaan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Samalla luodaan edellytyksiä ylisukupolvisen köyhyyden vähenemiselle. On tärkeää kohdentaa ja organisoida ESR-toiminta niin, että se tavoittaa eniten tukea tarvitsevat lapset ja heidän perheensä mahdollisimman varhain ja matalalla kynnyksellä. Toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.

Taulukko 1T. Ohjelman rakenne

Tunnus	Otsikko	Tekninen tuki	Laskennan peruste	Rahasto	Tuetun alueen luokka	Valittu erityistavoite
1	Innovatiivinen Suomi	Ei	Julkinen rahoitus yhteensä	EAKR	Kehittyneemmät alueet	Eryitystavoite 1.1, 1.2. ja 1.3
					Siirtymäalueet	
					Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	
2	Hiilineutraali Suomi	Ei	Julkinen rahoitus yhteensä	EAKR	Kehittyneemmät alueet	Eryitystavoite 2.1., 2.4. ja 2.6.
					Siirtymäalueet	
					Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	
3	Saavutettava Suomi	Ei	Julkinen rahoitus yhteensä	EAKR	Kehittyneemmät alueet	Eryitystavoite 3.3.
					Siirtymäalueet	
					Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	
4	Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi	Ei	Julkinen rahoitus yhteensä	ESR+	Kehittyneemmät alueet	Eryitystavoite (i), (vi) ja (vii)
					Siirtymäalueet	
					Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	
5	Lapset mukaan ottava Suomi	Ei	Julkinen rahoitus yhteensä	ESR+	Kehittyneemmät alueet	Eryitystavoite (x)
					Siirtymäalueet	
					Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	

2. Toimintalinjat

2.1. EAKR-toimintalinja 1: Innovatiivinen Suomi

2.1.1 Erityistavoite: Tutkimus- ja innovointivalmiuksien ja kehittyneiden teknologioiden käyttöönoton parantaminen (ET 1.1)

Tukitoimien tyypit [5554/6146/8 000]

Keskeisenä tavoitteena on TKI-intensiteetin kasvattaminen ja elinkeinoelämälähtöisen innovaatio-toiminnan edistäminen. Ohjaavana kehikkona toimivat kansallinen TKI-tiekartta sekä maakuntien älykkään erikoistumisen strategiat, joissa määritellään maakunnan lähestymistapa älykkääseen erikoistumiseen ja painopistealat, joihin kehittämispanostukset suunnataan. Älykkäällä erikoistumisella on keskeinen rooli alueellisen innovaatiokapasiteetin ja –kumppanuuksien kehittämisessä ja muutosprosessien arvioinnissa ja seurannassa. Ennakointityön vahvistaminen liittyy tähän oleellisenä osana. Alueellinen ja kansallinen innovaatiotoiminta tukevat toisiaan.

Ohjelman tavoitteena on lisätä elinkeinoelämän, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten, koulutuksen järjestäjien, muiden kehittämistoimijoiden (ml. kaupungit ja kunnat sekä kolmas sektori) sekä loppukäyttäjien (kuluttajat, kansalaiset) yhteistyötä palveluiden ja tuotteiden koko arvoketjussa. Myös muita kyvykkyyksiä vahvistetaan (mm. muotoilu-, brändi- ja aineettomiin oikeuksiin liittyvä osaaminen). Jotta edelläkävijämarkkinoita voi syntyä, tarvitaan julkisia investointeja pilotointi- ja kokeilutoimiin, alustoja, joissa haetaan uudelle kehitettävälle teknologialle ja osaamiselle käyttöä ja liiketoimintaa sekä julkisten hankintaprosessien kehittämistä.

Kansallinen ja kansainvälinen verkostoituminen on keskeisessä asemassa. Koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden työn tulokset tulee hyödyntää tehokkaammin, nopeammin ja laajemmin liiketoiminnassa. Yhteistyöllä ja osaamisen siirrolla tuetaan uuden teknologian käyttöönottoa yrityksissä. Elinkeinoelämän tarpeista lähtevää TKI-toimintaa sekä koulutusorganisaatioiden ja tutkimuslaitosten profiloitumista ja yhteistyötä keskenään ja yritysten kanssa tuetaan ohjelmassa maakuntien älykkään erikoistumisen strategioiden mukaisesti. Myös toisen asteen koulutuksen järjestäjien osaamisella ja yhteistyöllä yritysten kanssa on tässä oma tärkeä roolinsa.

Innovaatiotoimien parempaan vaikuttavuuteen pyritään kehittämällä alueellisten ja kansallisten toimien yhteensovittamista, myös mm. Business Finlandin sekä maaseutuohjelman toimenpiteiden osalta. Alueille luodaan edellytyksiä kytkeytyä osaksi kansainvälisiä arvoketjuja. Keskeisenä kanavana ovat älykkään erikoistumisen verkostot EU:n sisämarkkinoilla, ml. Itämeren alueella.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

TKI-toiminta

- vahvistetaan osaamista, ennakointi- ja innovointitoimintaa edistämällä pk-yritysten tuotteiden, materiaalien, palvelujen ja tuotantomenetelmien kehittämistä, pilotointia ja kaupallistamista sekä uusien teknologioiden käyttöönottoa ja hyödyntämistä

- tuetaan erityisesti elinkeinoelämän tarpeista lähtevien innovatiivisten ja älykkäiden ratkaisujen, toimintamallien sekä kokeilu-, pilotointi-, demonstraatio- ja oppimisympäristöjen sekä tutkimusinfrastruktuurin kehittämistä ja yhteiskäyttöä
- tuetaan mm. kaupunkien ja kuntien pilotointi- ja kokeiluympäristöjen kehittämistä
- kehitetään innovatiivisia ja kestäviä julkisia hankintoja sekä niiden parempaa hyödyntämistä referenssiympäristöinä sekä TKI-yhteistyön vaikuttavuuden kasvattajana

TKI-yhteistyö ja kehittyneiden teknologioiden käyttöönoton parantaminen

- luodaan TKI-yhteistyömalleja ja toimintatapoja korkeakoulujen, tutkimuslaitosten sekä toisen asteen koulutuksen järjestäjien ja yritysten yhteistyölle, osaamisen ja teknologian siirrolle sekä kulttuurin TKI- ja luovan osaamisen paremmalle hyödyntämiselle
- kehitetään elinkeinoelämän ja tutkimuksen yhteistyötä sekä elinkeino- ja työelämälähtöisen soveltavan tutkimuksen hyödyntämistä yritystoiminnassa
- tuetaan elinkeino- ja työelämälähtöisen TKI-toiminnan vahvistamista sekä osaamis- ja innovaatioekosysteemien syntymistä, kehittämistä ja kytkeytymistä kansallisiin ja kansainvälisiin arvoverkostoihin
- tuetaan alueellisten älykkään erikoistumisen strategioiden hyvää hallintaa, toimeenpanoa ja TKI-verkostojen kytkeytymistä arvoverkostoihin sekä vahvistetaan yritysten kiinnittymistä älykkään erikoistumisen prosesseihin
- tuetaan älykkääseen erikoistumiseen liittyviä alueiden välisiä ja kansainvälisiä kumppanuuksia
- edistetään teknologioiden uutta soveltamista ja tuetaan uusien teknologioiden käyttöönottoa ja skaalautumista
- tuetaan huippuosaamisen soveltamista ja teknologisten valmiuksien parantamista sekä tutkimuksessa syntyneen tiedon kanavoimista yritysten ja yhteiskunnan käyttöön

Kestävä kehitys läpileikkaavana periaatteena

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena innovaatiojärjestelmät toimivat aiempaa paremmin. Tiedon ja osaamisen jakaminen on parantunut ja yritysten välinen sekä yritysten innovaatioyhteistyö koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden kanssa on lisääntynyt. Se on aiempaa enemmän julkisten ja yksityisten toimijoiden yhteiskehittämistä, perustuen älykkään erikoistumisen strategioihin sekä yhteiskunnan ja erityisesti elinkeinoelämän tarpeisiin. Pk-yritysten panostukset TKI-toimintaan ovat kasvaneet ja innovaatioiden kaupallistaminen on kehittynyt – on tuotu uusia tuotteita ja palveluita niin koti- kuin ulkomaanmarkkinoillekin. Alueelliset älykkään erikoistumisen mukaiset osaamis- ja innovaatioekosysteemit ovat vahvistuneet. Kulttuurikentän TKI-toimintaa ja luovaa osaamista hyödynnetään aiempaa enemmän yrityksissä. Ilmastonmuutoksen hillintään ja ympäristöhaittojen ja -riskien vähentämiseen sekä kiertotalouden edistämiseen on syntynyt uusia innovaatioita. Yritykset huomioivat ympäristötavoitteet entistä paremmin ja hyödyntävät ilmastonmuutokseen sopeutumisen ja hillinnän tarjoamat uudet liiketoimintamahdollisuudet. Koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden kansainvälisyys on lisääntynyt ja TKI-yhteistyö kehittynyt EU:n ml. Itämeren alueella. Käytössä on uusia toimintatapoja elinkeinoelämän ja tutkimuksen yhteistyöhön ja osaamisen siirtoon.

Tärkeimmät kohderyhmät [204/228/1 000]

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat yritykset, korkeakoulut, tutkimuslaitokset, toisen asteen koulutuksen järjestäjät, kehittämissyhtiöt ja kunnat sekä näiden muodostamat verkostot ja innovaatioekosysteemit sekä yhdistykset ja säätiöt.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [608/666/2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään purkamalla ja korjaamalla suunnitelmallisesti eri alojen TKI-toiminnan segregatiota ylläpitäviä ja sukupuolistereotyyppisiin pohjautuvia rakenteita ja asenteita sekä rekrytointikäytäntöjä.

Yhdenvertaisuus huomioidaan eri alojen TKI-toiminnassa muun muassa yhdenvertaisuussuunnitelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa myös positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus nähdään kehittämistoiminnassa voimavarana: monitahoisten haasteiden ratkaisemiseen tarvitaan toisiaan täydentäviä, erilaisia näkökulmia.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö

[1 992 /2 000]

Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategia perustuu innovaatioekosysteemien laaja-alaista kehittämistä koskeviin sopimuksiin, jotka valtio tekee 16 kaupunkiseudun kanssa; pääkaupunkiseutu (ml. 3 kaupunkia) sekä 15 muuta kaupunkia. Valinnan perusteena on kaupunkien vahva nojautumien yliopistovetoiseen kehitykseen. Kaupunkien yhteisinä haasteina on jaettu tarve vahvistaa kaupunkien innovaatiotoiminnan ekosysteemejä globaalin tason kilpailuun. Kaupunkikohtaiset haasteet määritellään ekosysteemisopimuksissa.

Kaupunkien ja valtion kumppanuuteen perustuvalla mallilla tuetaan kansainvälisesti nykyistä vetovoimaisempien innovaatiokeskittymien kehittymistä. Keskeistä on yhteinen strategia ja tiivis yhteistyö yritysten, korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja muiden julkisten toimijoiden välillä. Kaupungit toimivat erityisesti innovaatioiden kehitysalustoina ja kokeiluympäristöinä uusien liiketoimintamahdollisuuksien aikaansaamiseksi vähähiilisiin ja resurssiviisaisiin ratkaisuihin sekä digitalisaatioon ja teknologisiin murroksiin liittyen.

6Aika-strategian kokemukset ohjaavat toimenpiteiden valinnassa malliin, jossa rahoitettavien toimenpiteiden valinnan päätösvalta sisältöharkinnan osalta on ensisijaisesti kaupunkiviranomaisilla ja kaupunkikohtaisella johtoryhmällä. Välittävä viranomainen vastaa ohjelmanmukaisuus- ja tukikelpoisuusharkinnasta. Kansallista koordinaatiota varten perustetaan ohjausryhmä, jota tukee verkostoelementti vahvistaen ekosysteemejä kehittävien kaupunkien keskinäistä sekä kaupunkien ja ministeriöiden välistä vuorovaikutusta. Strategiaa voidaan rahoittaa myös kansallisella rahoituksella sekä muulla EU-rahoituksella.

NSPA ITI-strategian mukaan pohjoisen harvan asutuksen alueen erillisrahoituksella rahoitetaan erityistavoitteen tuettavaa toimintaan erityisesti huomioiden uusien digitaalisten teknologioiden hyödyntäminen ja soveltaminen palveluiksi kaikilla yhteiskunnan sektoreilla, rakennettujen valokuituyhteyksien täysimääräinen hyödyntäminen, uusien teknologioiden hyödyntäminen etätyöskentelyn ja monipaikkaisuuden tukemisessa sekä kansalaisten, työntekijöiden, yritysten ja organisaatioiden digiosaamisen vahvistaminen. NSPA-ITI ks. ET 3.3.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet [1980/2195/2 000]

Maakuntien ja suuralueiden välisen yhteistyön perinteet ovat Suomessa vahvat. Ylimaakunnallinen tai kansallisen tason hanketoiminta rakentuu esim. yhteisten älykkään erikoistumisen painopis-

tealojen pohjalta ja kansallisen TKI-tiekartan kannustamana. Myös yhteistyö muiden ohjelmien, kuten maaseutuohjelman tai Interreg-ohjelmien tuottaa TKI-toiminnalle lisäarvoa. Vuorovaikutusta kansallisen TKI-rahoituksen, kuten Business Finlandin kanssa tiivistetään kuitenkin edelleen.

Arktisen strategian mukaisessa TKI-toiminnassa on haettava yhteisiä ratkaisuja käytännön ongelmiin. Digitalisaatiota tulee käyttää arktisella alueella julkisten palveluiden kehittämiseen, esim. pitkät etäisyydet tuovat haasteita modernien julkisten opetus- ja sote-palveluiden tarjoamiseen harvaan asutuilla arktisilla alueilla. Pohjoisimman arktisen alueen hauraus mutta myös perinteinen osaaminen ja taidot ovat erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastomuutokseen liittyviä kysymyksiä. Arktisen tieteen, tutkimuksen ja datankäsittelyn keskittymän Pohjois-Suomessa (mm. Geofysiikan observatorio, Ilmatieteenlaitos, CSC) kehittyminen ja kytkeytyminen maailmanlaajuiseen verkostoon on koko Suomen kannalta tärkeää.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa niihin haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmassa ([www-linkki](#)), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavien toimien tulee tukea yhtä tai useampaa toimeenpanosuunnitelman toimea. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia.

Suomelle tärkeitä erityistavoitteen 1.1. teemoja ovat kansainvälisten TKI-verkostojen kehittäminen ja Itämeren alueen hiilineutraaliuteen pyrkimistä edistävät kansainväliset yhteistyöhankkeet. Itämeren aluetta laajemminkin yhteistyötä harjoitetaan RIS3-verkostojen, Euroopan horisontti –hankkeiden ja esim. Industrial Transition –pilottien puitteissa.

Lisäksi osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Indikaattorit *(täydennetään/täsmennetään)*

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
1/1.1	RCO01	Tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.1	RCO02	Avustuksilla tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.1	RCO04	Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.1	RCO07	Yhteisiin tutkimushankkeisiin osallistuvat tutkimuslaitokset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.1	RCO96	Alueiden väliset investoinnit innovatiivisiin EU-hankkeisiin	euro	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.1	NO01		kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		

		Tutkimus- ja kehittämisinstituutioiden vetämään hankkeeseen osallistuneet yritykset		NSPA		
1/1.1	NO02	TKI-infrastruktuuri-investoinnit	euro	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]
1/1.1	RCR01	Tuettuihin yksiköihin syntyneet työpaikat	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	RCR01b	Tuettuihin yksiköihin syntyneet työpaikat, naisten	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	RCR03	Tuote- tai prosessi-innovaatioita tekevät pk-yritykset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	RCR05	Itse innovoivat pk-yritykset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	RCR06	Toimitetut patenttihakemukset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	RCR07	Tavaramerkki- ja mallihakemukset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	RCR102	Tuettuihin yksiköihin syntyneet TKI-töpaikat	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	RCR102b	Tuettuihin yksiköihin syntyneet TKI-töpaikat, naisten	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	NR01	Uudet TKI-toimijoiden, julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyömallit, verkostot ja innovaatioekosysteemit	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	NR02	Yritykset, jotka käynnistävät TKI-toiminnan tai TKI-yhteistyön tutkimuslaitosten kanssa	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	NR03	Verkostojen ja innovaatioekosysteemien kehittämät innovaatiot	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	NR04	TKI-infrastruktuurien yhteiskäyttö: yritysten ja tutkimuslaitosten määrä	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1/1.1	EAKR	003	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.1	EAKR	006	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.1	EAKR	007	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.1	EAKR	008	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.1	EAKR	009	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.1	EAKR	019	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.1	EAKR	020	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.1	EAKR	021	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.1	EAKR	022	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.1	EAKR	023	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

Käytettävät koodit:

003 Investoinnit julkisten tutkimuskeskusten ja korkeakoulujen käyttöomaisuuteen, joka on suorassa yhteydessä tutkimukseen ja innovointiin

006 Investoinnit julkisten tutkimuskeskusten ja korkeakoulujen aineettomaan omaisuuteen, joka on suorassa yhteydessä tutkimukseen ja innovointiin

007 Tutkimus ja innovointi mikroyrityksissä, myös verkottuminen (teollinen tutkimus, kokeellinen kehittäminen, toteutettavuustutkimukset)

008 Tutkimus ja innovointi pienissä ja keskisuurissa yrityksissä, myös verkottuminen
 009 Tutkimus ja innovointi julkisissa tutkimuskeskuksissa, korkeakouluissa ja osaamiskeskuksissa, myös verkottuminen (teollinen tutkimus, kokeellinen kehittäminen, toteutettavuustutkimukset)
 019 Pääasiassa pk-yrityksiä hyödyttävät innovointiklusterituki ja yritysverkostot
 020 Innovointiprosessit pk-yrityksissä (prosessien, organisaation, markkinoinnin, yhteiskehittämisen, käyttäjien ja kysynnän ohjaama innovointi)
 021 Teknologian siirto ja yhteistyö yritysten, tutkimuskeskusten ja korkea-asteen koulutuksen välillä
 022 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään vähähiiliseen talouteen sekä kykyyn selviytyä ilmastonmuutoksesta ja sopeutua siihen
 023 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään kiertotalouteen

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1/1.1	EAKR	01	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

Käytettävä koodi: Avustus

- 01 Avustus
- 02 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: oman pääoman ehtoinen tai oman pääoman luonteinen
- 03 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: laina
- 04 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: vakuus
- 05 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: lisätuki
- 06 Palkinto

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
1	EAKR	Kehittyneemmät alueet Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	1.1		

Yhdennetyt alueelliset investoinnit

- 11 Lähiöt
- 12 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 13 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 14 Vuoristoalueet
- 15 Saaret ja rannikkoalueet
- 16 Harvaan asutut alueet
- 17 Muuntyyppiset kohdealueet

Muut lähestymistavat

- 41 Lähiöt
- 42 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 43 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 44 Vuoristoalueet

- 45 Saaret ja rannikkoalueet
- 46 Harvaan asutut alueet
- 47 Muuntyyppiset kohdealueet
- 48 Ei alueellista kohdentamista

2.1.2 Erityistavoite: Digitalisaation etujen hyödyntäminen kansalaisten, yritysten ja julkishallinnon hyväksi (ET 1.2)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [7486/8254/8 000]

Ohjelmalla tavoitellaan digitalisaatioon, datatalouteen ja teknologisiin murrokseen liittyvien liiketoimintamahdollisuuksien kokonaisvaltaista hyödyntämistä. Digitaalisuutta edistävän TKI-toiminnan tulosten käyttöönotto ja skaalautuminen ovat keskeisessä asemassa liiketoiminnan kasvun mahdollistamiseksi.

Koronaepidemia toi esiin akuutin tarpeen vauhdittaa yritysten digitaalista liiketoimintaosaamista. Yrittäjille tarjotaan tukea digitalisaation hyödyntämiseen ja käyttöönottoon sekä palveluprosessien muuttamiseen digitaaliseen muotoon, uusien digitaalisten asiointikanavien kehittämiseen, uudenlaiseen arvonluontiin ja ansaintakeinojen mahdollisuuksiin (esim. jakamis-, alusta- ja luova talous sekä datapohjaiset palvelut).

Tavoitteena on tukea myös yritysten ja tutkimuksen yhteiskehittämistä, hyödyntäen tutkimusinfrastruktuureja ja edistäen testausta ja kokeiluja. Siten edistetään osaamisen siirtoa ja uuden teknologian hyödyntämistä yritysten liiketoiminnassa. Digitaalisia palveluja kehitetään asiakaslähtöisiksi, turvallisiksi ja digitaalisuuden mahdollisuuksia laajasti hyödyntäviksi. Julkisen sektorin digitalisaatio ja rohkeat kokeilut tuovat merkittävän lisän ekosysteemien toimintaan.

Digitaalisuuden kehittymistä edistetään myös tukemalla kaupunkien, kuntien ja yhteisöjen digitaalista siirtymää ja nopeuttamalla digitaalisten sisämarkkinoiden hyötyjen tuottamista kaikille paikallisille yhteisöille ja kansalaisille. Digitalisaation vauhdittamiseksi tuetaan ja kehitetään innovaatio- ja osaamiskeskitymiä ja digitaalisten oppimisympäristöjen kehittämistä sekä parannetaan organisaatioiden tietoturvaa ja kybervalmiuksia.

Ohjelman avulla käynnistetään ja kehitetään asiantuntijaorganisaatioiden muodostamia digitaalisia innovaatiokeskuksia (digital innovation hub, DIH) ja edistetään niiden välistä yhteistyötä niin eurooppalaisella, kansallisella kuin alueellisella tasolla. Euroopan tasolla toimivien EDIH –konsortioiden erityisvahvuutena tulee olla Euroopan digitalisaatiostrategian ja Digitaalinen Eurooppa –ohjelman mukainen erikoistuminen eurooppalaisen digitalisaatiokehityksen kannalta merkittävimpiin teknologioihin eli suurteholaskentaan, tekoälyyn, koneoppimiseen ja kyberturvallisuuteen.

Digitaaliset innovaatiokeskukset tarjoavat yrityksille kanavan laajempaan asiantuntija- ja palveluverkostoon. Osaamiskeskukset toimivat yli rajojen, verkostoituen kansallisella ja EU-tasolla ja avaten tutkimusinfrastruktuurien yhteiskäyttömahdollisuuksia. Toimijat ja toiminta verkottuvat ja linkittyvät siten muuhun paikalliseen, kansalliseen ja eurooppalaiseen kehittämiseen. Verkosto

tarjoaa erityisesti pk-yritysten käyttöön laajan valikoiman digitaalisia palveluja sekä tukea tietopohjaisen liiketoiminnan luomiseen.

Digitalisaatio ja uudet teknologiat vauhdittavat kehitystä ja kasvua uusissa kehittämiskohteissa kuten robotiikka, IoT, 3D-tulostus, tekoäly sekä arvoketjujen eri järjestelmien ja koneiden digitaalinen yhdistäminen. Digitalisaation lisääntyessä myös kyberturvallisuuteen liittyvät haasteet korostuvat. Koneet integroituvat osaksi älykkäitä järjestelmiä verkostomaisessa toimintaympäristössä, jossa tekoälyllä on merkittävä rooli. Asiat tapahtuvat automatisoidusti ja ennakoiden. Teknologioiden kehittämiseen liittyvillä pilotointi- ja kehitysympäristöillä luodaan perusta osaamisen kasvuille.

Ohjelmalla vahvistetaan yritysten uudistumiskykyä huomioiden digitalisaation ja robotisaation luomat tehokkuusedut, virtuaalimaailman ja tekoälyn hyödyntäminen, integraatio eri laitteiden välillä, data-analytiikan ja big datan hyödyntäminen sekä dataan perustuvat uudet palvelut ja liiketoimintamallit. Lisäksi edistetään digitransformatiivisten yritysten perustamista ja kehittämistä osana digitalisaation synnyttämää liiketoimintamurrosta ja kasvu- ja kansainvälistymismahdollisuuksia.

Toimenpiteillä kehitetään myös älykkäitä ratkaisuja liikenteen ja liikkumisen, kuljetus- ja matkaketjujen sekä palvelujen saavutettavuuden tarpeisiin (ml. mobiilit ratkaisut). Ohjelman tavoitteena on edistää jo rakennettujen, tehokkaiden ja toimintavarmojen valokuituverkkojen ja niihin varattujen käyttöliittymien käyttöönottoa mm. tukemalla julkisen ja yksityisen sektorin toimijoiden alueellisen sekä kansallisen tason yhteistoimintaa. Digitaalisilla ratkaisuilla tuetaan monipaikkaista asumista sekä monipaikkaisen ja paikkariippumattoman työn ja etätönn tekemistä. Digitaalinen siirtymä vauhdittaa siten laajasti myös vihreää siirtymää.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

Digitalisaatio ja sitä hyödyntävät teknologiat

- edistetään digitalisaation hyödyntämistä TKI-toiminnassa, yksityisen ja julkisen sektorin haasteissa ja kehittämisessä, palveluiden kehittämisessä ja saavutettavuudessa sekä teknologisiin muroksiin liittyvien uusien liiketoimintamahdollisuuksien kehittämisessä
- tuetaan uusien digitaalisten työmenetelmien käyttöönottoa sekä julkisella että yksityisellä sektorilla
- edistetään digitalisaation ja sitä hyödyntävien teknologioiden soveltamista ja hyödyntämistä (esim. avoin data, robotiikka, automaatio, IOT, kyberturvallisuus, data-analytiikka, tekoäly)
- tuetaan julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyötä ja palvelujen yhteiskehittämistä
- tuetaan digitaalisten innovaatiokeskusten (digital innovation hub) käynnistämistä, kehittämistä ja yhteistyötä niin eurooppalaisella, kansallisella kuin alueellisella tasolla
- tuetaan investointeja uusien digitaalisten ratkaisujen pilotointiin tukemalla esimerkiksi demonstraatio- ja laboratorioympäristöjä kehitysalustoina
- tuetaan digitaalisten teknologioiden soveltamista ja siihen liittyvää TKI-toimintaa
- edistetään jo rakennettujen tehokkaiden tietoliikenneverkkojen käyttöönottoa ja täysimääräistä hyödyntämistä kapasiteettia vaativien palvelujen välityskanavana
- tuetaan älykkään ja vähäpäästöisen liikkumisen innovaatioita ja digitalisaatiota

- tuetaan digitaalisuuden eri mahdollisuuksien tuomista palvelukenttään kuten virtuaalisuutta ja ennakoivien palvelujen kehittämistä dataa hyödyntämällä eri toimialoilla ja sektoreilla

Digitalisaation edistäminen yritystoiminnassa

- tuetaan uusien teknologioiden ja digitaalisten työkalujen ja tuotteiden, palvelujen ja liiketoimintamallien ja -prosessien kehittämistä, soveltamista ja käyttöönottoa yritysten, palvelujen ja ratkaisujen kehittämisessä sekä vahvistetaan pk-yritysten kyber- ja tietoturvalmiuksia
- tuetaan pk-yritysten digitalisaatiota automaatioasteen nostamisessa, robotisaatiossa sekä uusien teknologioiden soveltamista ja käyttöönottoa yritysten, palvelujen ja ratkaisujen kehittämisessä
- vahvistetaan mikro- ja pk-yritysten valmiuksia digitalisaatioon (esim. uudet digitaaliset tuotteet, palvelut, liiketoimintamallit ja -prosessit)
- tuetaan yritysten sähköistä liiketoiminnan, asiakaspalvelun ja teknologisen osaamisen kehittämistä ja teknologian käyttöönottoa

Kestävä kehitys läpileikkaavana periaatteena

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena digitalisaation käyttö ja sen hyödyntämiseen liittyvä osaaminen on kasvanut ja eri toimijoiden yhteistyö lisääntynyt. Tutkimuslaitosten tutkimusinfrastruktuurit ovat aikaisempaa laajemmin yhteiskäytössä. Digitaalisten innovaatiokeskusten toiminta palvelee yritysten digitalisaation tarpeita ja yritykset ovat kiinnittyneet eurooppalaisiin arvoverkostoihin. Julkisen ja yksityisen sektorin yhteiskehittäminen ja moniammatillinen yhteistyön tuloksen yhteiskunnan tarpeita vastaavien digitaalisten palvelujen ja palvelukanavien tarjonta sekä käyttöönotto ovat laajentuneet. Rakennetut valokuituverkot ovat kattavammin käytössä ja niiden päälle rakennettuja palveluja on laajasti tutkimuksen, elinkeinoelämän, opetuksen ja eri yhteiskunnan toimintojen käytössä. Paikkariippumattoman työn, etätöiden ja monipaikkaisen asumisen ja työn mahdollisuudet ovat aiempaa paremmat ja niitä hyödynnetään. Suomen asema digitalisaation edelläkävijänä on vahvistunut.

Tärkeimmät kohderyhmät [205/227/1 000]

Yritykset, korkeakoulut, tutkimuslaitokset, toisen asteen koulutuksen järjestäjät, kehittämissyhtiöt ja kunnat ja kuntayhtymät sekä näiden muodostamat verkostot ja innovaatioekosysteemit sekä yhdistykset, osuuskunnat ja säätiöt.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [595/646/2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaista eriytymistä ylläpitäviä rakenteita. Lisätään organisaatioiden ja yksilöiden tasa-arvo-osaamista, edistetään sukupuolisteoreotyyppien tunnistamista sekä kehitetään rekrytointikäytäntöjä. Toimialoittainen, sukupuolenmukainen segregaatio huomioidaan ja pyritään tukemaan sekä naisvaltaisia että miesvaltaisia toimialoja.

Yhdenvertaisuus huomioidaan muun muassa ohjelmaston yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi.

Tietty kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [604/2 000]

Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategia ks. ET 1.1.

NSPA ITI-strategian mukaan pohjoisen harvan asutuksen alueen erillisrahoituksella rahoitetaan erityistavoitteen tuettavaa toimintaan erityisesti huomioiden uusien digitaalisten teknologioiden hyödyntäminen ja soveltaminen palveluiksi Itä- ja Pohjois-Suomen saavutettavuuden parantamiseksi kaikilla yhteiskunnan sektoreilla, rakennettujen valokuituyhteyksien täysimääräinen hyödyntäminen, uusien teknologioiden hyödyntäminen etätyöskentelyn ja monipaikkaisuuden tukemisessa sekä kansalaisten, työntekijöiden, yritysten ja organisaatioiden digivalmiuksien ja -kyvyksien vahvistaminen. NSPA-ITI ks. ET 3.3.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet [1749/1931/2 000]

Digitalisaation edistämiseksi maakuntien ja suuralueiden välinen yhteistyö perustuu älykkäässä erikoistumisessa ja maakuntastrategioissa tehtyihin valintoihin. Synergiahyötyjä saadaan tekemällä yhteistyötä maaseutuohjelmasta ja kansallisesta rahoituksesta vastaavien toimijoiden kanssa. Teknologian laajan käyttöönoton, digitaalisten valmiuksien ja digitaalisten innovaatiokeskittymisen kehittämiseen kannalta tärkeää on kansainvälinen verkostoituminen. Tässä voidaan hyödyntää alueellisten kehitys- ja investointirahastojen ohella Euroopan horisontti- ja digitaalinen Eurooppa -ohjelmaa. Digitaalinen siirtymä tukee alueiden ilmastonmuutokseen vaikuttamisen tavoitteita ja toimia, edistää erityisesti arktisen alueen sopeutumista ilmastonmuutokseen ja vahvistaa arktisen alueen mainetta kestävän kehityksen edistäjänä.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa niihin haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmassa ([www-linkki](#)), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavien toimien tulee tukea yhtä tai useampaa toimeenpanosuunnitelman toimea. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia.

Suomen näkökulmasta erityistavoitteen 1.2. tärkeitä teemoja ovat kansainvälisen EDIH-verkoston kehittäminen ja Itämeren alueen digitalisaatioon liittyvät kansainväliset yhteistyöhankkeet. Itämeren aluetta laajemminkin yhteistyötä harjoitetaan esim. RIS3-verkostojen ja Euroopan horisontti – hankkeiden puitteissa.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön, esim. Itä- ja Pohjois-Suomi tekee tiivistä yhteistyötä Pohjois-Ruotsin ja Pohjois-Norjan harvaan asuttujen alueiden kanssa.

Indikaattorit (täydennetään/täsmennetään)

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
1/1.2	RCO01	Tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.2	RCO02	Avustuksilla tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.2	RCO04		kpl	Kehittyneet		

		Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset		Siirtymä		
				NSPA		
1/1.2	RCO13	Yrityksille kehitettyjen digipalveluiden ja -tuotteiden arvo	euro	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.2	RCO14	Digipalvelujen ja -sovelusten kehittämiseen tukea saaneet julkiset laitokset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.2	NO03	Digitaalisten innovaatiokeskittymien (DIH) palveluja käyttäneet yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.2	NO04	Digitaalisten innovaatiokeskittymien (DIH) palveluja käyttäneet julkisen sektorin toimijat	euro	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]
1/1.2	RCR03	Tuote- tai prosessi-innovaatioita tekevät pk-yritykset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.2	RCR05	Itse innovoivat pk-yritykset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.2	RCR06	Toimitetut patenttihakemukset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.2	RCR07	Tavaramerkki- ja mallihakemukset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.2	RCR102	Tuettuihin yksiköihin syntyneet TKI-työpaikat	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.2	RCR102b	Tuettuihin yksiköihin syntyneet TKI-työpaikat, naisten	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.2	NR05	Digitalisaation merkitys liiketoiminnalle	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1/1.2	EAKR	010	Kehittyneet	

			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.2	EAKR	012	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.2	EAKR	013	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.2	EAKR	010	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.2	EAKR	012	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.2	EAKR	013	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.2	EAKR	063	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.2	EAKR	084	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

Käytettävät koodit:

010 Pk-yritysten digitointi (mukaan lukien verkkokauppa ja -liiketoiminta, verkottuneet liiketoimintaprosessit, digitaaliset innovointikeskukset, elävät laboratoriot, verkko-yritykset ja tieto- ja viestintätekniikan startup-yritykset, yritystenvälinen kauppa)

012 Tietotekniikkapalvelut ja digitaalisten taitojen ja digitaalisen osallisuuden sovellukset

013 Sähköisen terveydenhuollon palvelut ja sovellukset (mukaan lukien sähköinen hoito, esineiden internet fyysistä aktiivisuutta ja tietotekniikka-avusteista asumista varten)

063 Liikenteen digitalisointi: maantiet

084 Liikenteen digitalisointi: muut liikennemuodot

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1/1.2	EAKR	01	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

Käytettävä koodi: Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste

Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
1	EAKR	Kehittyneemmät alueet Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	1.2		

Yhdennetyt alueelliset investoinnit

- 11 Lähiöt
- 12 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 13 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 14 Vuoristoalueet
- 15 Saaret ja rannikkoalueet
- 16 Harvaan asutut alueet
- 17 Muuntyyppiset kohdealueet

Muut lähestymistavat

- 41 Lähiöt
- 42 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 43 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 44 Vuoristoalueet
- 45 Saaret ja rannikkoalueet
- 46 Harvaan asutut alueet
- 47 Muuntyyppiset kohdealueet
- 48 Ei alueellista kohdentamista

2.1.3 Erityistavoite: Pk-yritysten kasvun ja kilpailukyvyn parantaminen (ET 1.3)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [4177/4618/8 000]

Tavoitteena on pk-yritysten resurssiviisas kasvu koti- ja ulkomaanmarkkinoilla sekä toiminnan uudistuminen tukemalla niiden kasvu- ja kansainvälistymisvalmiuksia, liiketoimintaosaamista, digitalisaatiota sekä kasvua, uudistumista ja tuottavuutta edistäviä investointeja ja TKI-toimintaa. Tavoitteena on myös uudistaa liiketoimintamalleja esim. jakamis- ja alustataloudessa sekä datapohjaisissa palveluissa. Pk-yritysten yhteistyön ja verkostoitumisen edistäminen sekä liiketoimintaosaamisen parantaminen erityisesti älykkään erikoistumisen kärkialoilla ovat myös keskeisiä tavoitteita.

Pk-yritysten kasvua ja kansainvälistymistä tavoitellaan lisäämällä yritysten kykyä ja valmiutta laajentaa yrityksen markkina-aluetta tukemalla investointeja ja kehittämishankkeita, parantamalla liiketoimintaympäristöä sekä kehittämällä yritysklustereita, verkostoja ja muita yhteistyön muotoja. Kansainvälisiä rekrytointejä edistetään mm. älykkään erikoistumisen toimialoilla sekä työvoimapulasta kärsivillä aloilla. Yritysten innovointikykyä monipuolistetaan myös lieventämällä sukupuolten ammatillista eriytymistä. Yhteistyö korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa vahvistaa pk-yritystoimintaa.

Pk-yritysten innovointitoimintaa vahvistetaan mm. edistämällä tuotteiden, materiaalien, palvelujen ja tuotantomenetelmien kehittämistä, prototyyppejä, pilotointia, demonstrointia, skaalaamista ja

kaupallistamista sekä uusien teknologioiden käyttöönottoa. Alueelliset kokeilut voivat toimia näitä tavoitteita tukevana alustana esimerkiksi julkisen sektorin kanssa tehtävän yhteistyön puitteissa.

Toiminnassa huomioidaan maakuntien älykkään erikoistumisen strategiat ja niiden painoalat sekä maakuntaohjelmat. Älykäs erikoistuminen tukee pk-yritysten kasvun edellytyksiä lisäten mm. verkostoitumista ja yhteistyötä.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

Pk- yritysten kasvu ja kansainvälistyminen

- parannetaan pk-yritysten kasvu-, kansainvälistymis-, markkinointi- ja innovointivalmiuksia
- tuetaan pk-yritysten kasvua ja kansainvälistymistä tukevia, toimintaa uudistavia ja tuottavuutta lisääviä investointeja
- parannetaan pk-yritysten osaamista osana liiketoiminnan kehittämistä

Pk-yritysten TKI-toiminta

- tuetaan pk-yritysten tuotteiden, palveluiden ja tuotantomenetelmien kehittämistä ja kaupallistamista sekä innovatiivisten liiketoimintakonseptien syntymistä huomioiden ilmastokestävyys
- tuetaan aktiivista innovaatiotoimintaa edistävien prosessien käyttöönottoa yrityksissä
- kehitetään kestävien uusien toimintatapojen, teknologioiden ja ratkaisujen soveltamista yrityksissä sekä edistetään niihin liittyvää yritystoimintaa
- vahvistetaan hiilineutraaliin talouteen liittyvää liiketoiminta- ja markkinaosaamista ja kehitetään uusia tuote- ja palvelukonsepteja
- vahvistetaan pk-yritysten valmiuksia luovan osaamisen hyödyntämiseen (esim. uudet digitaaliset tuotteet, palvelut ja liiketoimintamallit, muotoiluosaaminen)

Uusi liiketoiminta ja verkostoitumisen edistäminen

- tuetaan uutta tai uudistuvaa liiketoimintaa sekä yritysten jatkuvuutta omistajavaihdoksia edistämällä, kehitetään uusia tapoja tukea uutta liiketoimintaa (ml. yrityskehittämö- ja hautomomallit) ja luodaan yritysneuvontaan liittyviä uusia toimintamalleja
- kehitetään ekosysteemejä, osaamiskeskittymiä ja verkostoja sekä tuetaan muita yhteistyömuotoja, joihin voi osallistua myös suuria yrityksiä

Kestävä kehitys läpileikkaavana periaatteena

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena pk-yritysten kasvu on nopeutunut ja tuottavuus on kasvanut sekä innovaatio-, liiketoiminta- ja kansainvälistymisosaaminen on lisääntynyt. Suomessa

on enemmän kilpailukykyisiä yrityksiä, jotka hakevat kasvua, kansainvälistyvät, uudistavat liiketoimintamallejaan, lisäävät tuottavuuttaan, kehittävät innovaatioita markkinoille ja toimivat arvoverkostoissa. Uudet innovaatiot liittyvät esim. kiertotalouteen sekä hiilineutraaliin talouteen ja ilmastomuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen. Lopputuloksena on myös enemmän yrityksiä, jotka hyödyntävät digitaalisuutta ja luovaa osaamista liiketoiminnassaan, lisäävät liikevaihtoaan sähköisten palvelujen ja tuotteiden avulla ja kehittävät liiketoimintaansa uudistuvan teknologian avulla.

Tärkeimmät kohderyhmät [149/166/1 000]

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat pk- ja mikroyritykset. Myös kunnat, kehittämissyhtiöt, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, yhdistykset ja säätiöt voivat olla kohderyhminä.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [595/646/2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaista eriytymistä ylläpitäviä rakenteita. Lisätään organisaatioiden ja yksilöiden tasa-arvo-osaamista, edistetään sukupuolisteoreettien tunnistamista sekä kehitetään rekrytointikäytäntöjä. Toimialoittainen, sukupuolenmukainen segregatio huomioidaan ja pyritään tukemaan sekä naisvaltaisia että miesvaltaisia toimialoja.

Yhdenvertaisuus huomioidaan muun muassa ohjelmaston yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus nähdään kehittämistoiminnassa voimavarana: monitahoisten haasteiden ratkaisemiseen tarvitaan toisiaan täydentäviä, erilaisia näkökulmia.

Tietty kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [316/2 000]

Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategia ks. ET 1.1.

NSPA ITI-strategian mukaan pohjoisen harvan asutuksen alueen erillisrahoituksella rahoitetaan erityistavoitteen tuettavaa toimintaan erityisesti huomioiden alkavien ja toimivien yritysten kehittymisen ja investointien tukeminen sekä yritysten omistajavaihdosten edistäminen. NSPA-ITI ks. ET 3.3.

Indikaattorit (täydennetään/täsmennetään)

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
1/1.3	RCO01	Tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.3	RCO02	Avustuksilla tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.3	RCO04	Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.3	RCO05	Uudet yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		

1/1.3	RCO05b	Uudet yritykset, naisten	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.3	RCO103	High growth enterprises supported	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.3	NO05	Yritykset hankkeissa, joissa keskeinen tavoite on yritysten kasvu ja kansainvälinen liiketoiminta	euro	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]
1/1.3	RCR01	Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.3	RCR01b	Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat, naisten	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.3	RCR02	Yksityiset investoinnit, jotka ovat saaneet julkista tukea (josta avustuksia, rahoitusvälineitä)	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	RCR03	Tuote- tai prosessi-innovaatioita tekevät pk-yritykset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	RCR05	Itse innovoivat pk-yritykset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.3	RCR06	Toimitetut patenttihakemukset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.3	RCR07	Tavaramerkki- ja mallihakemukset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.3	NR06	Pk-yritys, joka aloittaa uuden liiketoiminnan	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.3	NR07	Pk-yritys, jossa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.3	NR08	Pk-yritys, joka aloittaa viennin tai laajentaa uudelle vientimarkkina-alueelle	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan**Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä (täydennetään)**

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1/1.3	EAKR	010	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.3	EAKR	014	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.3	EAKR	015	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.3	EAKR	016	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.3	EAKR	017	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.3	EAKR	018	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.3	EAKR	019	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.3	EAKR	020	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.3	EAKR	021	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.3	EAKR	022	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.3	EAKR	023	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

Tukitoimen toimintakenttä (täydennetään/karsitaan)**Käytettävät koodit:**

010 Pk-yritysten digitointi (mukaan lukien verkkokauppa ja -liiketoiminta, verkottuneet liiketoimintaprosessit, digitaaliset innovointikeskukset, elävät laboratoriot, verkkoyrittäjät ja tieto- ja viestintätekniikan startup-yritykset, yritystenvälinen kauppa)

014 Pk-yritysten liiketoiminta-infrastruktuuri (myös teollisuusalueet)

015 Pk-yritysten kehittäminen ja kansainvälistyminen

016 Taitojen kehittäminen älykästä erikoistumista, teollisuuden muutosprosessia ja yrittäjyyttä varten

017 Pitkälle kehitetyt tukipalvelut pk-yrityksille ja niiden ryhmittymille (myös johtamis-, markkinointi- ja suunnittelupalvelut)

018 Yrityshautomot, tuki spin-off- ja spin-out-yrityksille ja startup-yrityksille

019 Pääasiassa pk-yrityksiä hyödyttävät innovointiklusterituki ja yritysverkostot

020 Innovointiprosessit pk-yrityksissä (prosessien, organisaation, markkinoinnin, yhteiskehittämisen, käyttäjien ja kysynnän ohjaama innovointi)

021 Teknologian siirto ja yhteistyö yritysten, tutkimuskeskusten ja korkea-asteen koulutuksen välillä

022 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään vähähiiliseen talouteen sekä kykyyn selviytyä ilmastonmuutoksesta ja sopeutua siihen

023 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään kiertotalouteen

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1/1.3	EAKR	01	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

Käytettävä koodi: Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
1	EAKR	Kehittyneemmät alueet Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	1.3		

Yhdennetyt alueelliset investoinnit

11 Lähiöt

12 Kaupungit ja esikaupunkialueet

13 Toiminnalliset kaupunkialueet

14 Vuoristoalueet

15 Saaret ja rannikkoalueet

16 Harvaan asutut alueet

17 Muuntyyppiset kohdealueet

Muut lähestymistavat

41 Lähiöt

42 Kaupungit ja esikaupunkialueet

43 Toiminnalliset kaupunkialueet

44 Vuoristoalueet

45 Saaret ja rannikkoalueet

46 Harvaan asutut alueet

47 Muuntyyppiset kohdealueet

48 Ei alueellista kohdentamista

2.2. EAKR-Toimintalinja 2: Hiilineutraali Suomi

2.2.1 Erityistavoite: Energiatehokkuustoimenpiteiden edistäminen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen (ET 2.1.)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [7755/8523/8 000]

Energiatehokkuustoimenpiteiden edistäminen

Tavoitteena on edistää energiajärjestelmän muutosta, mikä tähtää kasvihuonekaasupäästöjen määrän nopeaan ja merkittävään vähenemiseen. Systeeminen muutos koskettaa erityisesti energiantensiivistä teollisuutta, liikennettä ja energiantuotantoa. Energiajärjestelmän muutos toteutuu sekä olemassa olevien ratkaisujen kehittämisen, että uusien innovaatioiden käyttöönoton kautta. Energiatehokkuuden kehittämisen keskeisenä tavoitteena on kasvihuonekaasupäästöjen kustannustehokas vähentäminen. Ilmastomuutoksen hillinnän lisäksi energiaa on tärkeää säästää energiakustannusten alentamiseksi, resurssitehokkuuden lisäämiseksi ja uusiutuvan energian osuuden kasvattamiseksi.

Erityistavoitteella edistetään pk-yritysten energiatehokkuutta sekä vahvistetaan innovointitoimintaa mm. kehittämällä energiatehokkaita ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä edistäviä tuotteita, materiaaleja, palveluja ja tuotantomenetelmiä, prototyyppejä, pilotointia, demonstrointia, skaalaimista ja kaupallistamista sekä uusien teknologioiden käyttöönottoa. Lisäksi edistetään kansainvälistymispotentiaalia omaavien liiketoimintakonseptien kehittämistä ja kaupallistamista.

Erityistavoitteessa tuetaan myös julkisen ja yksityisen sektorin yhteiskehittämistä (tutkimus- ja koulutussektori, elinkeinoelämä, kunnat ja kuntayhtymät) sekä kuntien ja julkisyhteisöjen investointien sekä innovatiivisten julkisten hankintojen hyödyntämistä pilotointi- ja demonstrointialustana ja osaamisen kehittämistä uusimpien ratkaisujen käyttöön ottamiseksi.

Kohteena energiatehokkuuden kehittämisessä ovat myös julkiset rakennukset (ml. kulttuurihistoriallinen rakennuskanta) ja vähäpäästöiset liikennejärjestelmät. Rakennuskannassa on suuri potentiaali saavuttaa merkittäviä päästövähennyksiä öljynkäytön lopettamisella, energiatehokkuuden parantamisella sekä kasvattamalla rakennuskannan omaenergiatuotantoa.

Energiamurros tarjoaa merkittäviä mahdollisuuksia myös pienen mittakaavan ratkaisujen pilotointiin kotimarkkinoilla sekä uuteen liiketoimintaan kansainvälisillä markkinoilla. Rahoitusta kohdennetaan erityisesti lähellä markkinoille tuloa olevien TKI-avausten tukemiseen sekä uusien, päästöjä vähentävien energiaratkaisujen pilotointiin, demonstrointiin ja käyttöönottoon EU-päästökaupan (ETS) ulkopuolisilla toimialoilla, kuten rakentaminen, rakennusten lämmitys, asuminen, liikenne tai jätehuolto.

Kasvihuonekaasupäästöjen vähentämien

Suomen kasvihuonekaasupäästöistä suurin osa on lähtöisin energiasektorilta. Luovuttaessa fossiilisten polttoaineiden käytöstä on tärkeää kehittää, demonstroida ja ottaa nopeasti käyttöön uusiutuvan energian ratkaisuja (mm. tuulivoima, aurinkoenergia, syvälämpö ja keskisyvät lämpökaivot, hukkalämpö ja teollisen luokan lämpöpumput). Energiaomavaraisuutta lisätään tukemalla hajautettuja ratkaisuja ja paikallisiin energialähteisiin pohjautuvaa kehittämistä.

Energiamurrosta nopeutetaan tukemalla hiilidioksidipäästöjen hyödyntämistä raaka-aineena; Power to X ja vetytalouden ratkaisujen laajamittaisempaa käyttöönottoa alueilla sekä edistämällä energian varastointiin ja kestävään akkuteknologiaan liittyvää TKI-toimintaa.

TKI-toimenpiteillä edistetään uusiutuvan energian käyttöä myös julkisella sektorilla, mm. kaukolämpöön ja siihen liittyvään sähkön tuotantoon liittyen. Ohjelmalla tuetaan lisäksi julkisen ja yksityisen sektorin yhteiskehittämistä ja demonstroitua uuden teknologian ja liiketoiminnan edistämiseksi sekä vetovoimaisten osaamiskeskittymien vahvistumista ja kansainvälistä verkottumista.

Energiajärjestelmien yhdistyessä energiaverkkojen rooli korostuu, jotta energian muunto muodosta toiseen, varastointi ja kaksisuuntainen siirto onnistuvat. Murroksessa on siten huolehdittava myös energiaverkkojen investointi- ja toimintaedellytyksistä.

Toimenpiteillä kehitetään myös älykkäitä, hiilineutraalisuutta edistäviä ratkaisuja liikenteen ja liikku-
misen sekä palvelujen saavutettavuuden tarpeisiin.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

Energiatehokkuutta ja uusiutuvan energian käyttöä edistävä TKI-toiminta

- tuetaan tutkimusperusteisten hiilineutraalien ratkaisujen, toimintamallien sekä demonstraatio-, tutkimus-, pilotointi- ja oppimisympäristöjen kehittämistä, käyttöönottoa ja yhteiskäyttöä
- edistetään ja tuetaan energiatehokkuutta ja uusiutuvaa energiaa koskevaa yhteistyötä yrityssektorin, kuntien, tutkimustahojen ja kolmannen sektorin kanssa ml. rakennuskannan omaenergiatuotanto sekä hiilen talteenotto ja hyödyntäminen raaka-aineena
- kehitetään energiatehokkuuteen liittyvää korjausrakentamisosaamista (ml. kulttuurihistoriallinen rakennuskanta)
- tuetaan vähähiiliseen teknologiaan, hukkalämpöön sekä päästöttömiin ja älykkäisiin energiajärjestelmiin liittyvää TKI-toimintaa ja –infrastruktuureja
- edistetään uusiutuvien energialähteiden tutkimus- ja kehitystyötä sekä energian tuotannon monipuolistamista (mm. geotermisen lämmön hyödyntäminen, pumppuvoimaloiden edistäminen, aurinkoenergia, hybridilämpöjärjestelmät, tuulienergia, bioenergiatuotteet, energian varastointi)
- kehitetään uusiutuvaan energiaan liittyviä liiketoimintamahdollisuuksia ja teknologiaa (mm. biopolttoaineet, LNG)
- edistetään älykkäiden ja kustannustehokkaiden energiajärjestelmien ja -verkkojen kehittämistä
- kehitetään energian varastointia (mm. kestävä akkuteknologia ja akkuklusteri)
- edistetään Power to X -ratkaisuihin, vetytalouteen ja hiilidioksidin talteenottoon liittyvää tutkimus- ja kehitystyötä sekä paikallisia demonstraatiohankkeita

Energia- ja materiaalitehokkuuden edistäminen yritystoiminnassa

- kehitetään hiilineutraaliin talouteen liittyvien uusien energia- ja materiaalitehokkuutta parantavien toimintatapojen, teknologioiden ja ratkaisujen soveltamista yrityksissä sekä edistetään niihin liittyvää liiketoimintaa ja markkinaosaamista
- tuetaan pk-yritysten hiilineutraalisuutta edistävien tuotteiden, materiaalien, palvelujen ja tuotantomenetelmien kehittämistä, pilotointia ja kaupallistamista (esim. liikenne ja viisas liikuminen, rakentaminen ja kiinteistöjen hallinta, uudet energiaratkaisut)
- tuetaan korkean jalostusasteen tuotteiden kehittämistä
- edistetään teollisuuden prosessien ja koneiden sähköistämistä ja energiaomavaraisuuden parantamista, energia- ja materiaalitehokkuuden kehittämistä sekä kiertotalouden ja digitaalisten ratkaisujen käyttöönottoa
- lisätään alueiden ja elinkeinoelämän tietämystä energiaratkaisuista ja -tehokkuudesta

Tavoitteena hiilineutraalisuus ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen

- edistetään elinkeinoelämäverkottunutta tutkimusta, yhteiskehittämistä ja julkisia innovatiivisia hankintoja energiansäästön ja energiatehokkuuden parantamiseksi
- edistetään puurakentamista, lisätään rakentamisen kestävyttä ja pitkään hiiltä sitovia tuotteita ja tuotantotapoja ja rakentamisen energia- ja materiaalitehokkuutta huomioiden rakennusten koko elinkaari
- kehitetään työkaluja hiilineutraalisuustavoitteiden monitorointiin ja seurantaan osana kilpailukykyisten tuotteiden, palvelujen ja ratkaisujen kehittämistä sekä elinkeinoelämälähtöistä tutkimusta
- kehitetään kunnille ja yrityksille keinoja hyödyntää vertailukelpoista päästödataa ja tietoa erilaisten toimenpiteiden potentiaalisista päästövähennyksistä, kustannuksista ja hyödyistä erityisesti energia-asioissa
- tuetaan liikenteen energiatarpeen vähentämistä sekä liikennejärjestelmien strategista suunnittelua kehittämällä uusia tuote- ja palvelukonsepteja sekä älykkäitä ratkaisuja liikenteen, kestävästä liikkumisesta ja saavutettavuuden tarpeisiin
- edistetään uusiutuvia ja vaihtoehtoisia voimanlähteitä käyttäviä liikennemuotoja
- edistetään kestäviä julkisia hankintoja energia-alalla, ml. ilmastokriteerien käyttö

Kestävä kehitys läpileikkaavana periaatteena

Kestävä kehitys on jatkuvaa, ohjattua yhteiskunnallista muutosta eri aluetasoilla, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Keskeistä on kolme ulottuvuutta, ympäristötaloudellinen, yhteiskunnallinen ja kulttuurinen, jossa talous on alistettu ekologiselle kestävyydelle.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena alueet ja yritykset ovat tehneet merkittävän energiatehokkuusreformin. Kasvihuonekaasupäästöt ovat vähentyneet alueilla merkittävästi. Uusiutuvien kotimaisten energiamuotojen hyödyntäminen on lisääntynyt ja monipuolistunut ja niillä on korvattu fossiilisia tuotantomuotoja. Älykkäät energiaverkot ja kulutuksen ohjaus on otettu laajasti käyttöön. Kotimaan markkinoilla osoitettujen referenssien tuella pk-yritysten arvoverkostojen vienti on kasvanut.

Tärkeimmät kohderyhmät [173/191/1 000]

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat yritykset, kehittämisyritykset, kunnat, kaupungit ja kuntayhtymät, korkeakoulut, tutkimuslaitokset, toisen asteen koulutuksen järjestäjät sekä yhdistykset ja säätiöt.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [398/437/2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään purkamalla ja korjaamalla eri alojen segregatiota ylläpitäviä ja sukupuolistereotyyppisiin pohjautuvia rakenteita ja asenteita sekä rekrytointikäytäntöjä.

Yhdenvertaisuus huomioidaan muun muassa yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa myös positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [437/2 000]

NSPA ITI-strategian mukaan pohjoisen harvan asutuksen alueen erillisrahoituksella rahoitetaan erityistavoitteen tuettavaa toimintaan erityisesti huomioiden yhteiskunnan sähköistymisen edistäminen, uusiutuvaa energiaa ja vaihtoehtoisia voimanlähteitä käyttävien liikennemuotojen kehittäminen sekä tankkausverkostojen suunnittelu, kehittäminen ja käyttöönoton tuki (sähköautojen lataus ja kaasuautojen tankkaus) ja puurakentamisen TKI- ja kansainvälisyshankkeet. NSPA-ITI ks. ET 3.3.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet (täsmenny) [1995/2210/2 000]

Hiilineutraalisuuden edistämiseen tarvitaan rajat ylittävää yhteistyötä. *Maakuntien ja suuralueiden välinen yhteistyö* rakentuu luontevasti yhteisten älykkään erikoistumisen painopistealojen ja kansallisen TKI-tiekartan pohjalta. Esimerkiksi Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien yhteistyötä tukee yhteinen älykkään erikoistumisen strategia, jossa on perustana kestävä kehityksen hallinta ja ylläpito sekä luonnonvarojen kestävä käyttö alueelle tärkeillä toimialoilla. Maakuntaliittojen ilmastoasiantuntijoiden yhteistyöverkosto tukee alueita yhteistyössä.

EU:n kolmannen arktisen tiedonannon lähtökohta on ilmastokestävyyden osalta yhtenevä Itämeren alueen strategian kanssa. Arktisen luonnonympäristön erityispiirteet vaativat erityistoimia ilmastomuutokseen sopeutumisessa. Tiedonannossa kestävä kehitys on yksi pääteemoista. Osana sitä kehitetään erilaisia vihreän ja sinisen talouden teknologisia ratkaisuja, kuten esimerkiksi monilähteisiä energiajärjestelmiä.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa niihin haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmassa ([www-linkki](#)), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavien toimien tulee tukea yhtä tai useampaa toimeenpanosuunnitelman toimea. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia.

EU:n Itämeren alueen strategiassa energiatehokkuutta parannetaan alueilla tehostamalla alueiden välistä yhteistyötä, yhdenmääntämällä kaasu- ja sähkömarkkinoita sekä kehittämällä ilmastokestävää energiainfrastruktuuria. Yksi keskeinen toimi on uusiutuvan energian osuuden lisääminen.

Itämeren alueen strategiaan on integroitu EU:n tavoite ilmastoneutraaliudesta vuoteen 2050 mennessä sekä EU:n kestävä kehityksen tavoitteet. Toimenpiteet ovat pääosin yhtenevät tämän ohjelman tavoitteiden kanssa. Niillä edistetään mm. ekosysteemien sietokykyä ilmastomuutoksessa sekä ilmastokestävän ja sopeutuvan biotalouden kehittämistä.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Indikaattorit (täydennetään/täsmennetään)**Taulukko 2: Tuotosindikaattorit**

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
2/2.1	RCO01	Tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.1	RCO02	Avustuksilla tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.1	RCO04	Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.1	RCO07	Yhteisiin tutkimushankkeisiin osallistuvat tutkimuslaitokset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.1	RCO10	Yritykset yhteistyössä tutkimuslaitosten kanssa	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.1	RCO97	Tuettujen energiayhteisöjen ja uusiutuvaa energiaa tuottavien yhteisöjen lukumäärä	euro	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.1	NO02	TKI-infrastruktuuri-investoinnit	euro	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]
2/2.1	RCR01	Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	RCR01b	Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat, naisten	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	RCR02	Yksityiset investoinnit, jotka ovat saaneet julkista tukea (josta avustuksia, rahoitusvälineitä)	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	RCR03	Tuote- tai prosessi-innovaatioita tekevät pk-yritykset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					

2/2.1	RCR05	Itse innovoivat pk-yritykset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	RCR06	Toimitetut patenttihakemukset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	RCR07	Tavaramerkki- ja mallihakemukset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	NR09	Yrityksissä säästetty energia	Kwh	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	NR10	Hiilineutraaliutta edistävät, uudet kehitetyt ratkaisut	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	NR11	Yrityksessä tai julkisessa organisaatiossa toteutettavat hiilineutraaliutta, energiatehokkuutta tai uusiutuvaa energiaa edistävät demonstraatiot	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	NR12	Yritys, johon syntyy energiatehokkuuteen tai uusiutuviin energiaratkaisuihin perustuvaa uutta liiketoimintaa	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	NR07	Pk-yritys, jossa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	NR08	Pk-yritys, joka aloittaa viennin tai laajentaa uudelle vientimarkkina-alueelle	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2/2.1	EAKR	022	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	024	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	024b	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	025	Kehittyneet	
			Siirtymä	

			NSPA	
2/2.1	EAKR	026	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	027	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	028	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	029	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	030	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	031	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	032	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	033	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	039	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

Käytettävät koodit:

022 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään vähähiiliseen talouteen sekä kykyyn selviytyä ilmastonmuutoksesta ja sopeutua siihen

024 Energiatehokkuus ja esittelyhankkeet pk-yrityksissä ja tukitoimenpiteet

24b Energiatehokkuus ja esittelyhankkeet suuryrityksissä ja tukitoimenpiteet

025 Asuntokannan energiatehokkuutta parantava peruskorjaus, esittelyhankkeet ja tukitoimenpiteet

026 Julkisen infrastruktuurin energiatehokkuutta parantava peruskorjaus, esittelyhankkeet ja tukitoimenpiteet

027 Tuki yrityksille, jotka tarjoavat palveluja, joilla edistetään vähähiilistä taloutta ja kykyä selviytyä ilmastonmuutoksesta

028 Uusiutuvat energialähteet: tuulivoima

029 Uusiutuvat energialähteet: aurinkovoima

030 Uusiutuvat energialähteet: biomassa

031 Uusiutuvat energialähteet: merienergia

032 Muut uusiutuvat energialähteet (myös geoterminen energia)

033 Keski- ja pienjännitteiset älykkäät energiajakelujärjestelmät (myös älykkäät verkot ja tieto- ja viestintätekniset järjestelmät) ja niihin liittyvä varastointi

039 Ihmisten käyttöön tarkoitetun veden tarjonta (otto-, käsittely-, varastointi- ja jakeluinfrastukturi, energiatehokkuustoimenpiteet, juomaveden toimittaminen)

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2/2.1	EAKR	01	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

Käytettävä koodi: Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
2	EAKR	Kehittyneemmät alueet Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	2.1		

Yhdennetyt alueelliset investoinnit

- 11 Lähiöt
- 12 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 13 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 14 Vuoristoalueet
- 15 Saaret ja rannikkoalueet
- 16 Harvaan asutut alueet
- 17 Muuntotyypiset kohdealueet

Muut lähestymistavat

- 41 Lähiöt
- 42 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 43 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 44 Vuoristoalueet
- 45 Saaret ja rannikkoalueet
- 46 Harvaan asutut alueet
- 47 Muuntotyypiset kohdealueet
- 48 Ei alueellista kohdentamista

2.2.2 Erityistavoite: Ilmastonmuutokseen sopeutumisen, riskien ehkäisemisen ja katastrofi-valmiuden ja -palautuvuuden edistäminen (ET 2.4)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [7669/8451/8 000]

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen on aktiivista varautumista ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, kielteisten vaikutusten ennakointia ja niiden vähentämistä sekä muutoksen myönteisten vaikutusten luomiin mahdollisuuksiin tarttumista. Sopeutuminen on ilmastonmuutoksen hillintään tähtäävien

toimien rinnalla välttämätöntä. Yhteiskunnan yleisesti hyvästä varautumisen tasosta huolimatta alueet, elinkeinot ja väestöryhmät ovat haavoittuvia ja alttiita ilmastomuutoksen vaikutuksille.

Kansallisen sää- ja ilmastoriskiarvion mukaan ilmastomuutoksen vaikutukset ulottuvat luonnonvarojen kestäväan käytön ja elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin sekä yhdyskuntiin (mm. rakennetun ympäristön ja liikenneväylien kunto ja rasitus, rakentaminen, asuinympäristöjen laatu ja turvallisuus). Ilmastomuutoksen suorien vaikutusten lisäksi on sopeuduttava ilmastomuutoksen välillisiin vaikutuksiin, joita heijastuu suomalaiseen yhteiskuntaan ja elinkeinoelämään mm. raaka-aineiden saatavuuden, alihankintaketjujen ja logistiikan, sekä ihmis- ja rahavirtojen kautta. Haittojen ehkäisemiseksi vaaditaan suunnitelmallista sopeutumista muuttuvaan ilmastoon.

Suomessa kansallisen ilmastomuutokseen sopeutumissuunnitelman tavoitteena on, että yhteiskunta omaa kyvyn sopeutua ilmastossa tapahtuviin muutoksiin ja hallitsee niihin liittyvät riskit. Kansallisessa riskiarvioinnissa on tunnistettu ilmastomuutoksen vaikutuksia kuten lisääntyneet/pitkittyneet kuivuuskaudet, voimakkaat tuulet sekä metsäpalot, joiden yhteisvaikutukset voivat kertautua ja ketjuuntua aiheuttaen laajamittaista haittaa useiden eri sektoreiden ja toimialojen toiminnalle. Yhteisvaikutuksiin ja vaikutusketjuihin liittyvien riskien muodostuminen kytkeytyy myös laajemmin yhteiskunnan kehitykseen.

Energia- ja vesihuoltoverkot, jätehuolto ja ruokaturva ovat sopeutumiskyvyn näkökulmasta kriittisiä alueita. Sopeutumiseen on käytössä runsaasti erityyppisiä toimia, kuten erilaiset äärimmäisiin sää- ja vesioloihin liittyvät ennakkovalvontajärjestelmät, ohjeistukset ja varautumissuunnitelmat, riskikäsitysten ja käyttäytymisen muuttamiseen tähtäävä tiedotus, infrastruktuurin kuten vesi-, energia-, liikenne- ja viestintäverkkojen ilmastokestävyyden parantaminen sekä seuranta- ja valvontajärjestelmät nopean reagoinnin mahdollistamiseksi. On tärkeää huomioida paitsi lyhyen aikavälin toimenpiteet myös usein haastavammat pitkän aikavälin toimenpiteet.

Ilmastomuutokseen sopeutuminen edistää yritysten kestäväää kasvua ja luo mahdollisuuksia vaikuttaa alueiden viihtyvyyteen, turvallisuuteen ja kestävyyteen. Riskien arviointi ja sopeutuminen auttavat yrityksiä ennakoimaan tuotanto- ja kustannusrakenteen muutoksia, asiakkaiden odotusten ja kysynnän vaihtelua, arvioimaan investointien kannattavuutta sekä erottautumaan kilpailijoista.

Ilmastomuutokseen sopeutumiseen liittyvät innovaatiot voivat olla Suomelle globaali kilpailukykytekijä. Ilmastoriskien hallinnan ratkaisuille on kasvava tarve, joka tarjoaa mahdollisuuksia suomalaisen teknologian ja osaamisen vientiin. Tulevaisuudessa Suomen houkuttelevuus sijoitusympäristönä voi kasvaa vakaiden olosuhteiden ja luonnonympäristön ansiosta, mikä luo mahdollisuuksia suunnata taloudellista kasvua alueille oikeudenmukaisesti ja myös kasvukeskusten ulkopuolelle.

Ilmastomuutokseen sopeutumisessa alueilla ja paikallisesti kehitettävät ja toteutettavat käytännön toimet ja ratkaisut ovat avainasemassa. Ilmastoriskien hallinta on vielä puutteellista eikä sopeutumisen suunnitteluun ja toimeenpanoon ole panostettu riittävästi, jotta ilmastomuutoksen haitallisia vaikutuksia voitaisiin tehokkaasti vähentää. Erityisesti alue- ja paikallistasolla on tarve kehittää toimijoiden tietoisuutta ja valmiuksia ilmastoriskien hallitsemiseksi ja ilmastokestävyyden parantamiseksi toimijalähtöisesti.

Alueilla, joilla sopeutuminen on jo integroitu osaksi maakunnallista ilmastostrategiaa, on panostettava niiden toimeenpanoon. Ilmastostrategioissa ei kuitenkaan ole aina huomioitu ilmastomuutokseen sopeutumista osana alueellista ilmastotyötä. Valtakunnallisesti koordinoitulle strategiselle suunnittelulle on tarvetta alueellisella ja paikallisella tasolla, jotta sopeutumistoimissa voidaan huomioida alueiden ominaisuudet ja erityistarpeet (esim. infrastruktuurin, palveluiden ja teollisuuden haavoittuvuudet) ja suunnata ja priorisoida toimia niiden mukaisesti. Strategia- ja suunnittelutyössä on tärkeää tuoda yhteen toimijat eri sektoreilta ja tunnistaa ilmastomuutoksen luomia mahdollisuuksia liiketoiminnan kehittämiseen yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyönä.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

Ilmastomuutoksen ehkäisemiseen ja siihen sopeutumiseen liittyvä TKI-toiminta

- tuetaan tutkimus- ja kehittämistoiminnalla yritysten ja alueiden pilotointi- ja kokeiluympäristöjen kehittämistä ilmastokestävyyden takaamiseksi
- kehitetään työvälineitä ilmastomuutokseen sopeutumiseen ja riskienhallintaan liittyvien suunnittelukäytäntöjen ja -prosessien kehittämiseen alueellisille ja paikallisille toimijoille ilmastoriskien ja niiden vaikutusten ennakointiin ja hallintaan
- kehitetään innovatiivisia menetelmiä, teknologioita ja tuotteita, joiden avulla edistetään sopeutumista ilmastomuutokseen ja varautumista sään ääri-ilmiöihin sekä edistetään niihin liittyvää liiketoimintaa ja vientimahdollisuuksia
- kehitetään innovatiivisia menetelmiä elinkeinotoiminnasta vesiin ja luonnon monimuotoisuuden kohdistuvien ympäristöhaittojen ja -riskien vähentämiseksi
- vahvistetaan monihyötyisten viherrakenteiden ja luontopohjaisten ratkaisujen kehittämistä ja käyttöönottoa ilmastomuutokseen sopeutumiseksi sekä edistetään niiden vientimahdollisuuksia
- vahvistetaan alan toimijoiden kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä

Ilmastomuutoksen ehkäisemiseen ja siihen sopeutumiseen liittyvä yritystoiminta

- tuetaan ilmastomuutokseen sopeutumiseen, ympäristöhaittojen ja –riskien vähentämiseen sekä vähäpäästöisyyteen liittyvien älykkäiden ratkaisujen ja palvelukokonaisuuksien kehittämistä, pilotointia ja skaalautumista kasvavaksi liiketoiminnaksi
- tuetaan pk-yritysten tuotteiden ja palveluiden kehittämistä ja kaupallistamista sekä innovatiivisten liiketoimintakonseptien kehittämistä ilmastomuutokseen sopeutumiseen ja riskien ehkäisemiseen
- kehitetään ilmastomuutoksen edellyttämiä turvallisuuden ja katastrofivalmiuteen liittyviä tuotteita ja ratkaisuja, ml. digitekniikka
- tuetaan elinkeinoelämää ja yrityksiä kehittämään toimintamalleja ilmastoriskien hallitsemiseksi ja ilmastomuutokseen sopeutumiseksi, huomioiden myös hiilensidonta, luonnon monimuotoisuus ja vesiensuojelu
- tuetaan elinkeinon sopeutumista ilmastomuutokseen, ml. saamelaiselinkeinot
- tuetaan ilmastomuutoksen vaikutukset huomioivan kestävän luontomatkailun ja siihen liittyvien ekosysteemipalvelujen kehittämistä (mm. pohjoisen muuttuvat lumiolosuhteet ja lumettomuus eteläisessä ja läntisessä Suomessa)

- edistetään ekosysteemipalvelujen hyödyntämiseen liittyvää yritystoimintaa osana ilmastonmuutokseen sopeutumista

Ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyvä suunnittelu, toimeenpano ja tiedotus

- tuetaan alueellisten ja paikallisten sopeutumisstrategioiden sekä -suunnitelmien valmistelua huomioiden ilmastonmuutoksen vaikutusten ja sopeutumistarpeiden alueelliset erot (mm. elinkeinorakenne)
- lisätään neuvontaa ja tukea ilmastotyön (sopeutuminen ja hillintä) organisoitumisessa ja resursoinnissa, ml. ilmastotiekarttojen valmistelu, tukiverkostot ja strateginen ja viestinnällinen tuki toimeenpanolle
- edistetään kestävien julkisten hankintojen kehittämistä, ml. ilmastokriteerien käyttö, hankintojen uudelleensuuntaus ilmastoystävällisiin ja ilmastonmuutokseen sopeutumista tukeviin vaihtoehtoihin
- vahvistetaan alueellisten elinkeinojen logistiikkareittien ilmastokestävyyttä mm. tieverkon kuntokartoitusten ja tienpidon suunnitelmien kehittämällä ilmastonmuutoksen vaikutukset huomioiden
- vahvistetaan ennakointi- ja riskienhallintaosaamista sekä turvallisuusalan suunnittelua ja pilotointia

Kestävä kehitys läpileikkaavana periaatteena

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.

Toiminnan pääasiallisena tuloksena alueellisen ilmastotyön kokonaisuus on vahvistunut ja alueiden ja kuntien ennakointi- ja varautumisvalmius ilmastoriskeihin on parantunut merkittävästi. Toiminnalla on kehitetty alueiden tarpeisiin ja erityispiirteisiin vastaavia ratkaisuja ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi ja luotu uutta liiketoimintaa.

Tärkeimmät kohderyhmät [127/143/1 000]

Yritykset, kunnat ja kuntayhtymät, maakunnan liitot ja muut alueelliset toimijat, tutkimuslaitokset ja kehitysyhtiöt, järjestöt ja yhdistykset

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [398/437/2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään purkamalla ja korjaamalla eri alojen segregaatiota ylläpitäviä ja sukupuolistereotyyppisiin pohjautuvia rakenteita ja asenteita sekä rekrytointikäytäntöjä.

Yhdenvertaisuus huomioidaan muun muassa yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa myös positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö

(449 / 2000]

NSPA ITI-strategian mukaan pohjoisen harvan asutuksen alueen erillisrahoituksella rahoitetaan erityistavoitteen tuettavaa toimintaan erityisesti huomioiden pk-yritysten tuotteiden ja palveluiden kehittäminen ja kaupallistaminen sekä innovatiivisten liiketoimintakonseptien kehittämi-

nen ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja riskien ehkäisemiseen, elinkeinojen ilmastonmuutokseen sopeutumisen tukeminen, ml. saamelaiselinkeinot ja luontomatkailun kehittäminen, ml. reitistöt. NSPA-ITI ks. ET 3.3.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet (täsmenny) [1774/1963/2 000]

Maakuntien ja myös suuralueiden välisen yhteistyön perinteet ovat Suomessa vahvat. Ylimaakunnallinen tai jopa kansallisen tason hanketoiminta rakentuu luontevasti ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen liittyvän strategiatyön käytännön toteutuksen kautta. Ilmastonmuutokseen liittyen on luontevaa koordinoita toimenpiteitä myös muiden ohjelmien, kuten maaseutuohjelman tai Interreg-ohjelmien välillä paremman vaikuttavuuden aikaansaamiseksi.

Ilmastonmuutos kohdistuu erittäin merkittävästi maan pohjoisosiin. Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa keskitytään arktisen toimintaympäristön haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, saavutettavuuteen ja harvaan asutukseen. Arktisen alueen hauraus on alueen erityispiirre esimerkiksi luonnon monimuotoisuuteen ja säiden vaihteluun liittyen, minkä vuoksi alue voi toimia myös edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä. Arktisella alueella on erityisiä sopeutumistarpeita liittyen mm. luontoon pohjautuviin elinkeinoihin ja matkailuun, alkuperäiskansojen kulttuuriin ja elinkeinoihin sekä vieraslajien torjuntaan.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa niihin haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmassa (www-linkki), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavien toimien tulee tukea yhtä tai useampaa toimeenpanosuunnitelman toimea. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia.

Strategian kolmas tavoite hyvinvoinnin lisäämisestä kattaa myös ilmastonmuutokseen sopeutumisen. Itämeri-yhteistyössä ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyen keskeisiä toimia ovat tulvariskien hallinnan kehittäminen ja ilmastonmuutoksen kiihdyttämien ravinnevalumien hallinta.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Indikaattorit (täydennetään/täsmennetään)

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
2/2.4	RCO01	Tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.4	RCO02	Avustuksilla tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.4	RCO04	Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.4	RCO26		ha	Kehittyneet		

		Ilmastomuutokseen sopeutumiseksi rakennettu vihreä infrastruktuuri		Siirtymä		
				NSPA		
2/2.4	RCO27	Kansalliset/alueelliset/paikalliset ilmastomuutokseen sopeutumisen strategiat	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]
2/2.4	RCR01	Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.4	RCR01b	Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat, naisten	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.4	RCR02	Yksityiset investoinnit, jotka ovat saaneet julkista tukea (josta avustuksia, rahoitusvälineitä)	euro	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.4	RCR35	Tulvantorjuntatoimenpiteistä hyötyvä asukasmäärä	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.4	NR13	Ilmastomuutokseen sopeutumiseen kehitetyt uudet ratkaisut	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan**Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä (täydennetään)**

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2/2.4	EAKR	022	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.4	EAKR	027	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.4	EAKR	035	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.4	EAKR	036	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.4	EAKR	037	Kehittyneet	
			Siirtymä	

			NSPA	
2/2.4	EAKR	040	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.4	EAKR	047	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.4	EAKR	050	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.4	EAKR	130	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

Käytettävät koodit:

022 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten, tutkimuslaitosten ja yliopistojen välinen teknologia-siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään vähähiiliseen talouteen sekä kykyyn selviytyä ilmastonmuutoksesta ja sopeutua siihen

027 Tuki yrityksille, jotka tarjoavat palveluja, joilla edistetään vähähiilistä taloutta ja kykyä selviytyä ilmastonmuutoksesta

035 Ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevat toimenpiteet sekä ilmastoon liittyvien riskien torjuminen ja hallinnointi: tulvat (myös tietoisuuden lisääminen, pelastuspalvelu sekä katastrofien hallintajärjestelmät ja -infrastruktuurit)

036 Ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevat toimenpiteet sekä ilmastoon liittyvien riskien torjuminen ja hallinnointi: tulipalot (myös tietoisuuden lisääminen, pelastuspalvelu sekä katastrofien hallintajärjestelmät ja -infrastruktuurit)

037 Ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevat toimenpiteet sekä ilmastoon liittyvien riskien torjuminen ja hallinnointi: muut, esim. myrskyt ja kuivuus (myös tietoisuuden lisääminen, pelastuspalvelu sekä katastrofien hallintajärjestelmät ja -infrastruktuurit)

040 Vesihuolto ja vesivarojen suojeleminen (myös vesipiirien hoito, erityistoimenpiteet ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi, uudelleenkäyttö, vuotojen vähentäminen)

047 Tuki pk-yritysten ympäristöystävällisille tuotantoprosesseille ja resurssitehokkuudelle

050 Luonnon ja biologisen monimuotoisuuden suojeleminen, vihreä infrastruktuuri

130 Luonnonperinnön ja ekomatkailun suojeleminen, kehittäminen ja edistäminen

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2/2.4	EAKR	01	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

Käytettävä koodi: Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
2	EAKR	Kehittyneemmät alueet Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	2.4		

Yhdennetyt alueelliset investoinnit

- 11 Lähiöt
- 12 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 13 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 14 Vuoristoalueet
- 15 Saaret ja rannikkoalueet
- 16 Harvaan asutut alueet
- 17 Muuntyyppiset kohdealueet

Muut lähestymistavat

- 41 Lähiöt
- 42 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 43 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 44 Vuoristoalueet
- 45 Saaret ja rannikkoalueet
- 46 Harvaan asutut alueet
- 47 Muuntyyppiset kohdealueet
- 48 Ei alueellista kohdentamista

2.2.3 Erityistavoite: Kiertotalouteen siirtymisen edistäminen (ET 2.6.)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [7776/8580/8 000]

Hiilineutraali kiertotalous vähentää materiaalihävikkiä, päästöjä ja kuljetustarpeita sekä parantaa yritysten kilpailukykyä ja vastaa kuluttajien tarpeisiin.

Luonnonvarojen kestävä ja säästeliäs käyttö sekä materiaalitehokkuuden edistäminen eri tuotantoprosesseissa aina energiantuotannosta kaivosteollisuuteen sekä julkisen sektorin toiminnassa ovat kiertotalouden keskeisiä tavoitteita. Tuotantoprosesseissa käytettävistä raaka-aineista tulee saada mahdollisimman suurta lisäarvoa; tavoite on teollisissa symbiooseissa ja suljetuissa kierroissa, jossa materiaalit ja resurssit kiertävät eri käyttötarkoituksissa pitkään ja turvallisesti.

Kiertotaloudessa materiaalien arvon ja laadun tulee säilyä myös seuraavaa käyttötarkoitusta varten. Tuotteiden korkean jalostusarvon tavoittelu ja peräkkäiset elinkaaret liittyvät olennaisesti luonnonvarojen kestävään käyttöön. Biopohjaisilla tuotteilla ja materiaaleilla on tärkeä rooli fossiilisten ja rajallisten luonnonvarojen käytön vähentämisessä.

Kiertotalouden edellytyksenä on perinteiset rajat ylittävä yhteistyö eri toimijoiden, sektoreiden ja yritysten välillä. Kunnat ja alueet toimivat innovatiivisten hiilineutraalien elinkeinojen ja kiertotalouden kasvualustoina luoden ekosysteemejä, joissa kehitetyillä ilmastoratkaisuilla pienennetään tuotannon ja kulutuksen hiilijalanjälkeä ja optimoidaan materiaalien käyttöä.

Osana kiertotaloutta ja luonnonvarojen kestäväää käyttöä tulee kiinnittää huomioita myös jätteen synnyn ehkäisyyn. Tuotteiden valmistusprosessit kuluttavat sekä energiaa että luonnonvaroja, ja jätettä syntyy tuotantoprosessien eri vaiheissa sekä tuotteiden elinkaaren lopussa. Kulutuksen vähentäminen on yksi ratkaisu luonnonvarojen kestäväään käyttöön, minkä vuoksi on kannustettava pitkäikäisiin, korjattaviin ja uudelleenkäytettäviin tuotteisiin sekä jakamistalouden toimintamalleihin. Tulevaisuuden liiketoimintamalleissa voidaan kiertotalouden toimintaperiaatteita mukailien siirtää raaka-aineiden käyttöön pohjautuvasta liiketoiminnasta kohti palveluliiketoimintaa.

Kiertotalouden vauhdittamiseksi tarvitaan tutkittuun tietoon pohjautuvien kierrätysmateriaalien turvallista käyttöä. Uudet innovaatiot, joilla pidennetään raaka-aineiden ja tuotteiden elinkaarta edellyttävät usein laajaa yhteistyötä niin julkisen kuin yksityisen sektorin eri toimijoiden kesken. Myös kolmannen sektorin rooli kiertotalouden edistämässä on merkittävä. Eri toimijoiden kohtaamisten järjestäminen edistää osaltaan uusien jatkojalostus- ja kierrätysliiketoiminnan verkostojen syntymistä. Kunnilla on tärkeä rooli asukkaiden osallistamisessa ja sitouttamisessa kiertotalouden siirtymässä.

Erilaiset tietotekniset ratkaisut, avoin data ja digitaaliset vaihdanta- ja informaatioalustat tuovat uusia mahdollisuuksia kiertotalouden toteuttamiselle. Kiertotalouden vauhdittamiseksi tulee kehittää muun muassa materiaalien jäljitettävyyttä, vaihdantaa sekä materiaalivirtoja optimoivia järjestelmiä, jotka turvaavat myös haitallisten aineiden poistamisen kierrosta.

Tavoitteena on edistää mikro- ja pk-yritysten kansainvälistymispotentiaalia omaavien kiertotalousliiketoimintakonseptien kehittämistä ja kaupallistamista. Kiertotalouden ja resurssiviisauden laajamittaista toteutumista edistetään myös tukemalla mm. yritysten investointeja tuotannon sivuvirtojen ja teollisuus- ja yhdyskuntajätteiden jatkokäsittelyyn ja hyödyntämiseen.

Teollisissa kiertotalousratkaisuissa suuryritykset ovat merkittäviä kehittämiskumppaneita sekä materiaalivirtojen hallinnan kautta että laajojen, kansainvälisten verkostojen kautta, jotka edistävät uusien ratkaisujen laajamittaista hyödyntämistä. Erytistavoitteessa tuetaan myös teollisia symbiooseja, jotka edistävät tuotantopanosten tehokasta hyödyntämistä sekä suljettujen teollisten järjestelmien syntymistä.

Myös infraratkaisujen ja -palveluiden – kuten energia, alue- ja yhdyskuntarakenne, vesi, ravinnekierrot, jätteet ja sivuvirrat, liikkuminen ja ICT – suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ottaa huomioon resurssitehokkuus, suljetut kierrot ja luodaan integroitua järjestelmiä. Rakentamisessa on runsaasti mahdollisuuksia vähentää kasvihuonekaasupäästöjä ja materiaalien käyttöä mm. hyödyntämällä kierrätysmateriaaleja ja parantamalla tilojen monikäyttöä sekä huomioimalla älykkäisiin taloihin liittyvät teknologiat, uudet materiaalit ja liiketoimintamallit.

Erytistavoitteessa edistetään kestäväää biotaloutta ja uusiutuvien luonnonvarojen jatkojalostusta korkeamman lisäarvon tuotteiksi. Lisäksi kehitetään ratkaisuja öljyn korvaamiseksi arvoketjujen

raaka-aineena sekä tuetaan erilaisten hiilineutraaliuteen ja kiertotalouteen tähtäävien demonstraatioympäristöjen kokeiluja, skaalautumista ja käyttöönottoa. Alueelliset kokeilut luovat hyviä käytäntöjä, ratkaisuja ja innovaatioita, jotka kaupallistetaan kestävä kehityksen mukaisiksi vientituotteiksi.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

Kiertotalouden ja biotalouden TKI-toiminta

- kehitetään kiertotalouteen ja biotalouteen, cleantechiin sekä hiilenkiertoon liittyvää TKI-toimintaa, demonstraatioympäristöjä ja TKI-ekosysteemejä
- tuetaan kiertotalouden ja biotalouden tiekarttojen valmistelua
- edistetään kestäviä ja innovatiivisia julkisia hankintoja
- kehitetään toimintamalleja jätteen synnyn ehkäisyyn ja uudelleenkäyttöön sekä tuotteita korvaavien palvelujen kehittämiseen
- kehitetään älykästä materiaalien hallintaa, jossa hyödynnetään kierrätysmateriaaleja ja sivuvirtoja sekä varaudutaan entistä kunnianhimoisempaan jätehuoltopalvelun tasoon sekä aiempaa laajempaan yhteistyöhön
- edistetään hiilen sidontaan ja hiilinieluihin liittyvää TKI-työtä ja kehitetään pitkään hiiltä sitovia tuotteita ja toimintamalleja
- kehitetään luonnonvara-alan kestävyttä ja nostetaan luonnonvarojen ja teollisuuden sivutuotteiden jalostusastetta
- edistetään metsäresurssien kestäväää käyttöä kehittämällä metsäraaka-aineen materiaalitehokkaita liiketaloudellisia hyödyntämispolkua (mm. mekaaninen teollisuus, massateollisuus, biopolttoaineet, materiaalitekniset sovellukset, lääketieteelliset sovellukset)
- edistetään metsä-, vesi- ja luonnonvaratietojen digitaalista hyödyntämistä luonnonvarojen kestävä käytön lisäämiseksi
- kehitetään älykkäisiin taloihin liittyviä teknologioita, uusia materiaaleja ja liiketoimintamalleja
- tuetaan kiertotalouden osaamisverkostojen kyvykkyyttä tarjota kansainvälisesti kiinnostavia ratkaisuja

Kiertotalous ja biotalous yritystoiminnassa

- vahvistetaan kiertotalouteen ja biotalouteen liittyvää liiketoiminta- ja markkinaosaamista ja kehitetään uusia tuote- ja palvelukonsepteja ja tuetaan näiden edellyttämiä investointeja
- kehitetään kiertotalouden mukaista tuotesuunnittelua
- kehitetään ekosysteemejä, osaamiskeskittymiä ja verkostoja sekä tuetaan muita yhteistyömuotoja, joihin voi osallistua myös suuria yrityksiä
- edistetään osallistumista olemassa oleviin teollisten symbioosien verkostoihin sekä tuetaan uusien teollisten symbioosien syntymistä
- tuetaan teollisuuden sivuvirtojen ja jätteiden hyödyntämistä ja pilotointia aidossa teollisuusympäristössä
- edistetään jätteen määrää vähentävää toimintaa
- tuetaan lajittelua, kierrätystä ja kestäviä logistiikkaketjuja edistävien palvelukonseptien kehittämistä
- tuetaan uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvien korkean lisäarvon tuotteiden kehittämistä sekä biotalouden kestävien arvoketjujen ja klusterien muodostumista
- edistetään yritysten ja arvoketjujen resurssitehokkuutta parantavien digitaalisten alustojen ja muiden työkalujen kehittämistä ja käyttöönottoa

Kestävä kehitys läpileikkaavana periaatteena

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena kiertotalouden toimintaperiaatteet on juurrutettu osaksi yhteiskunnan eri toimialojen käytänteitä. Toiminnan tuloksena on syntynyt uudenlaisia ratkaisuja, innovatiivisia toimintamalleja ja yhteistyömuotoja kiertotalouden vauhdittamiseksi. Materiaalitehokkuus, uusiomateriaalien käyttö sekä luonnonvarojen käytön kestävyys ovat lisääntyneet. Suljetut kierrot ja raaka-aineiden talteenotto ovat lisääntyneet teollisuudessa ja tuotannollisessa toiminnassa. Digitaaliset ratkaisut tehostavat luonnonvarojen kestävästä käyttöä.

Tärkeimmät kohderyhmät [170/190/1 000]

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat pk- ja mikroyritykset, kehittämissyhtiöt, kunnat ja kaupungit, korkeakoulut, tutkimuslaitokset, toisen asteen koulutuksen järjestäjät sekä yhdistykset ja säätiöt.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [595/646/2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaista eriytymistä ylläpitäviä rakenteita. Lisätään organisaatioiden ja yksilöiden tasa-arvo-osaamista, edistetään sukupuolisteoreettien tunnistamista sekä kehitetään rekrytointikäytäntöjä. Toimialoitainen, sukupuolenmukainen segregatio huomioidaan ja pyritään tukemaan sekä naisvaltaisia että miesvaltaisia toimialoja.

Yhdenvertaisuus huomioidaan muun muassa ohjelmaston yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö

[497/2 000]

Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategia ks. ET 1.1.

NSPA ITI-strategian mukaan pohjoisen harvan asutuksen alueen erillisrahoituksella rahoitetaan erityistavoitteen tuettavaa toimintaan erityisesti huomioiden Itä- ja Pohjois-Suomen luonnonvarojen kestävästi käyttöön pohjautuvien tuotteiden, liiketoiminnan ja TKI-toiminnan kehittäminen, metsä- ja puutoimialan innovaatioiden kehittäminen ja ympäristöliiketoiminnan ja -teknologian kehittäminen sekä bio- ja kiertotalousalueiden liiketoimintakonseptien kehittäminen. NSPA ITI-strategia ks. ET 3.3.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet (*täsmenny*) [1846/2055/2 000]

Maakuntien ja myös suuralueiden välisen yhteistyön välineinä voivat kiertotalouden osalta toimia kuntien muutosverkostot ja teollisten symbioosien (FISS) verkosto sekä kestävien ja innovatiivisten hankintojen osaamiskeskus KEINO. Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnille on laadittu yhteinen älykkään erikoistumisen strategia, jossa on perustana kestävä kehityksen hallinta ja ylläpito sekä luonnonvarojen ja -olosuhteiden kestävä käyttö alueelle tärkeillä toimialoilla. Kiertotalous on keskeinen osa strategian toimenpiteitä. Myös yhteistyö muiden ohjelmien, kuten maaseutuohjelman tai Interreg-ohjelmien välillä on kiertotalouden kehittämisen näkökulmasta luontevaa.

EU:n kolmannessa *arktisessa tiedonannossa* kiertotalous on osa kestäviä innovaatioita, joissa kehitetään alueperusteisia kiertotalouden ratkaisuja. Pohjoisimman arktisen alueen hauraus mutta myös perinteinen osaaminen ja taidot ovat alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa niihin haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmassa ([www-linkki](#)), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavien toimien tulee tukea yhtä tai useampaa toimeenpanosuunnitelman toimea. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia.

EU:n Itämeren alueen strategia vahvistaa resurssien ja luonnonvarojen moninkertaista käyttöä monialaisella lähestymistavalla ja vauhdittaa kestävä kiertotalouden kehittämistä. Tulokset vaikuttavat myös kestävä biotaloutta koskevan EU:n strategian täytäntöönpanoon ja toimet kohdistuvat niin uusien toimintatapojen kuin -menetelmien käyttöönottoon. Tavoitteena on nopeuttaa kestävä kiertotalouteen siirtymistä.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Indikaattorit *(täydennetään/täsmennetään)*

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
2/2.6	RCO01	Tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.6	RCO02	Avustuksilla tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.6	RCO04	Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.6	RCO07	Yhteisiin tutkimushankkeisiin osallistuvat tutkimuslaitokset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.6	RCO10	Yritykset yhteistyössä tutkimuslaitosten kanssa	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.6	RCO10a	Enterprises supported to transform their products and services into circular economy	euro	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.6	NR02	TKI-infrastruktuuri-investoinnit	euro	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]
2/2.6	RCR01	Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.6	RCR01b	Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat, naisten	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.6	RCR02	Yksityiset investoinnit, jotka ovat saaneet julkista tukea (josta avustuksia, rahoitusvälineitä)	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.6	RCR03	Tuote- tai prosessi-innovaatioita tekevät pk-yritykset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.6	RCR05	Itse innovoivat pk-yritykset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.6	RCR06	Toimitetut patenttihakemukset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.6	RCR07	Tavaramerkki- ja mallihakemukset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.6	NR14	Kierro- tai biotaloutta edistävät demonstraatiot	Kwh	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.6	NR07	Pk-yritys, jossa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.6	NR08	Pk-yritys, joka aloittaa vientin tai laajentaa uudelle vientimarkkina-alueelle	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2/2.6	EAKR	023	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.6	EAKR	027	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

2/2.6	EAKR	040	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.6	EAKR	041	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.6	EAKR	044	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.6	EAKR	045	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.6	EAKR	047	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.6	EAKR	047b	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

Käytettävät koodit:

023 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään kiertotalouteen

027 Tuki yrityksille, jotka tarjoavat palveluja, joilla edistetään vähähiilistä taloutta ja kykyä selviytyä ilmastonmuutoksesta

040 Vesihuolto ja vesivarojen suojelu (myös vesipiirien hoito, erityistoimenpiteet ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi, uudelleenkäyttö, vuotojen vähentäminen)

041 Jäteveden keräys ja käsittely

044 Yritysten, teollisuuden ja vaarallisten jätteiden jätehuolto

045 Kierrätettyjen materiaalien käytön edistäminen raaka-aineena

047 Tuki pk-yritysten ympäristöystävällisille tuotantoprosesseille ja resurssitehokkuudelle

47b Support to environmentally-friendly production processes and resource efficiency in large enterprises

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2/2.6	EAKR	01	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

Käytettävä koodi: Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
2	EAKR	Kehittyneemmät alueet Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	2.6		

Yhdennetyt alueelliset investoinnit

- 11 Lähiöt
- 12 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 13 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 14 Vuoristoalueet
- 15 Saaret ja rannikkoalueet
- 16 Harvaan asutut alueet
- 17 Muuntyyppiset kohdealueet

Muut lähestymistavat

- 41 Lähiöt
- 42 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 43 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 44 Vuoristoalueet
- 45 Saaret ja rannikkoalueet
- 46 Harvaan asutut alueet
- 47 Muuntyyppiset kohdealueet
- 48 Ei alueellista kohdentamista

2.3 EAKR-toimintalinja 3: Saavutettavampi Suomi

2.3.1 Erityistavoite: Alueellisen ja paikallisen saavutettavuuden kehittäminen (ET 3.3)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [1482/1572/8 000]

Itä- ja Pohjois-Suomen mikro- ja pk-yritysvaltainen yrityskanta edellyttää yritysten kasvun tukemista. Erityistavoitteen toimenpiteillä parannetaan pk-yritysten kilpailukyvyyn kannalta tärkeitä liikenne- ja logistiikkayhteyksiä, elinkeinoelämää ja pk-yritysten toimintaympäristöä kehittäviä liikenneväyliä ja -palveluita sekä liikennettä. Kyseeseen voivat tulla pienet strategiset liikenneväyläinvestoinnit, jotka edistävät tuotannollisen pk-yritystoiminnan tai matkailuyritysten toimintaedellytyksiä. Yritystoiminnan kehittyminen on toimenpiteiden ensisijainen tavoite.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö

- tuetaan pk-yritysten kasvuun ja investointeihin vaikuttavia liikenne- ja logistiikkainvestointeja

Kestävä kehitys läpileikkaavana periaatteena

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa. Liikenteen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee huomioida kestävä kehitys ja ilmastonäkökulma.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena

Pääasiallisena lopputuloksena syntyy pk-yritysten kilpailukyvyyn kannalta tärkeitä liikenne- ja logistiikkayhteyksiä, elinkeinoelämää ja pk-yritysten toimintaympäristöä kehittäviä liikenneväyliä ja -palveluita sekä liikennettä. Yritysten toimintaedellytysten parantaminen lisää kasvavia yrityksiä ja muita investointeja.

Tärkeimmät kohderyhmät [149/1661 000]

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat pk- ja mikroyritykset. Myös kunnat, kehittämisyritykset, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, yhdistykset ja säätiöt voivat olla kohderyhminä.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [388/420/2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään huomioimalla infrastruktuuri-investointien ympäristövaikutusarvioinneissa investointien vaikutukset sukupuoliin ja väestöryhmiin. *Yhdenvertaisuus* huomioidaan muun muassa ohjelmataason yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [1 994 /2 000]

Itä- ja Pohjois-Suomen harvaan asutun alueen erityistoimia käsittelevä ITI-strategia on laadittu Itä- ja Pohjois-Suomen 7 maakunnan yhteistyönä. Strategia pohjautuu maakuntaohjelmiin, jotka ovat neljän vuoden välein valmisteltavia lakisääteisiä aluekehitysstrategioita. Maakuntaohjelmat on valmisteltu laajassa osallistavassa prosessissa. Maakuntaohjelmien yhteydessä on valmisteltu myös kunkin maakunnan älykkään erikoistumisen strategiat, joita päivitetään tarvittaessa. Itä- ja Pohjois-

Suomen maakunnat teettivät OECD:llä tutkimuksen (2017) alueen tulevaisuuden haasteista ja mahdollisuuksista. Maakunnat laativat Euroopan komission pilottialueena yhteisen Itä- ja Pohjois-Suomea koskevan Älykkään erikoistumisen strategian, joka tunnetaan nimellä ELMO (Elinkeinot murroksessa, Industrial Transition). Strategiassa on tunnistettu maakuntien yhteiset älykkään erikoistumisen painopistealueet.

Itä- ja Pohjois-Suomen harvaan asuttujen alueiden erityistoimien seurantaan tehdään osana rakennerahasto-ohjelman seuranta ja arviointia. ITI-strategiaa varten ei luoda uusia koordinaatorakenteita, vaan koordinaatio tehdään Itä- ja Pohjois-Suomen ohjelmatoimituksen hallintoa varten muodostettavissa työryhmissä ja rakenteissa. Maakunnissa strategian seuranta ja välittävien viranomaisten välistä koordinaatiota tehdään maakunnan yhteistyöryhmässä ja sen sihteeristössä. Kansallisella tasolla seuranta ja arviointia tehdään osana ohjelman seuranta ja arviointia. Hankkeet valitaan tavanomaisessa rahoitusprosessissa sekä maakuntakohtaisten että ylimaakunnallisten hankkeiden osalta.

Harvaan asutun alueen erityistoimilla vastataan niihin erityisiin kehittämistarpeisiin, joihin tarvitaan laajempaa tai tarkennettua toimenpidevalikoimaa. Liikenneinfrastruktuurit ovat vain Itä- ja Pohjois-Suomessa tukikelpoisia erityistoimenpiteitä, jotka rahoitetaan NSPA-rahoituksella. Muiden sisältöjen osalta NSPA-rahoitusta kohdennetaan tarkentaen strategiassa mainittuihin erityistarpeisiin kunkin erityistavoitteen tuettavan toiminnan sisällä. Toimenpiteiden tukikelpoisuus määritellään ohjelma-asiakirjassa. Strategiaa voidaan rahoittaa lisäksi kansallisella kehittämisrahoituksella sekä muulla EU-rahoituksilla.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet [1698/1892/2 000]

Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnille on laadittu yhteinen älykkään erikoistumisen strategia, jossa on perustana kestävä kehityksen hallinta ja ylläpito sekä luonnonvarojen ja -olosuhteiden kestävä käyttö alueelle tärkeillä toimialoilla.

Maakuntien ja myös suuralueiden välisen yhteistyön perinteet ovat Suomessa vahvat. Ylimaakunnallinen tai jopa kansallisen tason hanketoiminta rakentuu luontevasti esim. yhteisten älykkään erikoistumisen painopistealojen pohjalta. Myös yhteistyö muiden ohjelmien, kuten maaseutuohjelman tai Interreg-ohjelmien välillä on yritystoiminnan kehittämisen näkökulmasta luontevaa.

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa yhtenä näkökulmana voi olla toimintamalli, jossa pyritään tunnistamaan arktisella alueella toimivien kansainvälisten organisaatioiden tarpeita ja yhdistämään ne suomalaisten pk-yritysten osaamiseen. Tätä kysyntää ja tarjontaa yhdistämään tulee kehittää uusia muotoja. Pohjoisimman arktisen alueen hauraus mutta myös perinteinen osaaminen ja taidot ovat alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa niihin haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmassa ([www-linkki](#)), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavien toimien tulee tukea yhtä tai useampaa toimeenpanosuunnitelman toimea. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön. Kansainvälisellä yhteistyöllä edistetään pk-yritysten ja niiden verkostojen kytkeytymistä kansallisiin ja kansainvälisiin arvoverkostoihin.

Indikaattorit (täydennetään/täsmennetään)**Taulukko 2: Tuotosindikaattorit**

TL/ET	Ra- hasto	Tun- nus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yk- sikkö	Alueluokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
3/3.3	EAKR	RCO44	Uusien teiden pituus – muu tuki	km	Kehittyneet		
					Siirtymä		
					NSPA		
3/3.3	EAKR	RCO46	Korjattujen tai parannettu- jen teiden pituus – muu	km	Kehittyneet		
					Siirtymä		
					NSPA		
3/3.3	EAKR	NO06	Pk-yritykset, joiden saa- vutettavuus on parantunut hankkeen seurauksena	kpl	Kehittyneet		
					Siirtymä		
					NSPA		
3/3.3	EAKR	NO07	Hankkeen aikaansaamat yrittäjyyttä edistävät muut investoinnit	euro	Kehittyneet		
					Siirtymä		
					NSPA		

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yk- sikkö	Alueluokka	Perus- taso tai viitearvo	Viite- vuosi	Ta- voite (2029)	Tieto- lähde [200]	Huomau- tukset [200]
3/3.3	RCR02	Yksityiset investoinnit, jotka ovat saaneet julkista tukea (josta avustuksia, ra- hoitusvälineitä)	euro	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan**Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä (täydennetään)**

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
3/3.3	EAKR	058	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
3/3.3	EAKR	059	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

Käytettävät koodit:

58 Uudet toissijaiset maantieyhteydet TEN-T-tieverkkoon ja -solmukohtiin

59 Muut uudet kansalliset, alueelliset ja paikalliset liittymätiet

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
3/3.3	EAKR	01	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

Käytettävä koodi: Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erytistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
1	EAKR	Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	3.3		

Yhdennetyt alueelliset investoinnit

- 11 Lähiöt
- 12 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 13 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 14 Vuoristoalueet
- 15 Saaret ja rannikkoalueet
- 16 Harvaan asutut alueet
- 17 Muuntyyppiset kohdealueet

Muut lähestymistavat

- 41 Lähiöt
- 42 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 43 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 44 Vuoristoalueet
- 45 Saaret ja rannikkoalueet
- 46 Harvaan asutut alueet
- 47 Muuntyyppiset kohdealueet
- 48 Ei alueellista kohdentamista

2.4. ESR-toimintalinja 4: Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi

☐ [Tämä on maakohtaisiin suosituksiin liittyvä toimintalinja
☐ Tämä on nuorisotyöllisyyteen liittyvä toimintalinja
☐ Tämä on innovatiivisiin toimiin liittyvä toimintalinja
☐ [This is a priority dedicated <u>to addressing material deprivation support to the most deprived under the specific objective set out in point (xi) of Article 4(1) of the ESF+ regulation</u> **
☐ [This is a priority dedicated <u>to addressing material deprivation support to the most deprived under the specific objective set out in point (x) of Article 4(1) of the ESF+ regulation</u>

2.4.1. Erityistavoite: Polkuja töihin (ET 4.1.1)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [7 348 / 8 000]

Hanketoiminnalla tavoitellaan työhakijoiden, työttömien, työssä olevien sekä työvoiman ulkopuolella olevien ja työmarkkinoille tunnistetusti heikosti kiinnittyneiden ryhmien työllistymistä. Työttömyyden vähentämiseksi on tarpeen edistää ensimmäistä kertaa työmarkkinoille tulevien tai työmarkkinoille palaavien työllistymistä. Tavoitteena on myös löytää keinoja mm. nuorisotyöttömyyden sekä pitkäaikaistyöttömyyden riskien tunnistamiseen ja työttömyyden pitkittymisen ehkäisemiseen sekä tuen tarjoamiseen asiakkaille jo ennen heidän tilanteensa vaikeutumista. Työllistymisen tukemiseksi on tärkeää edistää kohderyhmien erilaisia työn tekemisen, itsensä työllistämisen ja yrittäjyyden muotoja sekä kannustaa osaamisen kehittämiseen. Tarvitaan tukea ja ohjausta niille, jotka ovat jääneet ali-työllistetyiksi tai joilla tilapäiseksi aiottu matalan palkkatason työ ei johda kokopäivätyöhön.

Kohderyhmään kuuluvien työllistymisen ja valmiuksien parantamiseksi tavoitellaan moniammatillisten ja monialaisten vaikuttavien palveluiden kehittämistä ja tuottamista. Palveluja voidaan kehittää ja tuottaa myös monikanavaisesti sekä matalan kynnyksen palveluina. Välityömarkkinoita kehitetään kestäväällä ja vaikuttavalla tavalla heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymiseksi. Palvelumallien kehittämisessä tähdätään rakenteellisiin muutoksiin, joilla varmistetaan toimintamallien leviäminen sekä jatkuvuus myös hanketoiminnan päättymisen jälkeen.

Tavoitteena on räätälöidyillä palveluilla vastata työvoiman kohtaanto-ongelmiin, työntajien rekrytointihaasteisiin sekä työntekijöille asetettaviin koulutus- ja osaamisvaatimuksiin yhteistyössä työntajien kanssa. Toimintaan tarvitaan mukaan eri toimijoita laaja-alaisesti. Rekrytointivaikeuksista kärsivien alojen tunnettuutta ja vetovoimaa on tarpeen lisätä. Haasteet voivat vaihdella alueittain, mutta lisää työvoimaa tarvittaneen esim. väestön ikääntymisestä johtuen terveydenhuoltoon ja pitkäaikaishoitoon, digitalisaation lisääntymisen johdosta ict-alalle ja kestäväan kehityksen painoarvon kasvun myötä mm. kiertotalouteen. Vaikka työelämä on monimuotoistunut, työhönotossa tapahtuu joidenkin henkilöryhmien kohdalla jopa syrjintää. On tarpeen lisätä avointen työmarkkinoiden vastaanottokykyä sekä työntajien tietoisuutta monimuotoisuuden hyödyistä ja tarjolla olevista tukipalveluista. Sukupuolten välisen ammatillisen segregaaation lieventäminen on tarpeen työvoimapotentialin paremmaksi hyödyntämiseksi ja tasa-arvon edistämiseksi. Tavoitteena on eri kohderyhmien työmahdollisuuksien selvittäminen ja kehittäminen yhdessä työntajien kanssa.

Kohderyhmän ammatillisen liikkuvuuden lisäksi myös alueellisen liikkuvuuden edistäminen on tarpeen. Alueellista liikkuvuutta tulee tukea eri toimijoiden ja toimialojen välisellä yhteistyöllä mm. kehittämällä ohjaus- ja neuvontapalveluja sekä pilotoimalla uusia toimintamalleja. Tarpeen on edistää

työvoiman liikkuvuutta myös panostamalla mukana muuttavien puolisoitten työllistymiseen ja osaamisen hyödyntämiseen.

Tavoitteena on yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan ja työllistämisen edellytyksien parantaminen ja kokonaisvaltaisen toimintaympäristön rakentaminen mm. liiketoimintaa ja osaamista kehittäville palvelujärjestelmillä ja palveluilla sekä muulla tuella, joka ottaa huomioon yhteiskunnallisten yritysten erityispiirteet. Yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan päätavoite on yleensä sosiaalinen tai ekologinen, joten näiden yritysten toimintamahdollisuuksien ja vaikuttavuuden paraneminen voi lisätä hyvinvointia ja osallisuutta myös laajemmin kuin yrittäjyyden ja työmahdollisuuksien kautta.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

Työnhakijoiden työllistyminen

- edistetään kohderyhmiin kuuluvien henkilöiden pääsyä avoimille työmarkkinoille, laadukkaaseen ja riittävän toimeentulon mahdollistaviin työpaikkoihin, yrittäjäksi ja itsenäiseen ammatinharjoittamiseen tai koulutukseen sekä osaajien saamista korkeaa osaamista vaativiin tehtäviin
- hyödynnetään monipaikkaisuuden ja erilaisten työn tekemisen tapojen tarjoamia vaihtoehtoja huomioiden työn- ja perhe-elämän yhdistämisen mahdollisuudet
- huomioidaan kohderyhmien tarpeet tarvittaessa positiivisen erityiskohtelun ja yhdenvertaisuussuunnittelun sekä tasa-arvosuunnittelun avulla hyödyntäen heidän omaa asiantuntemustaan
- yhteistyössä yritysten ja muiden työnantajien kanssa räätälöidään etenkin osatyökykyisille ja maahanmuuttajataustaisille työmahdollisuuksia sekä edistetään tehtävien muokkaamisen ja osittamisen edellytyksiä uusien työmahdollisuuksien kehittämiseksi
- kehitetään välityömarkkinoiden laatua ja vaikuttavuutta
- edistetään työvoiman ammatillista ja alueellista liikkuvuutta myös yhteistyössä rekrytoivien työnantajien kanssa luomalla näihin kannusteita ja käytäntöjä
- tuetaan mukana muuttavien puolisoitten työllistymistä
- ohjataan työnhakijoita rekrytointivaikeuksista kärsiville aloille
- luodaan työvoiman kysyntää hyödyntämällä mm. julkisten hankintojen työllistämismalleja

Työllistymistä tukevien palveluiden kehittäminen

- kehitetään, levitetään ja juurrutetaan monialaisia ja moniammatillisia palvelumalleja ja verkostomaista työtettä
- lisätään monialaisissa ja -amatillisissa palveluissa työskentelevien osaamista toimintamallin johtamisessa ja muissa yhteistyöhön liittyvissä kysymyksissä sekä asiakkaiden palvelutarpeisiin liittyvissä työllisyys-, koulutus- ja sosiaalialan teemoissa
- kehitetään toimintamalleja, joilla varmistetaan, että asiakkaan palvelupolku etenee saumatomasti työhön, koulutukseen tai asiakkaan kannalta muuhun tarkoituksenmukaiseen ratkaisuun
- tehostetaan ja kehitetään toimintatapoja ja palveluita, joilla voidaan tukea sesonkityyppisillä aloilla työskentelevien työllistymistä ympärivuotisesti ja alityöllistettyjä heidän työuransa kehittämisessä
- kehitetään alueiden ja toimialojen välisiä yhteistyömalleja ja rekrytointitoimia sekä lisätään rekrytointivaikeuksista kärsivien alojen ja työnantajien tunnettuutta, vetovoimaa ja mainekuvaa
- parannetaan yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan ja työllistämisen edellytyksiä

Läpileikkaavat periaatteet

Sosiaalisia innovaatioita syntyy työllistymistä tukevien rakenteiden ja monialaisten ja -ammattillisten ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämisen yhteydessä. Uusia toimintatapoja levitetään ja juurrutetaan pysyviksi käytännöiksi.

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa. Korkea työllisyysaste edistää yhteiskunnan mahdollisuuksia toteuttaa kestävä kehitys. Kestävän kehityksen periaatteet huomioidaan esim. työttömille tarjottavien työpaikkojen valinnassa tai heitä yrittäjyyteen opastettaessa.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena hankkeisiin osallistuvat työnhakijat, työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat ovat pääsääntöisesti työllistyneet, perustaneet yrityksen tai siirtyneet koulutukseen kulloinkin työllisyystilanne huomioiden. Työnantajien rekrytointivalmiudet ovat lisääntyneet ja työmarkkinat ovat monimuotoistuneet. Samalla on vähennetty työvoiman kohtaanto-ongelmaa ja rakenteellista työttömyyttä.

Eri toimijoiden tarjoamia työvoima-, yritys- ja monialaisia ja -ammattillisia ohjaus- ja neuvontapalveluja sekä yhteistyöverkostoja on kehitetty toimivammaksi, saumattomammaksi, vaikuttavammaksi ja saavutettavammaksi kokonaisuudeksi eri puolilla Suomea paikalliset erityispiirteet huomioiden. Yhteiskunnallisten yritysten toimintaympäristöä sekä liiketoiminnan ja työllistämisen edellytyksiä on parannettu monipuolisesti.

Tärkeimmät kohderyhmät [796/ 1 000]

Kohderyhmiä ovat työnhakijat, työttömät, työssäolevat ja työvoiman ulkopuolella olevat sekä työmarkkinoille heikosti integroituneiksi tunnistettavat henkilöt/henkilöryhmät kuten nuoret, ikääntyneet, koulupudokkaat, itsensä työllistäjät, maahanmuuttajataustaiset, romanit ja osatyökykyiset, joiden on mahdollista tehtyjen toimien tuloksena päästä työmarkkinoille ja koulutukseen.

Kohderyhmänä ovat järjestöt, työmarkkinaosapuolet, yhdistykset, säätiöt, kunnat, koulutusorganisaatiot sekä yhteiskunnalliset ja muut yritykset ja yrittäjät. Kohderyhminä ovat työllisyyttä ja yrittäjyyttä edistävät ja kehittävät organisaatiot mukaan lukien rahoittajat sekä niiden johto ja henkilöstö, joiden osaamista kehitetään osana palvelujen ja rakenteiden kehittämistä.

Kohderyhmät voidaan tarvittaessa rajata tarkemmin alueellisten erityispiirteitten tai valtakunnallisten tarpeitten mukaisesti.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [1 250 / 2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään mm. tasa-arvosuunnittelun avulla. Puretaan työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaista eriytymistä ylläpitäviä rakenteita ja asenteita (esim. sosiaali- ja terveyssektorin sekä osa-aikatoimien vahva naisvaltaisuus ja vastaavasti teollisuuden miesvaltaisuus). Lisätään sukupuolittain eritellyn tiedon käyttöä toiminnassa. Yhteistyössä työmarkkinaosapuolten, kansalaisyhteiskunnan ja yritysten kanssa lisätään organisaatioiden ja yksilöiden tasa-arvo-osuutta, edistetään sukupuolistereotyyppien tunnistamista sekä kehitetään rekrytointikäytäntöjä. Ohjauspalveluissa otetaan käyttöön sukupuolittainen ohjaus, jolla helpotetaan koko työvoimapotentiaalin hyödyntämistä ja siten mm. työvoiman saatavuutta sekä edistetään ihmisten tasa-arvoista kohtaamista ja asemaa työmarkkinoilla.

Yhdenvertaisuus huomioidaan palvelujen kehittämisessä ja tarjoamisessa muun muassa yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa otetaan huomioon työnhakijoiden ja työnantajien tarpeet. Palveluissa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Kehitetään malleja

työnantajien monimuotoisuusosaamiseen lisäämiseen työttömien työllistymismahdollisuuksien parantamiseksi. Kaikessa toiminnassa huomioidaan aiheeseen liittyvät kansainväliset sopimukset.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [643 / 2 000]

NSPA ITI-strategian mukaan pohjoisen harvan asutuksen alueen erillisrahoituksella rahoitetaan erityistavoitteen tuettavaa toimintaan erityisesti huomioiden digiosaamisen kehittäminen ja hyödyntäminen työllisyyden edistämiseksi, työllisyyttä edistävien osaamistilien ja yksilöllisten osaamisratkaisujen edistäminen, työn eri muotojen yhdistäminen ja työvoiman liikkuvuuden tukeminen, työllisyyttä tukevien palvelujen saavutettavuuden edistäminen pitkien etäisyyksien, laajakaistapalvelujen ja digitaitojen puuteiden korjaamiseksi sekä työ- ja koulutusperusteisen maahanmuuton edistäminen ja puolisoiden työllisyyden edistäminen yritysten osaamis- ja työvoimatarpeen täyttämiseksi. NSPA ITI-strategia ks. ET 3.3.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet [1 367 / 2 000]

Kansainvälistä yhteistyötä lisäämällä edistetään hyvien käytäntöjen kehittämistä, levittämistä ja juurruttamista. Toimilla edistetään kohderyhmään kuuluvien henkilöiden työllistymistä ja siten työvoiman kohtaantoon liittyvien haasteiden lieventämistä mm. alueellista liikkuvuutta edistämällä.

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa keskitytään arktisen toimintaympäristön haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastomuutoksen vaikutuksiin, saavutettavuuteen ja harvaan asutukseen. Arktisen alueen hauraus on alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia myös edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastomuutokseen liittyviä kysymyksiä.

Itämeren alueen strategian (EUSBSR) tavoitteena on vastata alueen jäsenvaltioiden yhteisiin haasteisiin. Kehittämisen painopisteet on kuvattu strategian toimenpideohjelmassa (*linkki*). Sen puitteissa tehtävää kansainvälistä yhteistyötä voidaan toteuttaa temaattisten, pitkäkestoisten hankekokonaisuuksien avulla, jotka kokoavat eri puolilta yhteen toimijoita ja rahoitusta. Ohjelmakauden aikana voidaan järjestää Itämeren alueen jäsenmaissa synkronoituja hankehakuja. Myös yksittäiset hankkeet voivat tukea strategian tavoitteita.

Suomen näkökulmasta erityisen kiinnostavia ovat kansainväliset yhteistyömuodot liittyen mm. tehokkaimpiin työllistymisen edistämisen tapoihin sekä työttömille ja työvoiman ulkopuolella oleville tarjottavat palvelut.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Indikaattorit (perustuen neuvoston kompromissiesitykseen)

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Toimin- ta- linja	Eri- tyis- ta- voite	Ra- hasto	Alueluokka**)	Tun- nus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yk- sikko	Välita- voite (2024)	Ta- voite (2029)
4	4.1.1. (i)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	CO01	Työttömät, mukaan lukien pit- käaikaistyöttömät*		X	X
				CO02	Pitkäaikaistyöttömät*		X	X
				CO03	Työelämän ulkopuolella ole- vat*			

				CO04	Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinharjoittajat*			
				CO05	Alle 30-vuotiaat*			
				CO06	Yli 54-vuotiaat*			
				CO07	Henkilöt, joilla on ylemmän perusasteen tai sitä vähäisempi koulutus (ISCED 0–2)*			
				CO08	Henkilöt, joilla on keskiasteen (ISCED 3) tai keskiasteen jälkeinen (ISCED 4) koulutus*			
				CO09	Henkilöt, joilla on korkea-asteen koulutus (ISCED 5–8)*			
				CO10	Vammaiset**			
				CO11	Kolmannen maan kansalaiset			
				CO12	Ulkomaalaistaustaiset henkilöt			
				CO13	Vähemmistöt (myös marginalisoituneet yhteisöt kuten romanit)**			
				CO14	Asunnottomat tai asuntomarkkinoilta syrjäytyneet*			
				CO15	Maaseutualueilla asuvat*			
				CO16	Kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla tuettujen viranomaisten tai julkisten palvelujen lukumäärä		X	X
				CO17	Tuettujen mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten (mukaan lukien osuustoiminnalliset ja yhteiskunnalliset yritykset) lukumäärä			

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Toimin- ta- linja	Eri- tyis- ta- voite	Ra- hasto	Alueluokka**)	Tun- nus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yk- sikkö	Pe- rus- taso tai vii- tearvo	Viite- vuosi	Ta- voite (2029)	Tie- to- lähde [200]	Huo- mau- tuk- set [200]
4	4.1.1 (i)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	CR01	Osallistujat, jotka ovat ryhtyneet työnhakuun jättäessään toimen*						
				CR02	Osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen*				X		
				CR03	Osallistujat, jotka saavat ammattipätevyyden jättäessään toimen*						
				CR04	Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen*				X		

				CR05	<i>Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*</i>						
				CR06	<i>Osallistujat, joiden työmarkkinatilanne on parantunut kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*</i>						
				OK10	Palvelun laatu				X		

**) Jokaisesta indikaattorista kolme riviä: kehittyneet alueet, siirtymäalueet ja NSPA

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.1 (i)	097 099 098 100 101 105 106 108 109 116 117 130	

Käytettävät koodit:

097 Toimenpiteet työmarkkinoille pääsyn parantamiseksi

099 Nuorisotyöllisyyden ja nuorten sosioekonomisen integraation tukeminen

098 Toimenpiteet pitkäaikaistyöttömien työllistymisen edistämiseksi

100 Itsenäisen ammatinharjoittamisen ja yrityksen perustamisen tukeminen

101 Tuki yhteisötaloudelle ja yhteiskunnallisille yrityksille (*Huom! Korjattu tässä oikeaan muotoon, suomenkielisessä versiossa väärin*)

105 Toimenpiteet, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille ja vähennetään sukupuoleen perustuvaa eriytymistä työmarkkinoilla [*Tarkistettava viimeisin muotoilu*]

106 Toimenpiteet, joilla edistetään työ- ja yksityiselämän tasapainoa, kuten lasten ja huollettavien henkilöiden hoitopalvelua [*Poistetaanko tästä ja jätetään vain 4.1.6:een*]

108 Tuki digitaalisten taitojen kehittämiseen

109 Tuki työntekijöiden, yritysten ja yrittäjien sopeutumisiksi muutoksiin

116 Keinot heikoimmassa asemassa olevien henkilöiden yhteiskuntaan integroimiseksi ja uudelleen työllistämiseksi

117 Toimenpiteet, joilla parannetaan syrjäytyneiden ryhmien, kuten romanien koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia ja edistetään heidän sosiaalista osallisuuttaan

130 Yhteistyön tehostaminen sekä jäsenvaltioissa että sen ulkopuolella olevien kumppanien kanssa

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.1 (i)	01	

Käytettävä koodi: Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.1 (i)	48	
				48	
				46	

Yhdennetyt alueelliset investoinnit

- 11 Lähiöt
- 12 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 13 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 14 Vuoristoalueet
- 15 Saaret ja rannikkoalueet
- 16 Harvaan asutut alueet
- 17 Muuntyyppiset kohdealueet

Muut lähestymistavat

- 41 Lähiöt
- 42 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 43 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 44 Vuoristoalueet
- 45 Saaret ja rannikkoalueet
- 46 Harvaan asutut alueet
- 47 Muuntyyppiset kohdealueet
- 48 Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+		4.1.1 (i)	09	

Ilmastomuutokseen liittyviin tavoitteisiin myönnettävän tuen laskukerroin

TAULUKKO 6: ESR:N TOISSIJAISET TEEMOJEN KOODIT ESR:N TOISSIJAISET TEEMAT

01	Vihreän osaamisen ja työllisyyden sekä vihreän talouden edistäminen	100 %
02	Digitaalisten taitojen ja työpaikkojen kehittäminen	0 %
03	Tutkimukseen ja innovointiin sekä älykkääseen erikoistumiseen investoiminen	0 %
04	Pieniin ja keskisuurisiin yrityksiin (pk-yritykset) investoiminen	0 %
05	Syrjimättömyys	0 %
06	Sukupuolten tasa-arvo	0 %
07	Työmarkkinaosapuolten valmiuksien kehittäminen	0 %
08	Kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden valmiuksien kehittäminen	0 %
09	Ei sovelleta	0 %

2.4.2. Erityistavoite: Uutta osaamista työelämään (ET 4.1.6)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [7 938 / 8 000]

Kaikilla tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet jatkuvaan ja joustavaan oppimiseen huomioiden erilaiset elämäntilanteet, koulutus- ja työhistoria sekä ammatilliset kiinnostukset. Koulutusjärjestelmää ja eri koulutussektoreita tulee kehittää saumattomaksi kokonaisuudeksi huomioiden myös non-formaalit oppimisympäristöt. Rakenteellisilla muutoksilla varmistetaan toimintamallien jatkuvuus.

Työn murros ja digitalisaatio muuttavat eniten matalamman koulutustason vaativia töitä. Uudelleen koulutustarve korostuu ryhmissä, joiden osallistuminen aikuiskoulutukseen on vähäistä. On tarpeen tukea myös aliedustettujen ryhmien ja erityisryhmien osallistumista jatkuvaan oppimiseen.

Tavoitteena on luoda kattavat elinikäisen ohjauksen palvelut ja parantaa koulutusten saavutettavuutta Suomessa. Tarvitaan monialaisen ja moniammatillisen yhteistyön tehokkaampaa hyödyntämistä. On tarpeen kehittää varhaisen vaiheen toimenpiteitä koulupudokkuuden, opintojen keskeytymisen ja koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Tarvitaan tiiviimpää julkisen sektorin, työmarkkinaosapuolten, kansalaisyhteiskunnan ja elinkeinoelämän toimijoiden yhteistyötä, jotta osaamista uudistavat palvelut ja oppimisverkostot vastaavat muuttuviin työelämän osaamistarpeisiin, turvaavat yritysten kilpailukykyä ja kasvumahdollisuuksia sekä parantavat työllisyyttä. Tarvitaan työn ja koulutuksen parempaa yhteensovittamista. Tuottavuuden ja työllisyysasteen nostamiseksi sekä ikääntyvien työurien pidentämiseksi hyödynnetään

mm. teknologisen kehityksen ja työelämän muutoksen myötä syntyviä uusia toimintatapoja. Työvoiman ammatillisen liikkuvuuden edistäminen edellyttää toimia työssä oleville henkilöille, jotta heidän osaamisensa vastaisi paremmin työnantajien tarpeisiin ja henkilön omiin uratavoitteisiin. Eri-tyistä huomiota kiinnitetään kasvu- ja rakennemuutosaloja sekä älykästä erikoistumista tukevan koulutuksen laatuun ja tarjontaan alueelliset painotukset huomioiden.

Suomeen on tarpeen houkutella kansainvälisiä osaajia mm. EURESilla ja hyödyntää jo maassa olevien potentiaalia. Tavoitteena on kehittää yritysten rekrytointivalmiuksia ja houkuttelevuutta työnantajana ja kouluttaa yrityksiä markkinoimaan itseään kiinnostavana työpaikkana.

Tavoitteena on osaamisen ja osaamistarpeiden tunnistaminen ja tunnustaminen sekä ennakointi- ja osaamisverkostojen kehittäminen. Tarvitaan muutosten hallinnan mm. muutosturvan toimintamallin kehittämistä sujuvammaksi ja yksilöllisemmät palvelut mahdollistavaksi. Tavoitteena on parantaa kohtaantoa positiivisissa ja negatiivisissa rakennemuutosilanteissa. Tarvitaan viranomais-ten ja yhteistyökumppaneiden toimintatapojen ja –prosessien sekä osaamisen kehittämistä.

Tavoitellaan työelämän laadun ja työorganisaatioiden uudistamista osaamisen lisäämisellä mm. työn tuottavuus, työhyvinvointi, työ- ja yksityiselämän yhteensovittaminen sekä työturvallisuus huomioiden. Tulee tunnistaa organisaatioille strategisesti tärkeitä työelämän kehittämisen teemoja ja vaikuttavimpia kehittämisen keinoja.

On tarpeen edistää sukupuolten tasa-arvoa ja vähentää segregatiota koulutus- ja työelämässä erityisillä sukupuolten tasa-arvoa edistävillä hankkeilla.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

Jatkuva oppiminen ja joustavat koulutuspolut

- lisätään yksilöllisten, monimuotoisten ajasta ja paikasta riippumattomien jatkuvan oppimisen koulutuskokonaisuuksien tarjontaa ml. täydennys- ja erikoistumiskoulutukset sekä perustaitojen kehittäminen
- tuetaan tutkintojen ja tutkintojen osien suorittamista sekä edistetään ja kehitetään työelämässä tapahtuvan oppimisen ja ulkomailla suoritettujen tutkintojen tunnustamista ja tunnustamista
- edistetään yrittäjyyttä ja liiketoimintaosaamista osana koulutusta ja työelämää
- tuetaan eri alojen kehittymistä osana ekosysteemejä ja vahvistetaan palvelujen tuotanto-osaamista
- kehitetään jatkuvan oppimisen mahdollistavia koulutusrakenteita ja oppimisympäristöjä sekä oppimista tukevaa pedagogiikkaa
- tuetaan koulutuksen ja työelämän sekä kouluasteiden välisten nivelvaiheiden siirtymien sujuvoittamista
- kehitetään koulutuksen laatua ja tarjontaa mm. älykkään erikoistumisen ja kasvu- ja rakennemuutosalojen tarpeisiin
- tuetaan jatkuvan oppimisen avulla elinkeinorakenteen monipuolistamista ja uudenlaisten palvelurakenteiden syntymistä mm. luovaa osaamista hyödyntämällä

Palveluiden kehittäminen

- kehitetään, levitetään ja juurrutetaan monialaisia, moniammatillisia ja monikanavaisia ohjaus- ja neuvontapalveluita koulutuksessa ja työelämässä sekä vahvistetaan asiantuntijoiden valmiuksia vastata monimuotoistuvan asiakaskunnan tarpeisiin

Muutostarpeiden ja osaamisen ennakointi työmarkkinoiden tarpeiden pohjalta

- tuetaan osaamistarpeiden ennakointia ja ennakointitiedon hyödyntämistä
- edistetään tutkimus- ja kehittämistoiminnan integroitumista koulutukseen

Työelämän kehittäminen

- edistetään työhyvinvointia, työterveyttä ja työssä jaksamista, hyvän työelämän kehittymistä ja työelämän laatua ml. työn ja yksityiselämän yhteensovittaminen ja työyhteisöjen monimuotoisuuden lisääminen
- edistetään toimintatapoja, jotka parantavat samanaikaisesti tuottavuutta ja tuloksellista työn tekemistä sekä työhyvinvointia
- kehitetään mikro- ja pk-yritysten ja muiden organisaatioiden sekä niiden henkilöstön, ml. lukien johtajat, osaamista
- edistetään yritysten muutoskyvykkyyttä neuvonnan, ohjauksen ja verkostojen kautta

Ammatillisen liikkuvuuden ja kohtaannon edistäminen

- parannetaan kohtaantoa ja edistetään ammatillista liikkuvuutta eri palveluja kehittämällä, hyödyntämällä ja yhdistelemällä
- edistetään kansainvälisten osaajien rekrytointia Suomeen ja integroidaan jo maassa olevia yhteistyössä EAKR- ja Talent Boost –toimenpiteiden kanssa
- toteutetaan muutostilanteiden kehittämiskokeiluja kuten digitaalisia osaamiskartoituksia, kehitetään uusia koulutus- ja valmennusmahdollisuuksia sekä niiden toteuttamisen verkostoja, vahvistetaan verkostoja työnhakijoiden ja työnantajien välillä, tiivistetään muutosturvan ja työnvälityksen sekä yrityspalvelujen yhteyttä
- kehitetään muutosturvan viestintää, mittareita sekä palautejärjestelmää

Läpileikkaavat periaatteet

Sosiaalisia innovaatioita syntyy mm. koulutus- ja ohjauspalveluiden rakenteiden ja moniammatillisten ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämisen yhteydessä. Uusia toimintatapoja levitetään ja juurrutetaan pysyviksi käytännöiksi.

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa. Osaavat kansalaiset ovat yhteiskunnan kestävä kehityksen mahdollistajia. Hyvän ja turvallisen opiskelu- ja työympäristön edistäminen tukee kestävä kehitystä.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena hankkeisiin osallistuvien osaaminen vastaa paremmin työelämän ja yhteiskunnan tarpeisiin. He ovat suorittaneet opintonsa loppuun ja heidän työhön sijoittumisensa on parantunut. Koulutusjärjestelmän joustavuus ja moniammatillinen ohjaus on lisännyt ihmisten mahdollisuuksia opiskella ajasta ja paikasta riippumatta. Erityisryhmät saavat tarvitsemansa palvelut sekä työpaikan tukitoimenpiteet. Eriarvoisuus osaamisessa eri väestöryhmien välillä on vähentynyt.

Osaamistarpeiden ennakointitietoa on hyödynnetty. Tutkimus- ja kehittämistoiminta on aiempaa paremmin integroitu koulutukseen.

Uusia pedagogisia ja digitaalisia opetusmenetelmiä jatkuvaan oppimiseen on kehitetty, levitetty ja juurrutettu. Ennaltaehkäisevät ja varhaisen vaiheen toimenpiteet ovat ehkäisseet mm. koulupudokkuutta. Luovan osaamisen kehittäminen ja hyödyntäminen on vahvistunut.

Organisaatioiden työhyvinvointia ja tuottavuutta on parannettu, organisaatioiden ja työntekijöiden valmiuksia muutoksiin on lisätty ja ikääntyneiden työssä pysymistä edistetty. Ammatillista liikkuvuutta on edistetty ja työpaikoille on saatu lisää kansainvälisiä osaajia. Muutosturvan toimintamallia on kehitetty ja työnhakijoiden osaaminen osataan tunnistaa siten, että heidät ohjataan tuloksellisesti eteenpäin.

Tärkeimmät kohderyhmät [937 / 1 000]

Hankkeitten kohderyhmänä on työikäinen väestö, niin opiskelijat, työssä olevat, työttömät kuin työvoiman ulkopuolellakin olevat. Kohderyhmään kuuluvia henkilöryhmiä ovat mm. nuoret, ikääntyneet, koulupudokkaat, itsensä työllistäjät, yksinyrittäjät, maahanmuuttajataustaiset, romanit ja osa-työkykyiset.

Kohderyhmänä ovat yrityksissä ja organisaatioissa työskentelevät työntekijät ja johtajat yksityisellä ja julkisella sektorilla. Kohderyhmänä ovat erilaisissa muutostilanteissa olevat työnantajat ja työntekijät. Kohderyhmiä ovat myös sellaiset työssä olevat henkilöt, joiden tämän hetkinen osaaminen tarvitsee päivytystä tai joiden työelämässä pitempään pysymistä turvataan.

Kohderyhmään kuuluvat järjestöt, työmarkkinaosapuolet, yhdistykset, säätiöt, kunnat, kasvatus- ja koulutusorganisaatiot, tutkimuslaitokset, taide- ja kulttuurilaitokset ja muut työelämän ja palveluiden kehittäjät ja niiden henkilökunta.

Kohderyhmät voidaan tarvittaessa rajata tarkemmin alueellisten erityispiirteitten tai valtakunnallisten tarpeitten mukaisesti.

Toimet tasa-arvon, osallisuudet ja syrjimättömyyden edistämiseksi [1 205 / 2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään mm. tasa-arvosuunnittelun avulla. Puretaan työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaista eriytymistä ylläpitäviä rakenteita. Lisätään sukupuolittain eriteltyä tietoa ja tavoitteita hanketoiminnassa. Lisätään organisaatioiden ja yksilöiden tasa-arvo-osaamista, edistetään sukupuolistereotyyppien tunnistamista sekä kehitetään rekrytointikäytäntöjä. Ohjauspalveluissa otetaan käyttöön sukupuolittietoinen ohjaus, jolla helpotetaan koko työvoimapotentialin hyödyntämistä ja siten mm. työvoiman saatavuutta sekä edistetään ihmisten tasa-arvoista kohtailua ja asemaa koulutuksessa ja työmarkkinoilla.

Yhdenvertaisuus huomioidaan palvelujen kehittämisessä ja tarjoamisessa mm. yhdenvertaisuussuunnittelun ja moninaisuuskoulutuksen avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Toiminnassa kehitetään malleja koulutuksen tarjoajien ja työnantajien monimuotoisuusosaamiseen lisäämiseksi. Kaikessa toiminnassa huomioidaan aiheeseen liittyvät kansainväliset sopimukset

Kehitetään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelua, jotta koulutuksessa ja työelämässä voidaan paremmin vastata tasa-arvo- ja yhdenvertaisuushaasteisiin ml. segregatio ja stereotyyppien vaikutukset

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [697 / 2 000]

NSPA ITI-strategian mukaan pohjoisen harvan asutuksen alueen erillisrahoituksella rahoitetaan erityistavoitteen tuettavaa toimintaan erityisesti huomioiden jatkuvan oppimisen mahdollistavan koulutuksen saavutettavuuden edistäminen yritysten uudistumiskyvyn ja työllisyyden edistämiseksi, paikkariippumattoman työskentelyn ja koulutuksen edistäminen ja työn tekemistä edistävien liikkumis- ja etätöiden ratkaisujen mahdollistaminen, yrittäjyyttä ja innovaatiokyvykkyyttä edistävien koulutus- ja palvelumallien kehittäminen yritysten kasvun ja uudistumiskyvyn vahvistamiseksi, matkailun ja tapahtumatuotannon osaamisen vahvistaminen alueen vetovoimaisuuden ja työllisyyden edistämiseksi sekä koulutuksen ja työelämän nivelvaiheiden tukeminen. NSPA ITI-strategia ks. ET 3.3.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet [1 211 / 2 000]

Kansainvälisellä yhteistyöllä edistetään hyvien käytäntöjen kehittämistä, levittämistä ja juurruttamista. Toimilla edistetään kohderyhmään kuuluvien henkilöiden osaamista koulutukseen ja työelämän kehittämiseen liittyviin osa-alueisiin liittyen.

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa keskitytään arktisen toimintaympäristön haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, saavutettavuuteen ja harvaan asutukseen. Arktisen alueen hauraus on alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia myös edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa niihin haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmassa ([www-linkki](#)), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavien toimien tulee tukea yhtä tai useampaa toimeenpanosuunnitelman toimea. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia. Suomen kannalta kiinnostavimmat yhteistyöt liittyvät koulupudokkuuden vähentämiseen sekä työssä olevien osaamisen lisäämiseen.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Indikaattorit

Tuotosindikaattorit

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Toimin- ta- linja	Eri- tyis- tavoite	Ra- hasto	Alueluokka**)	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yk- sikkö	Välita- voite (2024)	Tavoite (2029)
4	4.1.6. (vi)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	CO01	<i>Työttömät, mukaan lu- kien pitkäaikaistyöttö- mät*</i>			
				CO02	<i>Pitkäaikaistyöttömät*</i>			
				CO03	<i>Työelämän ulkopuolella olevat*</i>		X	X
				CO04	<i>Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinhar- joittajat*</i>		X	X
				CO05	<i>Alle 30-vuotiaat*</i>		X	X
				CO06	<i>Yli 54-vuotiaat*</i>			
				CO07	<i>Henkilöt, joilla on ylem- män perusasteen tai sitä vähäisempi koulutus (ISCED 0–2)*</i>		X	X
				CO08	<i>Henkilöt, joilla on kes- kiasteen (ISCED 3) tai keskiasteen jälkeinen (ISCED 4) koulutus*</i>			
				CO09	<i>Henkilöt, joilla on korkea- asteen koulutus (ISCED 5–8)*</i>			

				CO10	Vammaiset**			
				CO11	Kolmannen maan kansalaiset			
				CO12	Ulkomaalaistaustaiset henkilöt			
				CO13	Vähemmistöt (myös marginalisoituneet yhteisöt kuten romanit)**			
				CO14	Asunnottomat tai asunto-markkinoilta syrjäytyneet*			
				CO15	Maaseutualueilla asuvat*			
				CO16	Kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla tuettujen viranomaisten tai julkisten palvelujen lukumäärä		X	X
				CO17	Tuettujen mikroyritysten sekä pienten ja keski-suurten yritysten (mukaan lukien osuustoiminnalliset ja yhteiskunnalliset yritykset) lukumäärä			

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Toimin- ta- linja	Eri- tyis- ta- voite	Ra- hasto	Alueluokka**)	Tun- nus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yk- sikkö	Pe- rus- taso tai vii- tearvo	Viite- vuosi	Ta- voite (2029)	Tie- to- lähde [200]	Huo- mau- tuk- set [200]
4	4.1.6 (vi)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	CR01	Osallistujat, jotka ovat ryhtyneet työnhakuun jättäessään toimen*						
				CR02	Osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen*						
				CR03	Osallistujat, jotka saavat ammattipätevyyden jättäessään toimen*				X		
				CR04	Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen*				X		
				CR05	Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä						

					<i>ammatinharjoittajina, kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*</i>						
				CR06	<i>Osallistujat, joiden työmarkkinatilanne on parantunut kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*</i>						
				OK10	Palvelun laatu				X		

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.6 (vi)	100 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 117 130	

Käytettävät koodit:

100 Itsenäisen ammatinharjoittamisen ja yrityksen perustamisen tukeminen

105 Toimenpiteet, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille ja vähennetään sukupuoleen perustuvaa eriytymistä työmarkkinoilla *[Tarkistetaan muotoilu lopullisesta asetuksesta]*

106 Toimenpiteet, joilla edistetään työ- ja yksityiselämän tasapainoa, kuten lasten ja huollettavien henkilöiden hoitopalveluja

107 Toimenpiteet, joilla edistetään tervettä ja asianmukaista työympäristöä ja puututaan terveysriskeihin, myös edistämällä liikuntaa

108 Tuki digitaalisten taitojen kehittämiseen

109 Tuki työntekijöiden, yritysten ja yrittäjien sopeutumiseksi muutoksiin

110 Toimenpiteet, joilla kannustetaan aktiivista ja tervettä ikääntymistä

111 Tuki varhaiskasvatukseen (pois lukien infrastruktuurit)

112 Tuki perusasteen ja keskiasteen koulutukseen

113 Tuki korkea-asteen koulutukseen

114 Tuki aikuiskoulutukseen

117 Toimenpiteet, joilla parannetaan syrjäytyneiden ryhmien, kuten romanien koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia ja edistetään heidän sosiaalista osallisuuttaan

130 Yhteistyön tehostaminen sekä jäsenvaltioissa että sen ulkopuolella olevien kumppanien kanssa

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.6 (vi)	01	

Käytettävä koodi: Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.6 (vi)		

Yhdennetyt alueelliset investoinnit

- 11 Lähiöt
- 12 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 13 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 14 Vuoristoalueet
- 15 Saaret ja rannikkoalueet
- 16 Harvaan asutut alueet
- 17 Muuntyyppiset kohdealueet

Muut lähestymistavat

- 41 Lähiöt
- 42 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 43 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 44 Vuoristoalueet
- 45 Saaret ja rannikkoalueet
- 46 Harvaan asutut alueet
- 47 Muuntyyppiset kohdealueet
- 48 Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.6 (vi)	01 02 03	

Ilmastonmuutokseen liittyviin tavoitteisiin myönnettävän tuen laskukerroin

TAULUKKO 6: ESR:N TOISSIJAISET TEEMOJEN KOODIT ESR:N TOISSIJAISET TEEMAT

01	Vihreän osaamisen ja työllisyyden sekä vihreän talouden edistäminen	100 %
02	Digitaalisten taitojen ja työpaikkojen kehittäminen	0 %
03	Tutkimukseen ja innovointiin sekä älykkääseen erikoistumiseen investoiminen	0 %
04	Pieniin ja keskisuuriin yrityksiin (pk-yritykset) investoiminen	0 %
05	Syrjimättömyys	0 %
06	Sukupuolten tasa-arvo	0 %
07	Työmarkkinaosapuolten valmiuksien kehittäminen	0 %
08	Kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden valmiuksien kehittäminen	0 %
09	Ei sovelleta	0 %

2.4.3.. Erityistavoite: Yhdenvertaiseen osallisuuteen (ET 4.1.7.)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [7 956 / 8 000]

Tavoitteena on vahvistaa heikoimmassa työmarkkina-asemassa ja suurimmassa huono-osaisuusriskissä olevien henkilöiden aktiivista toimijuutta ja osallisuutta sekä kiinnittymistä koulutukseen ja työmarkkinoille. Varhainen puuttuminen ja tuki edistävät työttömyys- ja syrjäytymiskierteen katkaisemista sekä ehkäisevät koulunkäynnin tai opiskelun keskeytymistä. Tavoitteena on kohderyhmään kuuluvien terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen, jotta heillä olisi riittävät voimavarat pyrkiä aktiivisesti parantamaan omaa ja tarvittaessa myös läheistensä elämäntilannetta.

Vaikeimmin työllistyvien työllistymisen tueksi on tarpeen lisätä tuetun työllistymisen menetelmien käyttöä ja vaikuttavien toimintamallien juurruttamista. Tarvitaan toimia, joiden tuella mielenterveyden häiriöitä ja päihdehäiriöitä sairastavilla on mahdollisuus osallistua opintoihin ja työhön. Työttömien työkyvyn tuen palvelujen ja kuntoutuksen saatavuutta ja laatua on tarpeen parantaa. Tavoitteena on nivoa monialaiset hyvinvointi-, sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalvelut tiiviisti työllisyys- ja koulutuspalveluihin. Näin varmistetaan, että yksilön palvelupolku ei katkea ja että hänellä on mahdollisuus hyödyntää yhteiskunnan ja muiden hankkeiden tarjoamia palveluita mahdollisimman oikea-aikaisesti ja täysipainoisesti. Osatyökykyisten työllistymistä edistetään edellä mainittuihin tavoitteisiin sisältyvillä toimilla, jotka tukevat hallitusohjelman mukaista työkykyohjelmaa.

Tavoitteena on parantaa nuorten, työikäisten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten osaamista, keskinäistä yhteistyötä ja verkostotyöskentelyn osaamista. Ylisukupolvista syrjäytymistä ehkäistään tukemalla perheitä ja edistämällä vanhempien työelämään osallistumista. Nuoria

tuetaan opinto- ja työelämäpolulle kokonaisvaltaisesti ja heidän toimintakykyään ja -valmiuksiaan vahvistetaan esim. psykososiaalisin keinoin.

Yhdenvertaisuutta on tarpeen edistää turvaamalla vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja lisäämällä maahanmuuttajataustaisten ja etnisten vähemmistöjen osallisuutta. Tavoitteena on kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien (esim. rikosseuraamusasiakkaat, asunnottomat, päihteiden käyttäjät, mielenterveyskuntoutujat, tulottomat) asumisen, hyvinvoinnin ja osallisuuden tukeminen. Palveluja (esim. työvoimapalvelut, terveydenhuolto, koulutus) tulee kehittää siten, että ne ovat kaikille sopivia, esteettömiä ja saavutettavia.

Palveluissa on tarpeen entistä paremmin huomioida palvelun käyttäjän ja tarvittaessa hänen läheistensä erityistarpeet. Tämä voi sisältää mm. omakielisen ohjauksen, uudenlaisten yhteiskuntaan kiinnittymistoimien ja hyvien yhteiskuntasuhteiden edistämistä. Tavoitteena on kehittää ja tehdä tiivistä yhteistyötä julkisen, kolmannen ja neljännen sektorin sekä yritysten kanssa sekä kehittää monitoimijaisia strategiseen kumppanuuteen perustuvia toimintamalleja. Toimissa hyödynnetään kokemusasiantuntijoita ja vertaistukea sekä kohderyhmää edustavien tahojen asiantuntemusta.

On tarpeen kehittää kansalaistoimijalähtöisiä ja muita toimintamalleja. Tavoitteena on lisätä alueiden yhteisöllistä hyvinvointia toimilla, jotka tähtäävät yksinäisyyden vähentämiseen ja yhdessä tekemiseen. On tarpeen kehittää helposti saavutettavia, monipuolisia, arkiympäristöihin tuotavia palveluita erityisesti yhteiskunnallisen ja kulttuurisen asemansa tai muun haavoittuvuuden vuoksi vaikeassa asemassa oleville ihmisille, joita on muutoin vaikea tavoittaa.

Tavoitteena on tiivistää yhteistyötä työnantajien kanssa, jotta voidaan esim. erilaisten työpaikalla tapahtuvien valmennus- ja kuntoutustoimien avulla tukea työllistymistä. On tarpeen vahvistaa polkuja työtoiminnasta työhön avoimille työmarkkinoille ja koulutukseen sekä rakentaa työmarkkinoita, jotka tarjoavat työllistymisen mahdollisuuksia työelämän ulkopuolella oleville ryhmille.

Syrjäytyneiden ja heikossa asemassa olevien ihmisten työelämäänsä osallistumisen taustalla vaikuttavat syyt ovat usein sukupuolittuneita: esimerkiksi naisilla lähisuhdeväkivalta tai mielenterveyden ongelmat, miehillä päihderiippuvuus tai heikko koulutustaso. Sukupuolinäkökulman huomioiminen kaikissa syrjäytymistä ehkäisevissä ja osallisuutta edistävässä toimissa varmistaa tasa-arvon toteutumista ja lisää toimien vaikuttavuutta.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö

Yhtäläisten mahdollisuuksien ja osallisuuden edistäminen

- tuetaan monipuolisin keinoin kaikkein heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden kiinnittymistä yhteiskuntaan, koulutukseen ja työmarkkinoille sekä torjutaan huono-osaisuutta ja syrjäytymistä
- lisätään eri väestöryhmien vuorovaikutusta
- yksinäisten ja riippuvuus- ja/tai työ- ja toimintakyvyn haasteiden kanssa kamppailevien hyvinvointia lisätään mm. yhteisöllisin ja kuntouttavin toimenpitein
- edistetään vammaisten henkilöiden, etnisten vähemmistöjen ja muiden heikommassa asemassa olevien väestöryhmien oikeuksien toteutumista
- kehitetään kansalaistoimijalähtöistä toimintaa ja yhteisöllisiä palveluita sekä edistetään vähemmistö- ja erityisryhmien osallistumista päätöksentekoon ja palveluiden suunnitteluun
- hyödynnetään kulttuuri- ja liikuntapalveluja osallisuuden, hyvinvoinnin ja työllisyyden edistämisessä

Työllistymismahdollisuuksien parantaminen

- parannetaan heikoimmassa asemassa olevien valmiuksia päästä koulutukseen ja työmarkkinoille

- rakennetaan osallistavia työmarkkinoita, lisätään tuetun työllistymisen menetelmien käyttöä ja vaikuttavuutta sekä kehitetään työtoiminnan sisältöjä

Palveluiden kehittäminen

- kehitetään, levitetään ja juurrutetaan monialaisia, oikea-aikaisia, saavutettavia ja katkeamattomia hyvinvointi-, sosiaali-, terveys-, kuntoutus- koulutus- ja työllisyyspalveluita ja kehitetään mm. perhe- ja nuorisotyön menetelmiä ja verkostomaista työtettä
- edistetään kolmannen ja neljännen sektorin ja viranomaisten välistä kumppanuutta, yhteistyötä ja osaamista heikoimmassa asemassa olevien ryhmien palveluiden ja yhteiskuntaan kiinnittymisen parantamiseksi
- kehitetään tuloksellisia mm. sosiaalisen kuntoutuksen ja päihdekuntoutuksen toimintamalleja työkäisille samoin kuin työ- ja toimintakyvyn palveluja
- kehitetään sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden osaamista sosiaali- ja terveysalalla, jotta voidaan paremmin vastata tasa-arvo- ja yhdenvertaisuushaasteisiin

Läpileikkaavat periaatteet

Sosiaalisia innovaatioita syntyy syrjäytymistä ehkäisevien ja osallisuutta edistävien rakenteiden ja moniammatillisten ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämisen yhteydessä. Uusia toimintatapoja levitetään ja juurrutetaan pysyviksi käytännöiksi.

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa. Yhdenvertaisuuden edistäminen ja oman elämän parempi hallinta edistävät kestävän kehityksen toteutumismahdollisuuksia. Myös kansalaisten kokema osallisuuden tunne edistää kestävää kehitystä.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena hankkeisiin osallistuneiden työttömien ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten ja työkäisten hyvinvointi, osallisuus, yhdenvertaisuus, työ- ja toimintakyky, aktiivinen toimijuus ja osaaminen ovat parantuneet niin, että useat heistä ovat siirtyneet koulutukseen tai työhön tai sille johtavalle polulle. Eri väestöryhmien (ml. sukupuolet) väliset, sekä alueelliset terveys- ja hyvinvointierot ovat kaventuneet. Hankkeilla on torjuttu huono-osaisuutta, ylisukupolvista köyhyyttä ja syrjäytymistä.

Monitoimijaiset, sektori- ja organisaatorajat ylittävät palvelujärjestelmät toimivat saumattomasti ja oikea-aikaisesti sekä tukevat ammattilaisten yhteistyötä. Kolmannen ja neljännen sektorin toimijat ja vertaistukea tarjoavat henkilöt osallistuvat palvelujärjestelmiin ja työllistämis- ja kehittämistoimintaan. Perheiden aikuisten tukemiseksi sekä perheiden parissa työskentelevien osaamisen ja tietoisuuden lisäämiseksi kehitetyt toimet auttavat myös lapsia.

Työmarkkinat ovat aiempaa osallistavampia ja tarjoavat työllistymisen mahdollisuuksia heikossa työmarkkina-asemassa oleville henkilöille. Tuloksena on laadukkaiden ja monipuolisten matalan kynnyksen työ- ja toimintapaikkojen lisääntyminen.

Tärkeimmät kohderyhmät [783 / 1 000]

Työmarkkinoiden näkökulmasta heikoimmassa asemassa olevat henkilöt, sisältäen vähemmistöt ja erityisryhmät, joiden yhteiskunnallista osallisuutta halutaan edistää. Kohderyhmään kuuluvat työmarkkinoille heikosti integroituneiksi tunnistettavat henkilöryhmät kuten nuoret, ikääntyneet, koulupudokkaat, maahanmuuttajataustaiset, romanit ja osatyökykyiset. Kohderyhmään kuuluvat syrjäytymisvaarassa olevat henkilöt riippumatta heidän aiemmasta koulutus- ja työhistoriastaan tai sen puutteesta ja välillisesti myös esim. heidän läheisensä.

Kohderyhmään kuuluvat myös monialaisten hyvinvointi-, sosiaali-, terveys- ja kuntoutus- sekä neuvontapalveluiden tarjoajat ja niiden johto ja henkilöstö, joiden yhteistyötä ja osaamista halutaan kehittää.

Kohderyhmät voidaan tarvittaessa rajata tarkemmin alueellisten erityispiirteitten tai valtakunnallisten tarpeitten mukaisesti.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [1 216/ 2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään mm. tasa-arvosuunnittelun keinoin. Puretaan työ- ja koulutusrrien segregaatiota ylläpitäviä rakenteita. Lisätään sukupuolitietoisia menetelmiä ohjaus- ja muissa palveluissa ja tiedostetaan mahdolliset syrjäytymiseen vaikuttavat sukupuoleen liittyvät tekijät. Kehitetään sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden osaamista, jotta voidaan paremmin vastata tasa-arvo- ja yhdenvertaisuushaasteisiin.

Osallisuutta edistetään lisäämällä kansalaisten aktiivisuutta, sosiaalista pääomaa ja yhteisöllisyyttä. Kehittämistarpeet lähtevät paikalliselta tasolta ja toimeenpanossa osallistetaan alueen asukkaita ja muita toimijoita. Toimintaa rahoitetaan alueilla, joilla ei rahoiteta maaseutu- tai kalatalousrahoista paikallista kehittämistä.

Yhdenvertaisuus huomioidaan palvelujen kehittämisessä ja tarjoamisessa. Toiminnassa otetaan huomioon kunkin kohderyhmän erityistarpeet ja kulttuuritietoinen ohjaus. Palveluissa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi koulutuksessa ja työmarkkinoilla tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Toiminnassa kehitetään menetelmiä syrjinnän vähentämiseksi yhteiskunnassa ja eri vähemmistöjen yhdenvertaisuuden lisäämiseksi. Kaikessa toiminnassa huomioidaan aiheeseen liittyvät kansainväliset sopimukset

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu [536 / 2 000]

NSPA ITI-strategian mukaan pohjoisen harvan asutuksen alueen erillisrahoituksella rahoitetaan erityistavoitteen tuettavaa toimintaan erityisesti huomioiden terveys- ja hyvinvointierojen kaventaminen työ- ja opiskelukykyisyyden edistämiseksi, osallisuuden ja yhteisöllisyyden tukeminen nuorille ja perheille hyödyntäen monialaista osaamista ja mm. luovia menetelmiä alueen vetovoimaisuuden ja osallisuuden parantamiseksi, palveluiden saavutettavuuden edistäminen (digitaaliset palvelut ja innovatiiviset toimet) ja nuorisotyön ja perheiden auttamisen vahvistaminen. NSPA ITI-strategia ks. ET 3.3.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet [1 329 / 2 000]

Kansainvälistä yhteistyötä lisäämällä edistetään hyvien käytäntöjen kehittämistä, levittämistä ja juurruttamista. Toimilla edistetään kohderyhmään kuuluvien henkilöiden osallisuutta, työllistymistä ja koulutukseen osallistumista.

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa keskitytään arktisen toimintaympäristön haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, saavutettavuuteen ja harvaan asutukseen. Pohjoisen arktisen alueen hauraus on alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia myös edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä.

Itämeren alueen strategian (EUSBSR) tavoitteena on vastata alueen jäsenvaltioiden yhteisiin haasteisiin. Kehittämisen painopisteet on kuvattu strategian toimenpideohjelmassa ([linkki](#)). Sen puitteissa tehtävää kansainvälistä yhteistyötä voidaan toteuttaa temaattisten, pitkäkestoisten hankekokonaisuuksien avulla, jotka kokoavat eri puolilta yhteen toimijoita ja rahoitusta. Ohjelmakauden aikana voidaan järjestää Itämeren alueen jäsenmaissa synkronoituja hankehakuja. Myös yksittäiset hankkeet voivat tukea strategian tavoitteita.

Suomen kannalta kiinnostavimmat yhteistyön aiheet liittyvät mm. työelämän ulkopuolella olevien saamiseen osallisuutta edistävään toimintaan ja koulutukseen sekä tälle kohderyhmälle sopivien työpaikkojen löytäminen tai luominen.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Indikaattorit

Tuotosindikaattorit

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Toimin- ta- linja	Eri- tyis- tavoite	Ra- hasto	Alueluokka**)	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yksikkö	Välita- voite (2024)	Tavoite (2029)
4	4.1.7. (vii)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	CO01	<i>Työttömät, mukaan lu- kien pitkäaikaistyöttömät*</i>			
				CO02	<i>Pitkäaikaistyöttömät*</i>		X	X
				CO03	<i>Työelämän ulkopuolella olevat*</i>		X	X
				CO04	<i>Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinharjoit- tajat*</i>			
				CO05	<i>Alle 30-vuotiaat*</i>			
				CO06	<i>Yli 54-vuotiaat*</i>			
				CO07	<i>Henkilöt, joilla on ylem- män perusasteen tai sitä vähäisempi koulutus (ISCED 0–2)*</i>			
				CO08	<i>Henkilöt, joilla on kes- kiasteen (ISCED 3) tai keskiasteen jälkeinen (ISCED 4) koulutus*</i>			
				CO09	<i>Henkilöt, joilla on korkea- asteen koulutus (ISCED 5–8)*</i>			
				CO10	<i>Vammaiset**</i>			
				CO11	<i>Kolmannen maan kansa- laiset</i>			
				CO12	<i>Ulkomaalaistaustaiset henkilöt</i>		X	X
				CO13	<i>Vähemmistöt (myös mar- ginalisoituneet yhteisöt kuten romanit)**</i>			
				CO14	<i>Asunnottomat tai asunto- markkinoilta syrjäytyneet*</i>			
				CO15	<i>Maaseutualueilla asuvat*</i>			

				CO16	Kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla tuettujen viranomaisten tai julkisten palvelujen lukumäärä		X	X
				CO17	Tuettujen mikroyritysten sekä pienten ja keski suurten yritysten (mukaan lukien osuustoiminnalliset ja yhteiskunnalliset yritykset) lukumäärä			
					Tuettujen lapsiperheiden lukumäärä		X	X

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Toimin- ta- linja	Eri- tyis- ta- voite	Ra- hasto	Alueluokka**)	Tun- nus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yk- sikko	Pe- rus- taso tai vii- tearvo	Viite- vuosi	Ta- voite (2029)	Tie- to- lähde [200]	Huo- mau- tuk- set [200]
4	4.1.7 (vii)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	CR01	<i>Osallistujat, jotka ovat ryhtyneet työnhakuun jättäessään toimen*</i>				X		
				CR02	<i>Osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen*</i>				X		
				CR03	<i>Osallistujat, jotka saavat ammattipätevyyden jättäessään toimen*</i>						
				CR04	<i>Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen*</i>				X		
				CR05	<i>Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*</i>						
				CR06	<i>Osallistujat, joiden työmarkkinatilanne on parantunut kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*</i>						
				OK10	Palvelun laatu				X		

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.7 (vii)	105 108 115 116 117 120 130	

Käytettävät koodit:

105 Toimenpiteet, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille ja vähennetään sukupuoleen perustuvaa eriytymistä työmarkkinoilla *[Tarkistetaan lopullinen muotoilu]*

108 Tuki digitaalisten taitojen kehittämiseen

115 Toimenpiteet, joilla edistetään yhtäläisiä mahdollisuuksia ja aktiivista osallistumista yhteiskunnan toimintaan

116 Keinot heikommassa asemassa olevien henkilöiden yhteiskuntaan integroimiseksi ja uudelleen työllistämiseksi

117 Toimenpiteet, joilla parannetaan syrjäytyneiden ryhmien, kuten romanien, koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia ja edistetään heidän sosiaalista osallisuuttaan

120 Toimenpiteet kolmansien maiden kansalaisten integroimiseksi yhteiskuntaan

130 Yhteistyön tehostaminen sekä jäsenvaltiossa että sen ulkopuolella olevien kumppanien kanssa

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.7 (vii)	01	

Käytettävä koodi: Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste *(täydennetään)*

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet Siirtymä	4.1.7 (vii)		

		NSPA			
--	--	------	--	--	--

Yhdennetyt alueelliset investoinnit

- 11 Lähiöt
- 12 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 13 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 14 Vuoristoalueet
- 15 Saaret ja rannikkoalueet
- 16 Harvaan asutut alueet
- 17 Muuntyyppiset kohdealueet

Muut lähestymistavat

- 41 Lähiöt
- 42 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 43 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 44 Vuoristoalueet
- 45 Saaret ja rannikkoalueet
- 46 Harvaan asutut alueet
- 47 Muuntyyppiset kohdealueet
- 48 Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.7 (vii)	09	

Ilmastonmuutokseen liittyviin tavoitteisiin myönnettävän tuen laskukerroin

TAULUKKO 6: ESR:N TOISSIJAISET TEEMOJEN KOODIT ESR:N TOISSIJAISET TEEMAT

01	Vihreän osaamisen ja työllisyyden sekä vihreän talouden edistäminen	100 %
02	Digitaalisten taitojen ja työpaikkojen kehittäminen	0 %
03	Tutkimukseen ja innovointiin sekä älykkääseen erikoistumiseen investoiminen	0 %
04	Pieniin ja keskisuuriin yrityksiin (pk-yritykset) investoiminen	0 %
05	Syrjimättömyys	0 %
06	Sukupuolten tasa-arvo	0 %
07	Työmarkkinaosapuolten valmiuksien kehittäminen	0 %
08	Kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden valmiuksien kehittäminen	0 %
09	Ei sovelleta	0 %

2.5. ESR-toimintalinja: Lapset mukaan ottava Suomi

	Tämä on maakohtaisiin suosituksiin liittyvä toimintalinja
	Tämä on nuoristyöllisyyteen liittyvä toimintalinja
	Tämä on innovatiivisiin toimiin liittyvä toimintalinja
	[This is a priority dedicated to addressing material deprivation support to the most deprived under the the specific objective set out in point (xi) of Article 4(1) of the ESF+ regulation] **
X	[This is a priority dedicated to addressing material deprivation support to the most deprived under the the specific objective set out in point (x) of Article 4(1) of the ESF+ regulation]

2.5.1 Erityistavoite: Eväitä elämään (ET 4.1.10)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [2 833 / 8 000]

Tavoitteena on parantaa kaikkein heikoimmassa asemassa ja suurimmassa syrjäytymisvaarassa olevien vähävaraisten perheitten lasten hyvinvointia, osallisuutta ja osallistumista yhteiskuntaan sekä luoda tasa-arvoisia mahdollisuuksia lapsille perhetaustasta huolimatta. Vaikka Suomessa on tarjolla kattavat neuvolapalvelut ja lapsilla on oikeus päivähoidon, peruskoulun ilmaiseen opetukseen ja ruokailuun sekä yhteiskunnan tarjoamiin sosiaali-, terveys- ja muihin palveluihin, on silti tarpeen pyrkiä torjumaan lapsille köyhyydestä aiheutuvia haittoja. Vähävaraisissa perheissä Suomessa elää noin 120 000 lasta. Lapsiperheköyhyyden taustalla on työttömyyttä, niukkaa koulutusta ja valitettavan usein myös päihde- ja mielenterveysongelmia. Usein köyhyyden aiheuttama eriarvoisuus lapsiperheiden ja lasten tilanteissa on nähtävissä jo varhaisessa vaiheessa, jonka vuoksi tavoitteena on puuttua mahdollisimman aikaisin eriarvoistumisen syihin ja seurauksiin.

Tavoitteena on edistää vähävaraisten perheitten lasten tasavertaisia mahdollisuuksia aktiiviseen osallistumiseen heidän voimavarojensa ja itsetuntonsa vahvistamiseksi. Tämä tarkoittaa esim. harastus-, leiri- tai kerhotoiminnan tukemista lapsen toiveita ja tarpeita kuunnellen. Tavoitteena on luoda onnistumisen ja osallisuuden kokemuksia sekä edistää lasten mahdollisuuksia luoda heitä kannustavia ja vahvistavia sosiaalisia suhteita, ml. turvalliset aikuissuhteet. Tavoitteena on toimien avulla ylläpitää lasten luontaista uteliaisuutta ja kehittää lasten taitoja, jotka osaltaan edistävät heidän mahdollisuuksiaan pärjätä koulussa ja myöhemmin työelämässä.

Kaikessa toiminnassa on tarpeen huomioida lasten ja heidän perheidensä erityistarpeet, jotka voivat liittyä mm. lapsen toimintakykyyn, kulttuuritaustaan tai asuinympäristöön. Esimerkiksi yksinhuoltaja-perheissä asuvien ja maahanmuuttajataustaisten lasten köyhyysriski on muita suurempi.

Kaikkein vaikeimmissa tilanteissa olevien lasten ja lapsiperheiden tavoittamiseksi toiminnot kytetään paikalliseen ja alueelliseen perhe- ja aikuissosiaalityöhön. Lisäksi on tarpeen tehdä yhteistyötä neuvoloiden, perhekeskusten, lastensuojelun, varhaiskasvatuksen, opiskeluhoollon, seurakuntien diakoniatyön ja järjestöjen kanssa. Täten varmistetaan tuen kohdentuminen ja sisältö mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla.

Jotta toimilla voidaan saavuttaa pysyviä positiivisia vaikutuksia lasten elämään, on aina huomioitava myös lapsen vanhemmat ja perheen kokonaistilanne. Tämän vuoksi on tavoitteena rakentaa yhteyksiä muiden erityistavoitteiden – etenkin *Yhdenvertaiseen osallisuuteen* –erityistavoitteen välille - joissa kehitetään mm. rakenteita ja palveluita. Tukemalla muilla ESR-toimilla perheen aikuisia kouluttautumisessa, työllistymisessä ja terveyteen sekä elämänhallintaan liittyvissä kysymyksissä voidaan vaikuttaa positiivisesti perheen kokonaistilanteeseen ja sitä kautta välillisesti myös tulotasoon ja lasten hyvinvointiin.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö

- tuetaan kohderyhmään kuuluvien lasten osallistumista esim. heidän vahvuuksiaan ja valmiuksiaan tukevaan harrastus- ja leiritoimintaan tai valmentavaan hoiva- ja kerhotoimintaan

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena paikallisesti tunnistettujen lasten osallisuutta ja aktiivisuutta on lisätty. Erityistoimien seurauksena tuettujen lasten eriarvoisuus on vähentynyt/syrjäytymisriski on pienentynyt (*todennetaan selvityksellä*).

Tärkeimmät kohderyhmät [200 / 1 000]

Vähävaraisten perheitten ja köyhyyden seurauksena syrjäytymisvaarassa olevat lapset.

Kohteena olevat lapset voidaan tarvittaessa rajata tarkemmin alueellisten erityispiirteiden tai valtakunnallisten tarpeiden mukaisesti.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [697 / 2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään mm tiedostamalla mahdolliset syrjäytymiseen vaikuttavat sukupuoleen liittyvät tekijät.

Osallisuutta edistetään varmistamalla kohderyhmään kuuluvien lasten mahdollisuudet vaikuttaa heille suunniteltujen toimien sisältöihin, toteutustapoihin ja ajankohtiin.

Yhdenvertaisuus huomioidaan toimien tarjoamisessa. Toiminnassa otetaan huomioon lasten erityistarpeet ja kulttuuritietoinen ohjaus. Samoin huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi mm. syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Kaikessa toiminnassa huomioidaan aiheeseen liittyvät kansainväliset sopimukset etenkin Lapsen oikeuksien sopimus <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu [231/ 2 000]

NSPA ITI-strategian mukaan pohjoisen harvan asutuksen alueen erillisrahoituksella rahoitetaan erityistavoitteen tuettavaa toimintaan erityisesti huomioiden lasten köyhyyden vähentäminen tukemalla harrastus- ja opiskelumahdollisuuksia. NSPA-ITI ks. ET 3.3.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet [1 133 / 2 000]

-

Indikaattorit (*täydennetään/täsmennetään*)

Tuotosindikaattorit

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Toimin- ta- linja	Erityis- tavoite	Ra- hasto	Alueluokka**)	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yk- sikkö	Välita- voite (2024)	Tavoite (2029)
5	4.1.10. (x)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	CO01	<i>Työttömät, mukaan lu- kien pitkäaikaistyöttö- mät*</i>			
				CO02	<i>Pitkäaikaistyöttömät*</i>			

				CO03	<i>Työelämän ulkopuolella olevat*</i>			
				CO04	<i>Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinharjoittajat*</i>			
				CO05	<i>Alle 30-vuotiaat</i>			
				CO06	<i>Yli 54-vuotiaat</i>			
				CO?	<i>Alle 18-vuotiaat</i>		X	X
				CO07	<i>Henkilöt, joilla on ylemmän perusasteen tai sitä vähäisempi koulutus (ISCED 0–2)*</i>			
				CO08	<i>Henkilöt, joilla on keskiasteen (ISCED 3) tai keskiasteen jälkeinen (ISCED 4) koulutus*</i>			
				CO09	<i>Henkilöt, joilla on korkea-asteen koulutus (ISCED 5–8)*</i>			
				CO10	<i>Vammaiset</i>			
				CO11	<i>Kolmannen maan kansalaiset</i>			
				CO12	<i>Ulkomaalaistaustaiset henkilöt</i>			
				CO13	<i>Vähemmistöt (myös marginalisoituneet yhteisöt kuten romanit)</i>			
				CO14	<i>Asunnottomat tai asuntomarkkinoilta syrjäytyneet</i>			
				CO15	<i>Maaseutualueilla asuvat*</i>			
				CO16	<i>Kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla tuettujen viranomaisten tai julkisten palvelujen lukumäärä*</i>			
				CO17	<i>Tuettujen mikroyritysten sekä pienten ja keski suurten yritysten (mukaan lukien osuustoiminnalliset ja yhteiskunnalliset yritykset) lukumäärä*</i>			

* Ei koske erityistavoitetta (x)

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Toimin- ta- linja	Eri- tyis- ta- voite	Ra- hasto	Alueluokka**)	Tun- nus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yk- sikkö	Pe- rus- taso tai vii- tearvo	Viite- vuosi	Ta- voite (2029)	Tie- to- lähde [200]	Huo- mau- tuk- set [200]
-------------------------	-------------------------------	--------------	---------------	--------------------	--------------------	------------------------	---	-----------------	------------------------	-------------------------------	--------------------------------------

5	4.1.10 (x)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	CR01	<i>Osallistujat, jotka ovat ryhtyneet työnhakuun jättäessään toimen*</i>						
				CR02	<i>Osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen*</i>						
				CR03	<i>Osallistujat, jotka saavat ammatti-pätevyyden jättäessään toimen*</i>						
				CR04	<i>Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen*</i>						
				CR05	<i>Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*</i>						
				CR06	<i>Osallistujat, joiden työmarkkina-tilanne on parantunut kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*</i>						

* Ei koske erityistavoitetta (x)

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
5	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.10 (x)	126	

Käytettävät koodit:

126 Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevia ihmisiä koskevan sosiaalisen integraation edistäminen, mukaan lukien vähävaraisimmat ja lapset

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)

5	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.10 (x)	01	
---	------	---------------------------------	---------------	----	--

Käytettävä koodi: Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
5	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.10 (x)		

Yhdennetyt alueelliset investoinnit

- 11 Lähiöt
- 12 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 13 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 14 Vuoristoalueet
- 15 Saaret ja rannikkoalueet
- 16 Harvaan asutut alueet
- 17 Muuntyyppiset kohdealueet

Muut lähestymistavat

- 41 Lähiöt
- 42 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 43 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 44 Vuoristoalueet
- 45 Saaret ja rannikkoalueet
- 46 Harvaan asutut alueet
- 47 Muuntyyppiset kohdealueet
- 48 Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
5	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.10 (x)	09	

Ilmastomuutokseen liittyviin tavoitteisiin myönnettävän tuen laskukerroin

TAULUKKO 6: ESR:N TOISSIJAI-

TEN TEEMOJEN KOODIT ESR:N

TOISSIJAISET TEEMAT

01	Vihreän osaamisen ja työllisyyden sekä vihreän talouden edistäminen	100 %
02	Digitaalisten taitojen ja työpaikkojen kehittäminen	0 %
03	Tutkimukseen ja innovointiin sekä älykkääseen erikoistumiseen investoiminen	0 %
04	Pieniin ja keskusuruihin yrityksiin (pk-yritykset) investoiminen	0 %
05	Syrjimättömyys	0 %
06	Sukupuolten tasa-arvo	0 %
07	Työmarkkinaosaapuolten valmiuksien kehittäminen	0 %
08	Kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden valmiuksien kehittäminen	0 %
09	Ei sovelleta	0 %

3. Rahoitussuunnitelma

(täydennetään)

3.A Siirrot ja maksuosuudet

3.1 Määrärahat vuosittain

3.2 Kokonaismäärärahat rahastoittain ja kansallinen yhteisrahoitus

4. Mahdollistavat edellytykset

(toimitetaan erillisenä liitetiedostona)

5. Ohjelmasta vastaavat viranomaiset

Taulukko 13: Ohjelmasta vastaavat viranomaiset (*Alueiden kehittämistä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepoliitikan rahastoja koskevan lainsäädännön uudistamisen valmisteluaineiston mukaisesti*)

Ohjelmasta vastaavat viranomaiset	Laitoksen nimi [500]	Yhteyshenkilön nimi [200]	Sähköposti [200]
Hallintoviranomainen	TEM		
Tarkastusviranomainen	VM		
Elin, joka ottaa vastaan komission suorittamia maksuja	TEM		

6. Kumppanuus

(7 391 /10 000)

Alueiden kehittämistä ja rakennerahastotoimintaa säättävä lainsäädäntö (Laki alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoimisesta 7/2014) määrää työ- ja elinkeinoministeriön 2014–2020 ohjelmakauden Suomen hallintoviranomaisena valmisteluvastuuseen rakennerahasto-ohjelman osalta. Rakennerahasto-ohjelman valmistelua varten perustettiin Koheesio 2021+ työryhmä. Työryhmän muodostivat työ- ja elinkeinoministeriön johdolla seuraavat valtion hallinnon organisaatiotahot sekä aluekehitysviranomaistahot: opetus- ja kulttuuriministeriö, valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset sekä maakunnan liitot ja edustajat suurista kaupungeista ja seutukaupungeista. Työryhmän työhön osallistuvia kumppanuustahoja ovat Kuntaliitto, Keskuskauppakamari, SAK, AKAVA, STTK, EK, MTK, Suomen yrittäjät ry, Sosiaali ja terveys Soste ry ja Suomen luonnonsuojeluliitto. Kumppanit ovat mukana komission delegoidun asetuksen (EU) n:o 240/2014 mukaisesti valmistelussa, joka kohdistuu mm. tarpeiden analysointiin ja yksilöintiin, painopistealueiden määrittelyyn ja valintaan.

Valtioneuvoston nimeämä alueellisen uudistumisen neuvottelukunta (AUNE) käsitteli rakennerahasto-ohjelman ja kumppanuussopimuksen valmistelua. Työryhmä toimi neuvottelukunnan jaostona. AUNE:ssa on ministeriöiden, ELY-keskusten ja maakunnan liittojen lisäksi tärkeimpien työmarkkina- ja elinkeinojärjestöjen, Kuntaliiton ja erikokoisten kuntien edustus.

Koheesio 2021+ työryhmä ja Alueellisen uudistumisen neuvottelukunta ovat olleet keskeiset valmistelufoorumit, joissa eri tahot ml. talous- ja sosiaalipartnerijärjestöt ja sidosryhmät ovat keskustelleet

rakennerahasto-ohjelman sisällöistä, arviointihavainnoista, painopistevalinnoista ja muista rakennerahasto-ohjelmaan liittyvistä kysymyksistä. Järjestökumppanit ovat vaikuttaneet kannaltaan keskeisten sisältökokonaisuuksien työstöön. Koheesio 202+ työryhmän työskentelyn lisäksi TEM on järjestänyt valmistelua tukevia ja koordinoivia työkokouksia erityisesti ELY-keskusten ja maakunnan liitton kanssa, fokuoituja työpajoja (mm. tasa-arvo, erityistavoitteet, indikaattorit) ja muita keskusteluja eri tahojen kanssa (ml. esittelyt sidosryhmissä ja erilliset kuulemiset). TEM on julkaissut keskeisen valmistelua tukevan materiaalin verkkopalvelussaan.

Rakennerahasto-ohjelman valmistelua ohjaa sekä suomalainen hallintoperinne, joka korostaa kuulemista, että voimassa oleva alueiden kehittämistä ja rakennerahastotoimintaa säättävä lainsäädäntö, jossa on määritelty kumppaneiden osallistumisesta EU:n rakennerahasto-ohjelmien valmisteluun ja toteutukseen. Alueiden kehittämistä ja rakennerahastotoimintaa koskevissa säädöksissä todetaan, että ohjelmia valmistellaan yhteistyössä. TEM on neuvotellut erikseen rakennerahasto-ohjelmasta saamelaisten edustajan kanssa 16.1.2020. Ohjelman sisällöstä järjestettiin erikseen Saamelaiskäräjälain mukainen neuvottelu, jossa todettiin ohjelmatyössä huomioitavan alkuperäiskansa saamelaisten elinkeinot ja hyvinvointi maakunta-ohjelman työn kautta. Ohjelmassa todetaan, että saamelaisten, romanien ja muiden väestöryhmien ja yhteisöjen tukeminen kulttuurisensitiivisesti on tärkeää rakennerahastovaroja käytettäessä. TEM kutsui kuulemistilaisuuteen 12.2.2020 vähemmistöryhmiä ml. romanit. TEM esitteli ohjelmatyön käynnistymistä romaniasiain neuvottelukunnassa 16.1.2019. Ohjelman valmisteluprosessissa on ollut mukana sukupuolten välisen tasa-arvon asiantuntijoita sekä ympäristöhallinnon asiantuntijoita.

Alueiden valmistelussa kumppanuusperiaatetta on toteutettu sekä maakunnan yhteistyöryhmien (MYR) ja MYR-sihteeristöjen, maakuntahallitusten ja -valtuustojen, sidosryhmätilaisuuksien, alueellisten valmisteluryhmien sekä avoimien kuulemis- ja keskustelutilaisuuksien kautta. Ohjelmaluonnosta on voinut kommentoida myös sidosryhmille kohdennettujen verkkokyselyjen yhteydessä. MYR:ssä on edustettuna maakunnan liitto ja sen jäsenkunnat, ohjelmaa rahoittavat valtion viranomaiset sekä alueen kehittämisen kannalta keskeiset tahot, kuten työmarkkina- ja elinkeinojärjestöt, sekä muut kansalaisyhteiskuntaa edustavat tai ympäristöjärjestöt ja sukupuolten tasa-arvoa edistävät järjestöt. Mahdollisuus tiedonsaantiin ja vaikuttamiseen on toteutunut myös maakunnallisten ja suuralueittaisten kuulemis- ja informaatiotilaisuuksien kautta. Tilaisuuksissa on ollut mukana kuntien, järjestöjen, koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden, kehittämissyhtiöiden, teknologiakeskusten sekä elinkeino- ja yritys-elämän edustajia.

Valmistelu alkuvaiheessa järjestettiin avoin verkkokuuleminen, joka avulla saatiin laajasti eri toimijoiden näkemyksiä ohjelmatyön valmisteluryhmän laatimiin keskeisiin toimintaympäristön haasteisiin. Kansalaisten ja sidosryhmien ohjelman valmisteluun osallistamisesta huolehditaan myös SOVA-prosessin kautta.

Manner-Suomen rakennerahasto-ohjelman ympäristövaikutusten arvioinnista vastaa työ- ja elinkeinoministeriö. Yleisöllä ja viranomaisilla on ollut mahdollisuus esittää mielipiteensä ja vaikuttaa ohjelman ja ympäristöarvioinnin suunnitteluun sen aloitusvaiheessa ja arvioinnin aikana. Valtioneuvoston linjattua 27.11.2019 ohjelmavalmistelun sisällölliset painopisteet julkaistiin 29.11.2019 ilmoitus Manner-Suomen rakennerahasto-ohjelman 2021–2027 valmistelun ja siihen liittyvän ympäristöarvioinnin aloittamisesta sekä käynnistettiin ympäristöviranomaisten kuuleminen ympäristöselostuksen sisällöstä (29.11.-31.12.2019). Osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS) mukaisesti ohjelmasta laadittiin valmistelun yhteydessä ympäristöselostus (laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista 200/2005 sekä sitä täydentävä valtioneuvoston asetus 347/2005. Ympäristöselostuksen laadinnasta vastasi Gaia Consulting oy.

(täydennetään myöhemmin: Yleisölle annettiin mahdollisuus esittää mielipiteitä ohjelmaluonnoksen sekä siitä laaditun ympäristöselostuksen sisällöstä (xx). Kuulemisesta ilmoitettiin (xx). Kuulemisaineisto oli nähtävillä työ- ja elinkeinoministeriön internet-sivuilla. Lisäksi ohjelmaluonnoksen osalta

pyydettiin erikseen lausunnot keskeisiltä viranomaisilta ja järjestötahoilta. Ohjelmasta ja ympäristöselostuksesta jätettiin yhteensä (xx lausuntoa). Ohjelmien julkisten kuulemisten vaikutus ja saadun palautteen huomioiminen (täydennetään).

Ohjelman toteutuksen kannalta oleelliset järjestöt ja muut sidosryhmät osallistuvat ohjelman toimeenpanoon, seurantaan ja arviointiin valtakunnallisella tasolla seurantakomiteatyöskentelyssä ja alueellisella tasolla maakuntien yhteistyöryhmien työskentelyssä. Ohjelman seurantakomitean työskentelyllä tuetaan vahvasti kumppanusperiaatteen toteutumista ja se tuo lisäarvoa ohjelmatyöhön. Maakunnan yhteistyöryhmät ovat keskeinen kumppanuuselin alueilla.

Järjestö- ja sidosryhmäkumppanien aktiivinen osallistuminen ohjelmaan liittyvään viestintään ja sen suunnitteluun järjestetään osana TEM:n vetämää rakennerahastoviestinnän yhteistyötä. Hallintoviranomaisen viestintäverkostossa kumppanuustahoilla on ollut ja on tulevallakin kaudella tärkeä rooli. Välittävinä toimieliminä toimivat viranomaiset ohjaavat ja neuvovat toimijoita rahoituksen hakemisessa ja hankkeiden toteutuksessa mm. huomioiden pienten järjestöjen ja toimijoiden tarpeet.

Ohjelmakauden alussa laaditaan koulutussuunnitelma välittävälle toimielimille, sosiaalipartnereille sekä kansalaisjärjestöille järjestettävistä koulutustilaisuuksista. Tilaisuudet ja niiden toteuttamistavat suunnitellaan yhdessä ko. kumppanien kanssa, jotta ne vastaavat mahdollisimman hyvin kohderyhmän tarpeisiin. Koulutussuunnitelmassa määritellään, mitkä koulutusosiot ovat hallintoviranomaisen vastuulla, mitkä välittävien toimielinten ja mitkä joidenkin muiden tahojen, esim. ohjelman teemakohtaisten koordinaatiohankkeiden, vastuulla. Koulutussuunnitelmaa päivitetään säännöllisesti ja koulutustilaisuuksiin varataan riittävä rahoitus, jolla pystytään vastaamaan hallintoviranomaisen arvioimiin ja kentältä tuleviin tarpeisiin. Myös hankkeiden ohjausryhmät omalta osaltaan ovat kumppanuutta.

7. Viestintä ja näkyvyys

[3 669/4 500]

Innovatiivinen ja hiilineutraali Suomi, työllisyys, osaavuus ja osallistavuus sekä aineellisen puutteen torjuminen ovat viestinnän painopisteet. Ydinviestinä on tuloksellisuus ja vaikuttavuus. Hallintoviranomainen viestii rahoitusmahdollisuuksista potentiaalisille hakijoille sekä tarjoaa viestintävälineitä ja mallipohjia hanketoimijoille. Hallintoviranomainen vastaa suurelle yleisölle suunnatusta viestinnästä, jossa keskeistä on saavutetut tulokset ja EU:n lisäarvo tavoitteiden toteutumisessa.

Hallintoviranomainen tekee vuosittaisen viestintäsuunnitelman ja raportoi sen toteutumisesta seurantakomitealle. Viestinnässä seurataan nettisivujen ja sosiaalisen median kanavien käyttäjämääriä ja keskusteluihin osallistumista. Viestintätoimista voidaan järjestää arviointi. Hallintoviranomainen julkaisee luettelon tuensaajista rakennerahastojen tietojärjestelmässä suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

Viestinnän keskeiset kohderyhmät ovat rahoituksen hakijat, hanketoimijat, suuri yleisö, media, poliittiset vaikuttajat, yhteistyökumppanit sekä viranomaiset. Kohderyhmiä ovat pk- ja mikroyritykset, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, kehittämissihtit, kunnat ja kaupungit, yhdistykset, säätiöt, työikäinen väestö ja syrjäytymisvaarassa olevat henkilöt. Viestinnän keskeisimmät tavoitteet ovat selkeä tiedotus potentiaalisten hanketotuttajien ja yhteistyökumppanien suuntaan. Tavoitteena on saada hyviä hankkeita ja uusia hyviä toteuttajia. Viestinnän keinon pyritään suuren yleisön parempaan tietoisuuteen rakennerahastoista.

Pääasiallinen viestintäväline on rakennerahastot.fi verkkopalvelu. Sosiaalisen median kanavista käytössä ovat Facebook, Twitter ja YouTube hanke- ja yleisöviestintään. Google-tilillä on viranomaisten sisäiseen viestintään Google Drive tiedostojen ja kuvien jakamiseen. Hallintoviranomaisen videot ja yhteistyötahojen videot ovat rakennerahastot.fi YouTube-kanavalla. Sosiaalisessa mediassa järjestetään teemakampanjoita. Keskeisistä teemoista voidaan tehdä sähköisiä julkaisuja. Verkkopalvelussa ja sosiaalisen median kanavilla huomioidaan saavutettavuusvaatimukset.

Petostietoisuus ja petosten nollatoleranssi ovat osana hallintoviranomaisen suurelle yleisölle kohdennettua viestintää. Hallintoviranomaisella on verkkopalvelussa nimetön ilmoituskanava väärinkäytösten tai sopimattoman menettelyn epäilyä varten.

Hallintoviranomainen nimeää ohjelmalle viestintävastaavan. Viestintävastaava johtaa kansallista viestintäverkostoa, johon kuuluu muiden ministeriöiden, välittävien toimielinten ja yhteistyökumppanien edustajia. Viestintäverkosto kokoontuu tarpeen mukaan 2–4 kertaa vuodessa. Viestintäverkosto käyttää myös virtuaalisia kanavia. Hallintoviranomainen tekee viestintäyhteistyötä MMM:n (maaseuturahasto sekä meri- ja kalatalousrahasto) ja SM:n (sisäasioiden rahastot) EU-rahoitteisten ohjelmien kanssa.

Alueilla on omat viestintäverkostonsa, joista vastuu on rahoittavilla viranomaisilla. Rahoittavat viranomaiset vastaavat hakujen sisällöistä ja haettavasta tukimäärästä ilmoittamisesta kuukautta ennen hakuajan alkamista, hakuajoista ilmoittamisesta sekä hankkeiden ohjauksesta ja neuvonnasta. Alueilla järjestetään tilaisuuksia info- ja koulutustilaisuuksia hanketoimijoille sekä yleisötilaisuuksia.

Hallintoviranomainen osallistuu EU:n komission viestintäverkostojen INFORM ja INION kokouksiin ja muuhun toimintaan. Hallintoviranomainen osallistuu myös muihin komission järjestämiin viestintätoimiin, kuten EU in My Region -kampanjaan. Myös välittävät toimielimet ja hankkeet osallistuvat komission tarjoamiin viestintämahdollisuuksiin. Hallintoviranomainen järjestää koulutuksia viranomaisille pääasiallisesti verkossa ja osallistuu yleisötilaisuuksiin muun muassa Eurooppa-päivänä.

Tuensaajien velvollisuus on viestiä aktiivisesti toiminnastaan ja tuloksistaan sekä noudattaa viestinnän velvoitteita. Rahoittava viranomainen ohjeistaa hankkeita viestintävelvollisuuksista ja valvoo niiden toteutumista.

Viestinnän kustannukset maksetaan teknisestä tuesta. Tuen määrä viestintään on enintään 0,3 prosenttia ohjelman rahoituksesta. Teknisen tuen rahoituksella kustannetaan muuan muassa rakennerahastot.fi verkkopalvelu, viestinnän perusvälineet, tilaisuuksien ja verkkotapahtumien jäselykulut ja muut viestinnälliset hankinnat. Viestintään liittyvä koulutus ja matkakulut voidaan maksaa teknisen tuen viestintäosuudesta.

8. Yksikkökustannusten, kertakorvausten, kiinteämääräisen rahoituksen ja kustannuksiin perustumattoman rahoituksen käyttö

(täydennetään)

Liitteet

(täydennetään)